

Fond za humanitarno pravo

Dosije: Šljivovica i Mitrovo Polje

Beograd,
decembar 2016. godine

Sadržaj

Skraćenice	5
Rezime.....	7
I. UVOD.....	9
II.BEKSTVO MUŠKARACA IZ ŽEPE U SRBIJU I ZAROBLJENIŠTVO.....	11
III. LOGOR ŠLJIVOVICA.....	16
IV. LOGOR MITROVO POLJE.....	22
V. SEKSUALNO NASILJE U LOGORIMA.....	27
VI. SPREČAVANJE REPATRIJACIJE LOGORAŠA.....	28
VII. POSETE MEĐUNARODNIH ORGANIZACIJA I DRUGIH TELA LOGORIMA.....	29
VIII. POSLEDICE TORTURE U LOGORIMA ŠLJIVOVICA I MITROVO POLJE.....	33
IX. LICA ODGOVORNA ZA TEŠKA KRŠENJA LJUDSKIH PRAVA.....	34
X. PRISTUP INFORMACIJAMA OD JAVNOG ZNAČAJA.....	47
XI. SUDSKI POSTUPCI VEZANI ZA LOGORE ŠLJIVOVICA I MITROVO POLJE.....	49
XII. PRILOZI.....	54

Skraćenice:

Armija BiH	Armija Bosne i Hercegovine
BiH	Bosna i Hercegovina
BiH protiv Srbije	Slučaj pred Međunarodnim sudom pravde: <i>Primena Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida</i> (Bosna i Hercegovina protiv Srbije i Crne Gore)
Dok. pred. br.	Broj dokaznog predmeta koji je izveden pred MKSJ
FHP	Fond za humanitarno pravo
JNA	Jugoslovenska narodna armija
Karadžić	Predmet pred Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju IT-95-5/18-T, <i>Tužilac protiv Radovana Karadžića</i>
MKSJ	Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju
MO	Ministarstvo odbrane Republike Srbije
MOS	„Muslimanske oružane snage“ (termin za muškarce i dečake koji su prebegli iz Žepe, uobičajeno korišćen u dokumentima SRJ)
MSP	Međunarodni sud pravde Ujedinjenih nacija
MUP	Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije
MKCK	Međunarodni komitet Crvenog krsta
OUP	Odeljenje unutrašnjih poslova
Perišić	Predmet pred Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju IT-04-81, <i>Tužilac protiv Momčila Perišića</i>
PJP	Posebne jedinice policije Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije
Popović i dr.	Predmet pred Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju IT-05-88-T, <i>Tužilac protiv Vujadina Popovića, Ljubiše Beare, Draga Nikolića, Ljubomira Borovčanina, Radivoja Miletića, Milana Gvera i Vinka Pandurevića</i>
Stanišić i Simatović	Predmet pred Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju IT-03-69, <i>Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića</i>
SUP	Sekretarijat unutrašnjih poslova
Tolimir	Predmet pred Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju IT-05-88/2-T, <i>Tužilac protiv Zdravka Tolimira</i>
TRZ	Tužilaštvo za ratne zločine Republike Srbije
UN	Ujedinjene nacije
UNHCR	Visoki komesarijat za izbeglice Ujedinjenih nacija
UNPROFOR	Zaštitne snage Ujedinjenih nacija
VJ	Vojska Jugoslavije
VRS	Vojska Republike Srpske
15. grb VJ	15. granični bataljon Vojske Jugoslavije
16. grb VJ	16. granični bataljon Vojske Jugoslavije
1. grč/16. grb VJ	Prva granična četa 16. graničnog bataljona Vojske Jugoslavije
2. grč/16. grb VJ	Druga granična četa 16. graničnog bataljona Vojske Jugoslavije

Rezime

Nakon što je Vojska Republike Srpske (VRS) 11. jula 1995. godine osvojila Srebrenicu, prisilno premestila desetine hiljada civila sa tog područja i ubila preko 7.000 muškaraca, krenula je u osvajanje i druge zaštićene zone u istočnoj Bosni i Hercegovini (BiH) – Žepe. Nakon prisilnog premeštanja preko 4.000 civila iz žepske enklave, VRS je 27. jula 1995. godine primorala predstavnike Bošnjaka iz Žepe da potpišu sporazum o kapitulaciji koji je predviđao predaju vojnika Armije BiH i ostalog „vojno sposobnog stanovništva“ u Žepi VRS-u. Načuvši priče o zločinima počinjenim nakon pada Srebrenice, muškarci iz Žepe su pobjegli na Žepsku planinu.

Odbivši da se predaju VRS-u, muškarci su imali dve opcije – da pokušaju proboj na „slobodnu teritoriju“ pod kontrolom Armije BiH i time rizikuju da ih uhvati VRS, ili da preko Drine pređu u Srbiju i predaju se vlastima tadašnje Savezne Republike Jugoslavije (SRJ). Većina muškaraca se odlučila za drugu opciju.

U periodu od 31. jula do 10. avgusta, na desnu obalu Drine (i time u Srbiju) prešlo je oko 800 Bošnjaka iz Žepe. Većina muškaraca su bili pripadnici Armije BiH, ali je među njima bilo civila, uključujući i više desetina maloletnih dečaka. Gotovo odmah nakon prelaska, muškarce su zarobili graničari Vojske Jugoslavije (VJ) i Posebne jedinice policije (PJP). Od tog trenutka, zarobljeni Žepljani bili su izloženi višemesečnoj torturi, batinanju, izgladnjivanju i drugom zlostavljanju, pre svega od strane pripadnika Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije (MUP).

7

Nakon popisivanja i ispitivanja praćenog zlostavljanjem, svi zarobljeni muškarci su odvedeni u logor Šljivovica u Braneškom Polju kod Čajetine. Zbog velikog broja zarobljenika i nemogućnosti da svi ostanu u logoru Šljivovica, jedan deo zarobljenika je prebačen u drugi logor koji se nalazio u Mitrovom Polju (opština Aleksandrovac).

Logoraši su u oba logora bili izloženi torturi, seksualnom nasilju, nečovečnom postupanju, ponižavanju, izgladnjivanju i pljački. Tri logoraša su umrli od posledica zlostavljanja. Ovakvim postupanjem Srbija je prekršila niz ratifikovanih međunarodnih konvencija iz oblasti međunarodnog humanitarnog prava i međunarodnog prava ljudskih prava.

U februaru 1996. godine zatvoren je logor u Mitrovom Polju. Logor u Šljivovici je zatvoren u aprilu 1996. godine, kada su poslednji zarobljenici pušteni.

Do danas niko nije odgovarao za torturu, zlostavljanja i smrt muškaraca iz Žepe u logorima u Srbiji. Iako su poznata imena inspektora i stražara u logorima, pred domaćim sudom nije pokrenut ni jedan postupak u kojem bi se utvrdila krivična odgovornost ovih lica za postupanje suprotno ratifikovanim konvencijama i domaćem pravu. Štaviše, Tužilaštvo za ratne zločine (TRZ) je odbacilo krivičnu prijavu Fonda za humanitarno pravo (FHP) za zločine počinjene tokom 1995. i 1996. godine u logorima Šljivovica i Mitrovo Polje. Krajem 2014. godine, nakon što su iscrpljena sva pravna sredstva u Srbiji,

FHP je u ime 67 bivših logoraša podneo predstavku Evropskom sudu za ljudska prava u Strazburu zbog nesprovođenja efikasne istrage o zlostavljanjima u logorima. U oktobru 2016. godine Evropski sud je odbacio predstavku iz proceduralnih razloga. Torturom nad Bošnjacima u logorima u Srbiji nisu se bavili ni Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) ni Međunarodni sud pravde (MSP), iako su i jednom i drugom sudu bili predloženi dokazi o ovim zločinima.

Podaci korišćeni za izradu ovog dosijea potiču iz tri osnovna izvora. Prvi izvor su svedoci – preživeli zarobljenici logora Šljivovica i Mitrovo Polje koji su dali izjave FHP-u o događajima koji su prethodili zarobljavanju, zlostavljanju koje su preživeli tokom zarobljenništva, počinocima, posledicama zlostavljanja koje i danas trpe, itd. Istraživači FHP-a su tokom 2007. i 2008. godine prikupili izjave od skoro 80 bivših logoraša. Drugi izvor su autentični vojni dokumenti VRS, kao i vojni i policijski dokumenti SRJ koji su prihvaćeni kao dokazi u predmetima *Milošević, Perišić, Tolimir, Stanišić i Simatović* i *Popović* pred MKSJ.¹ Osim službenih dokumenata VRS i SRJ, dosije se oslanja i na svedočenja žrtava, pripadnika VJ i MUP-a, predstavnika međunarodne zajednice pred MKSJ, MSP i Prvim osnovnim sudom u Beogradu u postupcima bivših logoraša za naknadu štete protiv Republike Srbije, kao i na nalaze ova tri suda. Treći izvor su dokumenti koje je Srbija dostavila Evropskom sudu za ljudska prava kada je odgovorila na predstavku FHP-a. Jedan broj dokumenata analiziranih u Dosijeu objavljen je u odeljku *Prilozi*.

8 FHP je tokom rada na ovom dosijeu uputio preko stotinu zahteva za pristup informacijama od javnog značaja, kojima je tražio dodatne informacije o jedinicama koje su učestvovalе u prihvatu muškaraca iz Žepe i njihovom odvođenju u logore, kao i o pojedinim pripadnicima tih jedinica. Ministarstvo odbrane Republike Srbije (MO) i MUP su u najvećem broju slučajeva odbijali da dostave tražene podatke pozivajući se na njihovu tajnost ili tvrdeći da takve podatke ne poseduju. U jednom broju slučajeva, MO i MUP (uglavnom policijske uprave iz unutrašnjosti Srbije) su ipak dostavili tražene informacije. S druge strane, drugi državni organi (Zavod za sudsku medicinu, bolnice, sudovi, groblja) bili su spremniji da tražene informacije dostave FHP-u. Na osnovu tih podataka i drugih izvora, FHP je utvrdio da se neke od osoba koje su učestvovalе u zarobljavanju i zlostavljanju Bošnjaka iz Žepe i danas nalaze na značajnim pozicijama u institucijama Republike Srbije.

1 Ovi dokumenti dostupni su javnosti kroz Sudsku bazu MKSJ-a, na internet stranici MKSJ: <http://icr.icty.org/bcs/defaultb.aspx>

I. Uvod

i. Uspostavljanje zaštićenih zona

1. Srebrenica i Žepa su gradovi u srednjem Podrinju koji su po izbijanju sukoba u BiH postali strateški značajni za bosanske Srbe, jer su povezivali Bosansku krajinu i južnije delove Hercegovine u kojima su živeli bosanski Srbi.²

2. Jedan od strateških ciljeva rukovodstva bosanskih Srba je bio „eliminacija Drine kao granice između srpskih država.”³ S tim u vezi je Ratko Mladić, komandant Glavnog štaba VRS, u novembru 1992. godine izdao Direktivu br. 4 u kojoj je Drinskom korpusu dao zadatak da učini sve kako bi proterao bošnjačko stanovništvo iz srednjeg Podrinja.⁴

3. Savet bezbednosti UN je u proleće 1993. godine usvojio dve Rezolucije⁵ kojima je Srebrenicu i Žepu proglasio za zaštićene zone.⁶ Rezolucijama je predviđeno prekidanje neprijateljstava u zaštićenim zonama.⁷

ii. Pad Srebrenice

4. Uprkos zabrani otvaranja vatre u enklavama, Radovan Karadžić je u martu 1995. godine izdao Direktivu br. 7 u kojoj je dao zadatak Drinskom korpusu da izvrši odvajanje Srebrenice i Žepe u cilju sprečavanja komunikacije između ove dve enklave.⁸ Početkom jula 1995. godine otpočela je akcija *Krivaja 95*, koja je imala za cilj napad na Srebrenicu i svodenje srebreničke enklave na gradsko područje.⁹ U narednih nekoliko dana VRS je granatirala Srebrenicu.¹⁰ Srebrenička enklava je pala 11. jula kada je 10. diverzantski odred VRS ušao u grad Srebrenicu.¹¹

9

2 Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Tolimir* od 12. decembra 2012. godine, par. 161.

3 Odluka o strateškim ciljevima srpskog naroda u Bosni i Hercegovini, 12. maj 1992. godine, dok. pred. br. P22, *Tolimir*.

4 U Direktivi br. 4 je između ostalog navedeno: “[...] braniti Višegrad (brana), Zvornik i koridor, a ostalim snagama na širem prostoru Podrinja iznurivati neprijatelja. Nanositi mu što veće gubitke i prisiliti ga da sa muslimanskim stanovništvom napusti prostore Birača, Žepe i Goražda. Prethodno ponuditi razoružavanje borbeno sposobnih i naoružanih muškaraca, a ako ne pristaje - uništiti ih.” Direktiva operativni broj 4 od 19. novembra 1992. godine, str. 5, dok. pred. br. P2495, *Tolimir*.

5 Rezolucija Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija br. 824 od 6. maja 1993. godine, dok. pred. br. P2135, *Tolimir*; Rezolucija Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija br. 819 od 16. aprila 1993. godine, dok. pred. br. P2134, *Tolimir*.

6 Savet bezbednosti Ujedinjenih nacija je šest područja u BiH proglasio za zaštićene zone: Srebrenicu, Sarajevo, Tuzlu, Žepu, Goražde i Bihać.

7 Rezolucija Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija br. 824 od 6. maja 1993. godine, dok. pred. br. P2135, *Tolimir*; Rezolucija Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija br. 819 od 16. aprila 1993. godine, dok. pred. br. P2134, *Tolimir*.

8 Direktiva br. 7 od 8. marta 1995. godine, dok. pred. br. P1214, *Tolimir*.

9 Pripremno naređenje operacije *Krivaja 95* od 2. jula 1995. godine, dok. pred. br. P1200, *Tolimir*.

10 Izjava svedoka PW-008 od 21. jula 2003. godine, dok. pred. br. P1450, str. 1382-1383, *Tolimir*; izjava svedoka PW-018 od 23. maja 2000. godine, dok. pred. br. P1173, str. 3189, *Tolimir*.

11 Dražen Erdemović, 4. maj 2007. godine, str. 10943-10946, 10953, *Popović*.

5. U periodu od 12. do 19. jula 1995. godine VRS je ubila preko 7.000 muškaraca iz Srebrenice.¹²

iii. Pad Žepe

Prisilno premeštanje stanovništva Žepe

6. Nakon osvajanja Srebrenice, VRS je sredinom jula 1995. godine započela napade na Žepu.¹³ Uporedo sa napadima, vrh VRS je vodio pregovore sa Bošnjacima u cilju pronalaženja načina za „evakuaciju“ civila iz enklave ka teritoriji koju kontroliše Armija BiH.¹⁴

7. Nakon niza neuspelih pregovora, Ratko Mladić je 14. jula 1995. godine izdao zapovest *Stupčanica 95* sa naređenjem da se „likvidira enklava“.¹⁵ Uprkos svakodnevnom granatiranju enklave, predstavnici Bošnjaka su vodili pregovore sa VRS.¹⁶ Zahtevi Ratka Mladića su bili da se iz enklave prvo „evakuišu“ ranjenici, žene i deca, a da se zatim borci Armije BiH razoružaju, popišu i na kraju razmene za zarobljene Srbe. Bošnjaci su bili nepoverljivi prema ovim uslovima VRS, jer su strahovali za živote vojno sposobnih muškaraca znajući za ubistva koja je VRS izvršila nakon pada Srebrenice.¹⁷

8. VRS je 24. jula osvojila Brezovu ravan, koja se nalazila na samo 500 metara vazdušnom linijom od centra Žepe.¹⁸ U Bokšanici, nedaleko od Žepe, je zatim održan sastanak između Ratka Mladića i Hamdije Torlaka, predsednika Izvršnog odbora i člana Ratnog predsedništva Žepe. Na sastanku je Mladić ponovio zahtev vezan za razoružavanje i predaju svih vojno sposobnih muškaraca Žepe, dok je civilima obećao da će biti „evakuisani“ ka Kladnju.¹⁹

10

12 Videti Prvostepenu presudu MKSJ u predmetu *Karadžić* od 24. marta 2016. godine, str. 2303-2334; Prvostepenu presudu MKSJ u predmetu *Tolimir* od 12. decembra 2012. godine, str. 151-255; Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Popović i dr.* od 10. juna 2010. godine, str. 141-237; Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Krstić* od 2. avgusta 2001. godine, par. 487, str. 68-91.

13 Obaveštenje 285. lake brigade Žepa od 9. jula 1995. godine, dok. pr. br. P2103, *Tolimir*; dokument UNPROFOR-a, dok. pred. br. P580, str. 2, *Tolimir*.

14 Vidi prvostepenu presudu MKSJ u predmetu *Tolimir* od 12. decembra 2012. godine, par. 604-611.

15 Dokument UNPROFOR-a, dok. pred. br. P580, str. 2, *Tolimir*; Zapovest za napad na enklavu Žepa od 13. jula 1995. godine, dok. pred. br. P1225, *Tolimir*.

16 Videti prvostepenu presudu MKSJ u predmetu *Tolimir* od 12. decembra 2012. godine, par. 615-617, 623-625, 629-630, 635.

17 Pregovori o Žepi, dok. pred. br. P757, *Tolimir*; Hamdija Torlak, 24. avgusta 2010. godine, str. 4348-4351, *Tolimir*.

18 Hamdija Torlak, 24. avgusta 2010. godine, str. 4373, *Tolimir*.

19 Izvršni odbor je bio odgovoran za civilno stanovništvo, za organizaciju školstva, zdravstva, smeštaja i raspodelu humanitarne pomoći. Torlak je bio predsednik Izvršnog odbora od maja 1993. godine do aprila 1995. godine. Predsednik Izvršnog odbora je takođe smatran zamenikom predsednika opštine. Svedočenje Hamdije Torlaka u predmetu *Tolimir* od 24. avgusta 2010. godine, str. 4373-4374; Hamdija Torlak, 23. avgusta 2010. godine, str. 4256, 4257, 4259, 4260, *Tolimir*; Sporazum o razoružavanju vojno sposobnog stanovništva u enklavi Žepa, dok. pred. br. D51, *Tolimir*.

9. U naredna dva dana, VRS je autobusima ka Kladnju „evakuisala“ oko 4.400 civila.²⁰ „Evakuaciju“ civila iz Žepe koju je sprovela VRS je MKSJ u predmetu *Tolimir* okarakterisao kao prisilno premeštanje stanovništva, odnosno kao zločin protiv čovečnosti.²¹

„Kapitulacija Žepe“

10. Dok je trajalo prisilno premeštanje stanovništva ka Kladnju, predstavnici VRS su vršili pritisak na Bošnjake da učine sve kako bi se vojno sposobni muškarci predali VRS u cilju razmene za Srbe zarobljene na teritoriji cele BiH.²²

11. Kada je poslednji konvoj civila koji je krenuo ka Kladnju 27. jula zaustavljen kod Bokšanice, predstavnici Bošnjaka (Hamdija Torlak, Mehmed Hajrić i Amir Imamović) su se sastali sa Mladićem koji ih je primorao da potpišu sporazum o kapitulaciji.²³ Sporazum je predviđao sve uslove koje je VRS ranije isticala u pregovorima. Nakon potpisivanja, civilima je bilo dozvoljeno da nastave ka teritoriji pod kontrolom Armije BiH.²⁴

12. Potpisivanje „sporazuma o kapitulaciji“ 27. jula 1995. godine predstavljalo je pad žepske enklave.

II. Bekstvo muškaraca iz Žepe u Srbiju i zarobljeništvo

i. Prelazak na teritoriju Srbije

11

13. Nakon pada Žepe, krajem jula 1995. godine većina boraca Armije BiH se, zajedno sa muškarcima civilima i dečacima, sakrila na Žepsku planinu.²⁵ Kako je opisao jedan od tih muškaraca: „Mi smo imali tri mogućnosti – da se probijamo kroz dvije srpske linije, što je bilo samoubistvo, druga opcija

20 Thomas Dobb, 15. oktobar 2007. godine, str. 16288-16289, *Popović*.

21 Prvostepena presuda u predmetu *Tolimir* od 12. decembra 2012. godine, par. 833; Presuda Žalbenog veća u predmetu *Tolimir* od 8. aprila 2015. godine, par. 413-414.

22 UNPROFOR-ov memorandum o pregovorima u Žepi od 27. jula 1995. godine, dok. pred. br. P1956, str. 3, *Tolimir*.

23 Hamdija Torlak, 26. avgusta 2010. godine, str. 4474, 4476, *Tolimir*; Meho Džebo, 31. maja 2011. godine, str. 14883, *Tolimir*; „Sporazum o kapitulaciji“ od 27. jula 1995. godine, dok. pred. br. P736, *Tolimir*. U prvostepenoj presudi MKSJ u predmetu *Tolimir* je objašnjena priroda ovog sporazuma: „Koristeći se strahom koji su izazvale akcije u Srebrenici, snage bosanskih Srba uspjele su prijetnjama prisiliti stanovništvo Žepe, bosanske Muslimane, na kapitulaciju. Snage bosanskih Srba znale su da će nemilosrdnim vojnim napadima lako prisiliti iscrpljeno i prestrašeno stanovništvo da pobjegne. Snage bosanskih Srba iskoristile su to da bez problema prevezu civilno stanovništvo u Kladanj, na isti način na koji su to učinile u Srebrenici. Međutim, dok su u Srebrenici te akcije tek naknadno pokušali prikazati kao legitimne, u Žepi se VRS postarao da predstavnike bosanskih Muslimana dovede u situaciju u kojoj su morali potpisati sporazum prije premještanja stanovništva. Ta briga za budućnost pokazuje da su snage bosanskih Srba dobro znale da su njihovi postupci protivpravni prema međunarodnom pravu, zbog čega je bilo potrebno stvoriti privid legitimnosti evakuacije.“ Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Tolimir* od 12. decembra 2012. godine, par. 832.

24 PW, 7. februar 2007. godine, str. 7023, *Popović*.

25 Baza FHP, Izjava svedoka R. O. data FHP-u, novembar 2007; izjava svedoka E. A. data FHP-u, avgust 2007; izjava svedoka S. S. data FHP-u, novembar 2007.

je bila da idemo u šumu, pa koliko izdržimo i treća je bila da idemo u Srbiju. Većina ljudi je bila za tu treću mogućnost.²⁶ Kada je VRS počela evakuaciju civila ka Kladnju, većina muškaraca je odlučila da pokuša da pređe na teritoriju Srbije i da se preda VJ, jer su smatrali da će na taj način lakše doći do treće zemlje u kojoj će dobiti status izbeglica. Prema opisu svedoka, nakon pada Žepe situacija je bila haotična, pa je velik broj muškaraca prosto pošao za grupom iz Žepe ka Srbiji, ne znajući gde idu.²⁷

14. Među muškarcima „zatečenim“ u Žepi bio je i značajan broj civila, kao i više desetina maloletnih dečaka. Kako je opisao jedan od njih: „U to vrijeme rata, ja sam bio maloljetan, civil i nisam otišao u konvoj za evakuaciju jer se moj otac bojao da će me, kao krupnijeg za svoje godine i kao muškarca, izvesti iz konvoja i ubiti. Zato sam, pred pad grada, krenuo sa ostalim ljudima preko Drine u Srbiju.“²⁸ Ostali civili su imali identične bojazni, kao i ranjenici.²⁹

15. Krajem jula i početkom avgusta 1995. godine oko 800 muškaraca³⁰ je kod Crnog potoka na Drini počelo sa pravljenjem improvizovanih splavova kako bi prešli na desnu obalu Drine, na teritoriju Srbije.³¹

16. Glavni štab VRS je bio upoznat sa kretanjem ovih muškaraca. U izveštaju Glavnog štaba o stanju na terenu za 31. jul 1995. godine navodi se da je u rejonu Crnog potoka primećeno da „neprijatelji“ prave splavove kako bi se prebacili na desnu obalu Drine.³²

17. Sutradan, 1. avgusta Komanda 1. lake pešadijske brigade VRS je izvestila Upravu bezbednosti VRS da se Bošnjaci u velikom broju kreću ka granici SRJ i Sandžaku, kao i ka planinama Zvijezdi i Tari. U istom dokumentu se navodi da u rejonu Crnog potoka ljudi prelaze Drinu i da se predaju VJ. Označeno je da će u toku tog dana (1. avgust 1995. godine) najveća grupa Bošnjaka, njih oko 1000, preći na teritoriju SRJ.³³

18. Od 31. jula do 25. oktobra je na desnu obalu Drine u Srbiju prešlo oko 800 Bošnjaka iz Žepe.³⁴

26 Baza FHP, Izjava svedoka R. B. data FHP-u, jun 2007; Izjava svedoka J. H. data FHP-u, jul 2007; izjava svedoka A. N. data FHP-u, novembar 2007; izjava svedoka A. R. data FHP-u, februar 2008.

27 Baza FHP, Izjava svedoka A. O. data FHP-u, jul 2007.

28 Baza FHP, Izjava svedoka S. J. data FHP-u, jul 2007.

29 Baza FHP, Izjava svedoka A. K. data FHP-u, jul 2007; izjava svedoka Š. K. data FHP-u, avgust 2007.

30 Na osnovu zvaničnog dokumenta Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije – Sekretarijata unutrašnjih poslova Užice, na teritoriju Srbije je u periodu od 31. jula do 25. oktobra 1995. godine prešlo 799 Bošnjaka iz Žepe. Informacija o uslovima života i boravka pripadnika MOS-a u prihvatnim centrima Mitrovo Polje i Braneško Polje, dok. pred. br. 2D524, *Popović*.

31 Baza FHP, Izjava svedoka S. S. data FHP-u, novembar 2007; izjava svedoka H. B. data FHP-u, jun 2007.

32 Glavni štab VRS – stanje na ratištu za 31. jul 1995. godine, dok. pred. br. P2557, *Tolimir*.

33 Komanda 1. lake pešadijske brigade 1. avgusta 1995. godine, dok. pred. br. P2606, *Tolimir*.

34 Baza FHP, izjava svedoka S. R. data FHP-u, maj 2007; Spisak muškaraca koji su prešli Drinu, dok. pred. br. P111, *Tolimir*; Informacija o uslovima života i boravka pripadnika MOS-a u prihvatnim centrima Mitrovo Polje i Braneško Polje, dok. pred. br. 2D524, *Popović*.

19. Nakon što su od balvana napravili improvizovane splavove, muškarci su prelazili Drinu uglavnom u manjim grupama od 4–5 ljudi.³⁵ Jedan od muškaraca koji je bio u grupi koja je prešla Drinu 1. avgusta, posvedočio je: „Htjeli smo izbeći praznik Svetog Ilije jer smo očekivali da će vojnici tada biti pijani i gori prema nama ako nas nađu.“³⁶ Najveća grupa muškaraca, njih oko 390, prešla je na teritoriju Srbije 1. avgusta 1995. godine.³⁷

20. Muškarci su prelazili Drinu u delu gde reka protiče kroz kanjon, odnosno u najnepristupačnijem i najopasnijem delu toka. Stariji muškarci i ranjenici jedva su uspeali da je pređu.³⁸ Kada su prešli reku, počeli su da se penju uz planinu Zvijezda, što je trajalo nekoliko sati.³⁹ Oni su se uz planinu peli u koloni, na čelu koje su istakli belu majicu.⁴⁰

21. Kada su se uspeali uz strme padine planine Zvijezda, muškarce je dočekalo nekoliko pripadnika 16. graničnog bataljona VJ.⁴¹ Kako je koja grupa muškaraca pristizala, graničari bi im naredili da svi sednu na livadu nedaleko od karaule u kojoj su boravili graničari i da u jedno šatorsko krilo odlože oružje, noževe, žilete i kaiševe.⁴² Vojnici su ih sve popisali i pretresli.⁴³

22. Jedan od zarobljenika, Mujo Hodžić, uplašio se da će ga vojnici ubiti te je počeo da beži niz padinu. Pripadnici 16. graničnog bataljona su zapucali u njegovom pravcu i na mestu ga ubili.⁴⁴

23. Na putu ka Jagoštici većina zarobljenika je preživela mučenja i omalovažavanja. Vojnici su na jednom delu puta zaustavili zarobljenike i tada im je jedan vojnik rekao: „Ovde ćete da završite.“⁴⁵ Sve vreme puta vojnici su zarobljenike držali na nišanu, stvarajući kod njih osećaj bespomoćnosti i ekstremnog straha za život.⁴⁶

13

35 Baza FHP, Izjava svedoka Em. A. data FHP-u, avgust 2007.

36 Baza FHP, Izjava svedoka A. R. data FHP-u, februar 2008.

37 U dokumentu Vojnobezbednosne agencije navodi se da su analizirani dnevnici događaja 1. i 2. granične čete 16. grb VJ. Na osnovu dnevnika događaja 1. grč/16. grb VJ je utvrđeno da je 10. avgusta 1995. godine na teritoriju Srbije prešlo četiri lica. U dnevniku događaja 2. grč/16. grb VJ je navedeno da je 1. avgusta registrovano 388 nelegalnih prelazaka granice, 2. avgusta 81, 3. avgusta 144, 4. avgusta 119 i 6. avgusta pet; MO, Vojnobezbednosna agencija, obaveštenje TRZ, str. pov. 15078-4 od 25. novembra 2011. godine.

38 Baza FHP, Izjava svedoka O. Z. data FHP-u, jul 2007.

39 Baza FHP, Izjava svedoka R. O. data FHP-u, novembar 2007.

40 Baza FHP, Izjava svedoka S. N. data FHP-u, jul 2007.

41 Miodrag Simić, 25. februar 2010. godine, str. 10088, *Perišić*.

42 Baza FHP, Izjava svedoka H. B. data FHP-u, februar 2008; izjava svedoka G. V. data FHP-u, februar 2008.

43 Baza FHP, Izjava svedoka A. O. data FHP-u, jul 2007.

44 Baza FHP, Izjava svedoka Č. D. data FHP-u, jun 2007; izjava svedoka Em. A. data FHP-u, avgust 2007; MUP, Izveštaj Komisiji Saveta ministara za nestala lica broj 01-11-PU-154/05 od 10. juna 2005. godine; MUP, SUP Užice, Odeljenje kriminalističke policije br. 01-11-PU-154/05 od 10. juna 2005. godine. (U aprilu 2007. godine Komisija za nestala lica Vlade Republike Srbije ekshumirala je Hodžićeve posmrtno ostatke u selu Jagoštica (Bajina Bašta), a zatim ih predala Institutu za nestale osobe BiH. Porodica je u julu 2008. godine sahranila Hodžićeve posmrtno ostatke u Memorijalnom centru Srebrenica – Potočari.) Odgovor Instituta za nestale osobe BiH broj 03/1-40-2-1991/15 od 30. novembra 2015. godine; Memorijalni centar Srebrenica – Potočari, spomen obilježje i mezarje za žrtve genocida iz 1995. godine, pristupljeno dana 8. decembra 2015. godine, <http://gradskagroblja.co.ba/html/index-bos.htm>

45 Baza FHP, Izjava svedoka N. L. data FHP-u, jun 2007.

46 *Ibid.*

24. Po surovosti su zarobljenici izdvojili dvojicu vojnika sa nadimcima Vojvoda i Ljubovija. Naime, Ljubovija je na putu ka Jagoštici udarao metalnom šipkom po leđima zarobljenike,⁴⁷ dok ih je Vojvoda udarao kundakom puške.⁴⁸

ii. Dolazak u Jagošticu

25. U karauli u selu Jagoštica bili su smešteni pripadnici 16. graničnog bataljona VJ.⁴⁹ Zarobljeni muškarci su sprovedeni prvo do osnovne škole u selu Jagoštica (opština Bajina Bašta).⁵⁰ Tu su se već, pored VJ, nalazili i pripadnici SUP-a Užice, kao i brojni meštani koji su počeli da vređaju zarobljenike i da im prete da će ih „sve poklati“.⁵¹ Muškarcima su naredili da sednu na zemlju sa pogledom uprtim u zemlju i sa rukama iza glave.⁵²

26. Pripadnici MUP-a su zatim počeli da pretresaju muškarce i nekima su oduzeli novac.⁵³ Zarobljenici su u zgradi škole ispitivani, fotografisani i evidentirani.⁵⁴ Policajci su tražili od njih da im govore o njihovoj ulozi u Armiji BiH, o zadacima koje su obavljali u toj vojsci, kao i gde se u tom trenutku nalaze položaji Armije BiH.⁵⁵ Provocirali su zarobljenike pitanjima koliko su srpskih civila poklali.⁵⁶

27. Ispitivanje je kod najvećeg broja zarobljenika praćeno psovkama, omalovažavanjem, ali i teškim batinanjem. Najčešće su ih gazili, šutirali i tukli kundacima pušaka. Zarobljenika O.Č., koji je bio vojni policajac u Bosni, naterali su da skine svu odeću sa sebe, a zatim su ga više od sat vremena tukli.⁵⁷ Zarobljenici su tražili od vojnika da im daju malo vode i hrane, ali su oni to odbili.⁵⁸ Nekim zarobljenicima su naredili da legnu, pa su počeli da ih gaze, dok su nekima gasili cigarete po telu.⁵⁹

28. Zarobljenik N.O. je o onome što je u Jagoštici preživeo rekao istraživačima FHP-a: „Kod te škole su nas vojnici i policajci maltretirali, gazili su po nama, tukli nas, provocirali. Naredili su nam da stojimo i tada su rekli: 'Ko padne, zaklaćemo ga.'⁶⁰ Zarobljenike su držali budnim cele noći, vikali su: 'Ne hrči, Turčine!'“⁶¹

47 Baza FHP, Izjava svedoka Em. A. data FHP-u, avgust 2007; izjava svedoka Emi. A. data FHP-u, avgust 2007.

48 Baza FHP, Izjava svedoka E. B. data FHP-u, jun 2007; izjava svedoka Č. D. data FHP-u, jun 2007.

49 MO, Vojnobezbednosna agencija, obaveštenje TRZ-u str. pov. br. 15078-4 od 25. novembra 2011.

50 Baza FHP, Izjava svedoka A. K. data FHP-u, jun 2007; izjava svedoka A. O. data FHP-u, jul 2007.

51 Baza FHP, Izjava svedoka Em. A. data FHP-u, avgust 2007; izjava svedoka A. N. data FHP-u, novembar 2007; Spisak lica muslimanske nacionalnosti pripadnika MOS-a od 3. avgusta 1995. godine, dok. pred. br. D272, *Perišić*.

52 Baza FHP, Izjava svedoka Emi. A. data FHP-u, avgust 2007.

53 Baza FHP, Izjava svedoka H. B. data FHP-u, februar 2008.

54 Baza FHP, Izjava svedoka N. T. data FHP-u, jul 2007.

55 Baza FHP, Izjava svedoka N. L. data FHP-u, jun 2006; izjava svedoka O. Z. data FHP-u, jul 2007; izjava svedoka O. Č. data FHP-u, novembar 2007.

56 Baza FHP, Izjava svedoka N. L. data FHP-u, jun 2006; izjava svedoka N. O. data FHP-u, jul 2007.

57 Baza FHP, Izjava svedoka O. Č. data FHP-u, novembar 2007.

58 Baza FHP, Izjava svedoka R. B. data FHP-u, jun 2007.

59 *Ibid.*

60 Baza FHP, Izjava svedoka N. O. data FHP-u, jul 2007.

61 Baza FHP, Izjava svedoka Eni. A. data FHP-u novembar 2007.

29. Kasnije su došla dva vojna kamiona „dajc“ (TAM – 110) u koje su uterani zarobljenici.⁶²

30. U Jagošnici je preminuo zarobljenik Abid Agić.⁶³ Nekoliko zarobljenih muškaraca je posvedočilo da je preminuo od posledica prebijanja.⁶⁴

iii. Tortura u OUP-u Bajina Bašta

31. Grupa muškaraca koja je preplivala na desnu obalu Drine 4. ili 5. avgusta 1995. godine u toku noći je prevežena kamionima u zgradu OUP-a u Bajinoj Bašti. Muškarce su uterali u ćelije u podrumu zgrade, a posle pola sata su policajci odveli na ispitivanje H.B. Prema njegovim rečima, ispitivala su ga dva kriminalistička policajca vezano za njegovo angažovanje u Armiji BiH.⁶⁵

32. Narednog dana oko 14:00 sati jedan kapetan VJ je sa tri vojna policajca naredio zatočenicima da uđu u kamion, a zatim im je rekao da su osuđeni na smrt. Kamionom su doveženi do jednog mosta, a zatim im je taj kapetan naredio da izađu iz kamiona i da se postroje. Narednih devet sati zarobljenici su stajali postrojeni na tom mestu, dok su ih vojnici psovali i pretili im.⁶⁶

33. Oko 23:00 časova su zatočenicima podelili po flašu vode, a nakon toga su ih odvezli do karaule 16. graničnog bataljona VJ Zaovine (opština Bajina Bašta), gde su proveli noć.⁶⁷ Tu su ih vojnici provocirali i psovali. Sutradan su ih smestili u kamion i rečeno im je da idu u Višegrad. Međutim, prevezeni su do logora Šljivovica.⁶⁸

62 Baza FHP, Izjava svedoka S. K. data FHP-u, novembar 2007; izjava svedoka H. B. data FHP-u, jun 2007; izjava svedoka M. M. data FHP-u, jun 2007.

63 Agićevo telo je sahranjeno u selu Blace kod Višegrada. 2005. godine su Agićevi posmrtni ostaci ekshumirani, a nakon identifikacije su 2011. godine sahranjeni u selu Slap kod Žepe; Odgovor Instituta za nestale osobe BiH broj 03/1-40-2-1993/15 od 30. novembra 2015. godine.

64 Baza FHP, Izjava svedoka R. G. data FHP-u, avgust 2007; izjava svedoka O. Č. data FHP-u, novembar 2007; izjava svedoka S. S. data FHP-u, novembar 2007.

65 Baza FHP, Izjava svedoka H. B. data FHP-u, jun 2007.

66 *Ibid.*

67 Baza FHP, Izjava svedoka H. B. data FHP-u, jun 2007; Dnevni operativni izveštaj od 10. jula 1995. godine, dok. pred. br. P217, *Perišić*.

68 Baza FHP, Izjava svedoka H. B. data FHP-u, jun 2007.

iv. Put ka logoru Šljivovica

34. U oba kamiona koja su prevozila zarobljenike iz Jagošnice nalazilo se po više od 50 zarobljenika. Dok su ulazili u kamione, pripadnici srpskih snaga su muškarce udarali rukama i kundacima pušaka. Kada su muškarci ušli u kamione, pripadnici srpskih snaga su spustili ciradu, iako je bio avgust mesec i bilo je jako toplo. Od toplote i nedostatka vazduha nekoliko zarobljenika je palo u nesvest. Od posledica gušenja, u jednom kamionu je preminuo zarobljenik Edhem Torlak [videti pragraf 62].⁶⁹

35. Da bi se spasili od gušenja, zarobljenici su pokušali da probuše ciradu, ali su tada pripadnici srpskih snaga motkama udarali po ciradi kako bi ih sprečili.⁷⁰ Zarobljenici su tokom vožnje vikali i lupali da im otvore ciradu.⁷¹ U toku puta kamioni su se zaustavili samo jedanput i to na Mitrovcu na Tari, kada su zarobljenici popili malo vode.⁷² U toku vožnje, pripadnici srpskih snaga su pretili Bošnjacima da će ih odvesti u Višegrad i predati Milanu Lukiću.⁷³

III. Logor Šljivovica

36. U logoru Šljivovica je bilo smešteno oko 350 logoraša.⁷⁴

37. Logor u Šljivovici su obezbeđivali pripadnici SUP-a Užice, kao i pripadnici OUP-ova koji su bili u njegovom sastavu (Bajina Bašta, Prijepolje i Priboj).⁷⁵ Stražari su se smenjivali na svakih 15-20 dana.⁷⁶

16

⁶⁹ Baza FHP, Izjava svedoka R. D. data FHP-u, novembar 2007; izjava svedoka O. Z. data FHP-u, jul 2007; izjava svedoka H. Č. Data FHP-u, februar 2008; izjava svedoka E. A. data FHP-u, novembar 2007. Na osnovu dokumenta Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije – Sekretarijata unutrašnjih poslova Užice, u Srbiji su umrla tri zatočenika: jedan na putu od granice do prihvatnog centra u Braniškom Polju (Šljivovica), jedan u Šljivovici i jedan u Mitrovom Polju. Informacija o uslovima života i boravka pripadnika MOS-a u prihvatnim centrima Mitrovo Polje i Braneško Polje, dok. pred. br. 2D524, *Popović*.

⁷⁰ Baza FHP, Izjava svedoka Eni. A. data FHP-u, novembar 2007.

⁷¹ *Ibid*.

⁷² Baza FHP, Izjava svedoka R. G. data FHP-u, avgust 2007.

⁷³ Baza FHP, Izjava svedoka O. Z. data FHP-u, jul 2007. Milan Lukić je bio vođa paravojne grupe *Beli orlovi* ili *Osvetnici* koja je u periodu od 1992. do 1995. godine vršila zločine u Višegradu u jugoistočnoj Bosni. Lukić je 4. decembra 2012. godine pred MKSJ osuđen na kaznu doživotnog zatvora zbog progona na političkoj, rasnoj i verskoj osnovi, ubistva, nehumanih dela i istrebljenja kao zločina protiv čovečnosti i ubistva i okrutnog postupanja kao kršenja zakona i običaja ratovanja. Proglašen je krivim za šest odvojenih incidenata: dve „žive lomače“ – u višegradskoj Pionirskoj ulici i naselju Bikavac. Videti presudu Žalbenog veća MKSJ u predmetu *Lukić* od 4. decembra 2012. godine. Zbog njegove izuzetne surovosti, Bošnjacima koji su bili zatočeni u logorima u Šljivovici i Mitrovom Polju često je bilo prećeno da će biti odvedeni u Višegrad i predati Milanu Lukiću.

⁷⁴ Izveštaj Zavoda za zaštitu zdravlja Srbije „Dr Milan Jovanović Batut“ br. 3470/1 od 26. oktobra 1995. godine, dok. pred. br. D274, *Perišić*.

⁷⁵ Baza FHP, izjave svedoka Em. A. date FHP-u, avgust 2007; novembar 2015; svedočenje Radisava Ojdanića pred Prvim opštinskim sudom u Beogradu 29. maja 2009. godine u predmetu *Meho Omerović i dr.* (P br. 6862/07).

⁷⁶ Baza FHP, izjave svedoka Em. A. date FHP-u, avgust 2007; novembar 2015; izjave svedoka S. J. date FHP-u, jul 2007; novembar 2015. Na osnovu sistematizacije radnih mesta u MUP-u, u okviru Sekretarijata unutrašnjih poslova postojala su Odeljenja unutrašnjih poslova kao njegove organizacione jedinice. Tako su u sastavu SUP-a Užice bili OUP-ovi u Bajinoj Bašti, Požegi, Čajetini, Novoj Varoši, Priboju i Prijepolju i dve stanice milicije, u Arilju i Kosjeriću. Pravilnik o sistematizaciji radnih mesta u Ministarstvu unutrašnjih poslova iz februara 1993. godine.

Logoraše su ispitivali inspektori Odseka za granične poslove, strance, putne isprave i oružje SUP-a Užice koji su bili prisutni u logoru od njegovog osnivanja do zatvaranja.⁷⁷ Glavni inspektor koji je rukovodio ispitivanjem logoraša bio je šef Odseka za granične poslove, strance, putne isprave i oružje Radisav Ojdanić iz SUP-a Užice [videti paragraf 159].⁷⁸

38. Logor se sastojao od nekoliko napuštenih radničkih baraka preduzeća *Planum*. U jednoj od tih baraka nalazila se uprava logora i u njoj su bili smešteni pripadnici policije.⁷⁹

39. Kada su zarobljenici izašli iz kamiona, dočeka ih je špalir policajaca. Dok su prolazili kroz špalir, zarobljenike su policajci udarali palicama, motkama, rukama i nogama. Nakon toga su ih policajci polili hladnom vodom u dvorištu, a zatim ih odveli u barake.⁸⁰ Stražari su im zatim naredili da kleče u barakama – „Dolje je bio beton, bilo je jako teško.”⁸¹

i. Uslovi boravka u logoru

40. Najveća grupa zarobljenika bila je smeštena u trpezariji jedne od baraka. Na tom prostoru, koji nije imao krevete, bilo je smešteno preko 100 ljudi. Zarobljenici su mesecima spavali na podu, zbijeni jedni uz druge. Logorski čuvari su nekolicini zarobljenika prilikom dolaska u logor dali po jedno staro ćebe koje su logoraši koristili umesto kreveta.⁸² Ostali logoraši koji nisu smešteni u trpezariji, raspoređeni su po sobama u dve barake. Sobe su bile veoma male, a u svakoj od njih je bilo smešteno preko 40 ljudi. U sobama nije bilo kreveta, te su logoraši morali da spavaju na betonu.⁸³

41. U barakama nije bilo toaleta, te su koristili poljski toalet koji se nalazio u blizini. Pre nego što bi otišli u toalet, logoraši su morali da traže dozvolu od policajaca. Policajci su logorašima nadenuli srpska imena na koje su ovi morali da se odazivaju i da ih izgovore prilikom odlaska u toalet. Policajci su logoraše često batinali prilikom odlaska u toalet, pa je većina logoraša izbegavala da koristi poljski toalet, te su malu nuždu vršili u otvor za dimnjak u baraci.⁸⁴

17

77 Baza FHP, izjava svedoka S. J. date FHP-u, jul 2007; novembar 2015; svedočenje Radisava Ojdanića pred Prvim osnovnim sudom u Beogradu 21. septembra 2010. godine u predmetu *Enes Bogilović* (P 46097/2012); svedočenje Radisava Ojdanića pred Prvim opštinskim sudom u Beogradu 13. aprila 2009. godine u predmetu *Mujo Vatreš* (P 11551/2007).

78 Svedočenje Radisava Ojdanića pred Prvim osnovnim sudom u Beogradu 21. septembra 2010. godine u predmetu *Enes Bogilović* (P 46097/2012); svedočenje Radisava Ojdanića pred Prvim opštinskim sudom u Beogradu 13. aprila 2009. godine u predmetu *Mujo Vatreš* (P 11551/2007).

79 Baza FHP, izjava svedoka O. Z. data FHP-u, jul 2007.

80 Izjava svedoka Em. A. data FHP-u, avgust 2007; izjava svedoka H. H. data FHP-u, novembar 2007; izjava svedoka Eni. A. data FHP-u, novembar 2007; izjava svedoka S. J. data FHP-u, jul 2007.

81 Baza FHP, izjava svedoka Eni. A. data FHP-u, novembar 2007.

82 Baza FHP, izjava svedoka N. O. data FHP-u, jul 2007; izjava svedoka Em. A. data FHP-u, avgust 2007; izjava svedoka I. K. data FHP-u, februar 2008; izjava svedoka R. O. data FHP-u, novembar 2007.

83 Baza FHP, izjava svedoka S. Č. data FHP-u, februar 2008; izjava svedoka O. Z. data FHP-u, jul 2007; izjava svedoka O. Č. data FHP-u, novembar 2007; izjava svedoka M. O. data FHP-u, novembar 2007.

84 Baza FHP, izjava svedoka N. O. data FHP-u, jul 2007; izjava svedoka N. L. data FHP-u, jun 2007; izjava svedoka O. Z. data FHP-u, jul 2007; izjava svedoka J. H. data FHP-u, jul 2007.

42. Prvih nekoliko meseci logoraši se uopšte nisu kupali niti menjali donji veš, te je većina njih zarasla u brade i dobila vaške.⁸⁵ Kada im je posle nekoliko meseci bilo dozvoljeno da se okupaju, na raspolaganju su imali samo hladnu vodu.⁸⁶

ii. Ishrana u logoru

43. Ishrana u logoru je bila neredovna i nedovoljna. U toku dana po četiri zarobljenika bi dobila jednu konzervu sardine i po parče hleba. Često se dešavalo da zarobljenici od gladi padaju u nesvest. Takođe, čuvari su tukli logoraše ukoliko hranu ne bi brzo pojeli, te su tako oni koji ostanu poslednji dobijali batine.⁸⁷ Posle nekoliko meseci provedenih u logoru, logoraši su počeli da dobijaju tople obroke jednom dnevno, uglavnom poparu od starog hleba.⁸⁸

44. Zbog loše ishrane, logoraši su za vreme dok su bili u logoru smršali više desetina kilograma. Zbog neuhranjenosti policajci su često ismevali logoraše pevajući im pesmu „Neuhranjen si, Alija, zato što si Balija“.⁸⁹

45. Nekoliko meseci nakon njihovog dolaska, u logor je počela da dolazi kantina u kojoj su logoraši kojima novac nije uzet mogli da kupe hleb i cigarete. Cene su bile višestruko više nego u prodavnicama. Logoraši koji su kod sebe imali nemačke marke su za jednu marku dobijali jedan dinar, što je bilo nekoliko desetina puta manje od tadašnje stvarne vrednosti nemačke marke u Srbiji.⁹⁰

iii. Psihičko i fizičko zlostavljanje logoraša

46. Zarobljenici su u logoru svakodnevno bili izloženi torturi. Psihičkom i fizičkom zlostavljanju su najviše bili izloženi logoraši koje su policajci odvodili na ispitivanje o njihovom angažovanju u Armiji BiH. Logoraše su ispitivali inspektori iz Odseka za granične poslove, strance, putne isprave i oružje iz SUP-a Užice [videti paragrafe 160-161].

47. U toku noći, čuvari logora su ulazili u barake u kojima su zarobljenici bili smešteni i odvodili ih na ispitivanje u prostoriju u kojoj se nalazila uprava logora, gde su logoraše fotografisali i uzimali im

85 Baza FHP, izjava svedoka N. K. data FHP-u, jun 2007; izjava svedoka A. R. data FHP-u, februar 2008; izjava svedoka Eni. A. data FHP-u, novembar 2007.

86 Baza FHP, izjava svedoka S. S. data FHP-u, novembar 2007; izjava svedoka J. H. data FHP-u, jul 2007; izjava svedoka F. Č. data FHP-u, jul 2007; izjava svedoka E. B. data FHP-u, jun 2007.

87 Baza FHP, izjava svedoka N. T. data FHP-u, jul 2007; izjava svedoka S. S. data FHP-u, novembar 2007; izjava svedoka O. Č. data FHP-u, novembar 2007; izjava svedoka H. H. data FHP-u, novembar 2007; izjava svedoka H. B. data FHP-u, februar 2008.

88 Baza FHP, izjava svedoka N. L. data FHP-u, jun 2007; izjava svedoka Em. A. data FHP-u, avgust 2007; izjava svedoka S. Č. data FHP-u, februar 2008; izjava svedoka G. V. data FHP-u, februar 2008; izjava svedoka S. I. data FHP-u, februar 2008.

89 Baza FHP, izjava svedoka N. L. data FHP-u, jun 2007; izjava svedoka H. H. data FHP-u, novembar 2007; izjava svedoka O. Z. data FHP-u, jul 2007; izjava svedoka S. R. data FHP-u, maj 2007.

90 Baza FHP, izjava svedoka A. Č. data FHP-u, jun 2007; izjava svedoka N. L. data FHP-u, jun 2007; izjava svedoka Č. D. data FHP-u, jun 2007; izjava svedoka R. O. data FHP-u, novembar 2007.

otiske prstiju.⁹¹ Prilikom ispitivanja logoraši su morali da stoje na prstima okrenuti ka zidu sa rukama iza glave, dok su ih policajci tukli pendrecima, drškama od metli, kablovima i nogama.⁹² Nekim logorašima su policajci naređivali da stopala stave u hladnu vodu, a zatim bi ih pendrecima tukli po tabanima.⁹³ Inspektor Ojdanić je logoraše primoravao da po nekoliko časova pišu izjave o svom životu i učešću u ratu, kao i o tome koliko su „srpske dece poklali“.⁹⁴

48. Logorašu M.O. su od batinanja polomljena dva rebra. Nakon sedam dana, policajci su ga zbog jakih bolova odveli u bolnicu u Užice gde nije mogla da mu bude ukazana lekarska pomoć jer je povreda bila stara, te su rebra zarasla prirodnim putem.⁹⁵ A.M-u su policajci, zlostavljajući ga, povredili prst. On je odvezen u bolnicu u Užicu, gde mu je amputiran prst koji je bio zahvaćen gangrenom od posledica batinanja.⁹⁶ Takođe, logorašu M.K. su policajci polomili ruku udarcem pendrekom. Jedan od logoraša tvrdi da je M.K. odveden u bolnicu u Užice.⁹⁷

49. Zdravstveni centar Užice tvrdi da ni jedan od ova tri logoraša nije lečen u tom centru.⁹⁸

50. Policajci su terali logoraše da se međusobno tuku ili da neki od logoraša bije ostale. Zarobljenik koji to nije želeo da uradi teško je premlaćivan.⁹⁹

51. Zarobljenici su prolazili i tešku psihičku torturu. Morali su skoro neprestano da drže sagnutu glavu.¹⁰⁰ Morali su da se odazivaju na srpska imena i da se krste. Poseban psihički pritisak im je predstavljalo to što nisu smeli slobodno da odu u toalet, jer bi ih policajci usput batinali. Policajci su ih nazivali pogrđnim imenima, omalovažavali ih i terali ih da pevaju srpske nacionalističke pesme.¹⁰¹

19

52. Logorašima su često pretili da će ih odvesti u Višegrad i predati Milanu Lukiću. Jedan logoraš je dobio batine jer nije znao kada je Lukićeva slava. Policajac je tada zarobljenika jako tukao po ledima uz reči: „Zapamtićeš sada kada je slava Milanu Lukiću!“¹⁰²

91 Baza FHP, izjava svedoka M. V. data FHP-u, avgust 2007; izjava svedoka M. K. data FHP-u, februar 2008; izjava svedoka I. K. data FHP-u, februar 2008; izjava svedoka R. B. data FHP-u, novembar 2007.

92 Baza FHP, izjava svedoka Z. I. data FHP-u, februar 2008; izjava svedoka S. S. data FHP-u, novembar 2007; izjava svedoka H. D. data FHP-u, jul 2007; izjava svedoka R. D. data FHP-u, novembar 2007.

93 Baza FHP, izjava svedoka M. K. data FHP-u, februar 2008; izjava svedoka R. B. data FHP-u, novembar 2007; izjava svedoka H. H. data FHP-u, novembar 2007; izjava svedoka O. Z. data FHP-u, jul 2007.

94 Baza FHP, izjava svedoka Em. A. data FHP-u, avgust 2007; izjava svedoka E. P. data FHP-u, novembar 2007; izjava svedoka A. Č. data FHP-u, jun 2007.

95 Baza FHP, izjava svedoka M. O. data FHP-u, novembar 2007.

96 Baza FHP, izjava svedoka A. O. data FHP-u, jun 2007.

97 Baza FHP, izjava svedoka O. Z. data FHP-u, jul 2007.

98 Zdravstveni centar Užice, odgovor br. 02-0406/175 od 3. septembra 2015. godine.

99 Baza FHP, izjava svedoka R. O. data FHP-u, novembar 2007; izjava svedoka Z. I. data FHP-u, februar 2008; izjava svedoka H. H. data FHP-u, novembar 2007.

100 Baza FHP, izjava svedoka A. Z. data FHP-u, februar 2008; izjava svedoka S. J. data FHP-u, jul 2007; izjava svedoka Em. A. data FHP-u, avgust 2008.

101 Baza FHP, izjava svedoka Em. A. data FHP-u, avgust 2007; izjava svedoka S. S. data FHP-u, novembar 2007; izjava svedoka Z. I. data FHP-u, februar 2008; izjava svedoka S. R. data FHP-u, maj 2007; izjava svedoka S. Č. data FHP-u, februar 2008; izjava svedoka M. K. data FHP-u, februar 2008; izjava svedoka Es. A. data FHP-u, novembar 2007.

102 Baza FHP, izjava svedoka O. Z. data FHP-u, jul 2007.

iv. Zlostavljanje izdvojene grupe u tzv. izolaciji

53. Najtežoj torturi bili su izloženi logoraši koji su se nalazili u takozvanoj izolaciji.

54. „Izolacija“ je bila posebna soba u jednoj od baraka, u kojoj se nalazilo preko 40 logoraša za koje su policajci tvrdili da su bili na višim pozicijama u Armiji BiH ili „viđeniji ljudi iz Žepe“.¹⁰³ Ti logoraši su bili odvojeni od ostalih zarobljenika, ni sa kim nisu smeli da razgovaraju i svakodnevno su odvođeni na ispitivanje. Policajci su ih tukli palicama, motkama, rukama i nogama.¹⁰⁴

55. Policajci su logoraše iz „izolacije“ svakodnevno izvodili napolje i terali ih da gledaju direktno u sunce dok ne padnu u nesvest.¹⁰⁵ Prema rečima jednog svedoka, logoraši su morali da urade 30 sklekova za jedan minut, a onom koji to nije mogao gurali bi glavu u bure u koje su bili sipani voda i hlor.¹⁰⁶

56. Takođe, policajci su izvodili pojedine logoraše u dvorište logora i govorili im da će ih ubiti. Tako je logoraš O.Č. koji se nalazio u „izolaciji“ ispričao istraživaču FHP-a: „Stražari su mi stavili cijev od puške u usta i okinuli, bila je prazna. Tada su se smijali i rekli: 'Pa ni metak te neće.'“¹⁰⁷ Logoraša H.D. su nekoliko puta izvodili iz barake pod pretnjom da će ga zaklati, ali bi mu posle nekoliko trenutaka govorili: „Nećemo danas, ali sutra si gotov.“¹⁰⁸

v. Odsustvo adekvatne lekarske nege

20

57. Iako su lekari iz Zdravstvenog centra Užice povremeno dolazili u Šljivovicu, logoraši su isticali da je njihova nega često bila neadekvatna, a u određenom broju slučajeva i neprofesionalna. Jedna od primedbi koju su logoraši upućivali na rad srpskih lekara je i izrazito neprijateljski stav koji su prema njima, kao Bošnjacima, imali.

58. Jednog lekara su logoraši označili kao veoma neprijatnog i neprijateljski nastrojenog prema njima. Često ih je psovao kada bi mu se obratili za pomoć.¹⁰⁹ Takođe, logorašu A.K. je izvadio zub bez davanja anestezije.¹¹⁰

103 Baza FHP, izjava svedoka M. O. data FHP-u, novembar 2007; izjava svedoka O. Č. data FHP-u, novembar 2007; izjava svedoka E. P. data FHP-u, novembar 2007.

104 Baza FHP, izjava svedoka R. O. data FHP-u, novembar 2007. izjava svedoka O. Z. data FHP-u, jul 2007; izjava svedoka O. Č. data FHP-u, novembar 2007, izjava svedoka N. O. data FHP-u, jul 2007.

105 Baza FHP, izjava svedoka Em. A. data FHP-u, avgust 2007; izjava svedoka R. O. data FHP-u, novembar 2007.

106 Baza FHP, izjava svedoka O. Z. data FHP-u, jul 2007; izjava svedoka Em. A. data FHP-u, avgust 2007; izjava svedoka A. O. data FHP-u, jun 2007.

107 Baza FHP, izjava svedoka O. Č. data FHP-u, novembar 2007.

108 Baza FHP, izjava svedoka H. D. data FHP-u, jul 2007.

109 Baza FHP, izjava svedoka Š. K. data FHP-u, avgust 2007; izjava svedoka S. S. data FHP-u, novembar 2007.

110 Baza FHP, izjava svedoka A. K. data FHP-u, avgust 2007.

59. Jedan od logoraša je na sledeći način opisao događaj sa lekarom iz Užica: „Dolazio je jedan doktor iz Užica i kada je došao, povikao je: 'Daj da ih sve pokoljemo!' Psovao je majku balijsku [...] Kada je davao pomoć jednom zarobljeniku, rekao je da je njegov život u njegovim rukama i da može da uradi šta hoće, ali će mu ipak dati injekciju. Nakon sedam dana taj čovek je umro, zvao se Nazif Krlić.“¹¹¹ [Videti paragraf 63].

60. U postupcima za naknadu štete koje su bivši logoraši pokrenuli u Srbiji, u ulozi svedoka tužene strane – Republike Srbije pojavilo se nekoliko medicinskih radnika (lekari i jedna medicinska sestra) koji su posećivali logore u Šljivovici i Mitrovom Polju. Iskazi svih svedoka su u osnovi isti. Naime, svi su posvedočili da su redovno odlazili u logore i da su pružali zdravstvenu negu logorašima. Navodili su da su prilikom dolaska u Srbiju logoraši bili iscrpljeni, izgladneli i u teškom psihičkom stanju. Po njihovim rečima, nakon nekoliko meseci provedenih u logoru logoraši su dobili na težini i njihovo celokupno zdravstveno stanje se popravilo. Svi medicinski radnici su negirali da su zatočnici u logorima preživeli torturu.¹¹²

61. Iskazi svih ovih svedoka su dijametralno suprotni opisima zlostavljanja koji su dali bivši logoraši, kao i nalazima Državne komisije BiH koja je obišla zarobljenike u ovom logoru [videti dole, paragraf 103-108].

vi. Smrt logoraša

62. Na putu do logora u Šljivovici 4. avgusta 1995. godine u prenatrpanom kamionu od nedostatka vazduha ugušio se Edhem Torlak (1945). Nakon nedelju dana, 11. avgusta 1995. godine Zdravstveni centar Užice je Torlakovo telo predao Medžlisu Islamske zajednice u Priboju, koji ga je sahranio na groblju Goduša u Priboju.¹¹³ Torlakovi posmrtni ostaci su sa groblja Goduša ekshumirani 2007. godine i predati porodici.¹¹⁴

21

111 Svedočenje Enesa Bogilovića pred Prvim opštinskim sudom u Beogradu, 9. april 2009. godine, u predmetu *Bogilović Enes i dr.* (P br. 10443/07). Na osnovu dokumenta MUP-a Republike Srbije – Sekretarijata unutrašnjih poslova Užice, u Srbiji su umrla tri zatočenika – jedan na putu od granice do prihvatnog centra u Braniškom Polju (Šljivovica), jedan u Šljivovici i jedan u Mitrovom Polju. Informacija o uslovima života i boravka pripadnika MOS-a u prihvatnim centrima Mitrovo Polje i Braneško Polje, dok. pred. br. 2D524, *Popović*.

112 Svedočenje Zorana Vučinića pred Prvim osnovnim sudom u Beogradu, 9. jun 2009. godine, u predmetu *Enes Bogilović i dr.* (P 46097/2012); svedočenje Jova Savića pred Prvim osnovnim sudom u Beogradu, 9. jun 2009. godine, u predmetu *Enes Bogilović i dr.* (P 46097/2012); svedočenje Vesne Kilibarde pred Prvim osnovnim sudom u Beogradu, 12. maj 2010. godine, u predmetu *Avdagić Esad i dr.* (P 46642/10).

113 Baza FHP, izjava svedoka H. E. data FHP-u, novembar 2015; Potvrda Medžlisa Islamske zajednice Priboj.

114 Institut za nestale osobe BiH, odgovor broj 03/1-40-2-1992-15 od 15. decembra 2015. godine. Porodica je Torlakove posmrtno podatke sahranila u selu Laze – Rogatica.

63. Od posledica neadekvatne lekarske nege u Šljivovici Nazif Krlić je preminuo 15. novembra 1995. godine u Zdravstvenom centru Užice.¹¹⁵ Krlićevi posmrtni ostaci su iz Zdravstvenog centra Užice dopremljeni do džamije u Priboju, gde je 19. novembra 1995. godine sahranjen na groblju Goduša u Priboju.¹¹⁶ Ekshumacija Krlićevih posmrtnih ostataka obavljena je takođe 2007. godine.¹¹⁷

IV. Logor Mitrovo Polje

64. Dan nakon dolaska u logor Šljivovica, policajci su prozvali oko 450 logoraša koji su odvedeni u logor Mitrovo Polje.¹¹⁸ Zastrašivali su ih rečima da će ih odvesti u Višegrad i predati Milanu Lukiću.¹¹⁹ Logoraši su tek po dolasku saznali da su dovedeni u drugi logor.¹²⁰

65. Izdvojeni logoraši su autobusima javnog preduzeća „Raketa“¹²¹ iz Užica transportovani u Mitrovo Polje, oko 180 km udaljeno od Šljivovice.¹²²

66. Logor se sastojao od dve zgrade sa nazivima *Rasina* i *Sutjeska*, a kroz logor je proticao potok.¹²³

67. Logor Mitrovo Polje je otvoren 4. avgusta 1995. godine, a zatvoren 9. februara 1996. godine. U njemu je bilo zatvoreno oko 450 muškaraca iz Žepe. U vreme zatvaranja, u logoru je ostalo još 194 zarobljenika koji nisu našli smeštaj u trećoj državi i oni su vraćeni nazad u Šljivovicu.¹²⁴

22 68. Prilikom ulaska u autobuse, policajci su napravili špalir i tukli zarobljenike koji su kroz njega morali da prođu.¹²⁵

115 Baza FHP, izjave svedoka A. Č. date FHP-u, jun 2007, novembar 2015; izjava svedoka M. O. data FHP-u, novembar 2007. Komisija za nestala lica je u svom dopisu Zdravstvenom centru Užice br. 4/3-11-0001/2005-399 od 12. septembra 2005. godine navela da je Nazif Krlić preminuo 15. novembra 1995. godine u Zdravstvenom centru Užice, a da je bez prisustva porodice sahranjen 19. novembra 1995. godine na groblju Goduša u Priboju.

116 Knjiga Medžlisa Islamske zajednice Priboj, podaci o smrti Nazifa Krlića.

117 Opštinski sud u Priboju Kri. Br. 24/07, Zapisnik o uviđaju od 26. juna 2007. godine. Porodica je Krlićeve posmrtnu ostatku sahranila 2008. godine u Memorijalnom centru Srebrenica – Potočari. Spomen obilježje i mezarje za žrtve genocida iz 1995. godine, pristupljeno dana 10. decembra 2015. godine, <http://gradskagroblja.co.ba/html/index-bos.htm>

118 Izjava Vladimira Milićevića data Službi za otkrivanje ratnih zločina MUP-a br. 03/4-3-1 br. 230-7666/11 od 17. novembra 2011. godine.

119 Baza FHP, izjava svedoka Š. R. data FHP-u, februar 2008.

120 Baza FHP, izjava svedoka Eni. A. data FHP-u, novembar 2007; izjava svedoka R. J. data FHP-u, jul 2007.

121 Autobusi prevoznika „Raketa“ iz Užica su korišćeni i za prisilno premeštanje civila iz Srebrenice. Videti presudu MKSJ u predmetu *Blagojević i Jokić* od 17. januara 2005. godine, par. 180.

122 Baza FHP, izjava svedoka M. Z. data FHP-u, avgust 2007; izjava svedoka S. B. data FHP-u, jun 2007; izjava svedoka H. B. data FHP-u, februar 2008; izjava svedoka A. V. data FHP-u, februar 2008.

123 Baza FHP, izjava svedoka G. V. data FHP-u, februar 2008; izjava svedoka A. H. data FHP-u, februar 2008; izjava svedoka A. V. data FHP-u, februar 2008; izjava svedoka H. D. data FHP-u, februar 2008.

124 Izjava Vladimira Milićevića od 27. marta 2006. godine pred MSP u predmetu *Bosna i Hercegovina protiv Srbije*, str. 20.

125 Baza FHP, izjava svedoka S. N. data FHP-u, jul 2007; izjava svedoka R. G. data FHP-u, avgust 2007; izjava svedoka R. B. data FHP-u, jun 2007; izjava svedoka M. M. data FHP-u, jun 2007.

69. Logor Mitrovo Polje su obezbeđivali pripadnici SUP-a Kruševac [videti paragrafe 181-183].

i. Uslovi boravka u logoru

70. Uslovi života u logoru Mitrovo Polje su bili slični uslovima u Šljivovici. U jednoj od zgrada logoraši su spavali na malim dečijim krevetima, dok u drugoj zgradi nije bilo kreveta pa su zarobljenici spavali na podu.¹²⁶

71. Logorašima prvih meseci nisu dozvoljavali da se obriju i kupaju, te se većina njih zarazila vaškama.¹²⁷ Kako je posvedočio jedan bivši logoraš: „Iako smo radili po blatu i bili užasno prljavi, prvih tri meseca se nismo okupali, svi smo podobijali vaši. Čarape nismo imali, niti veš. Ja sam bio pet meseci u istim gaćama.“¹²⁸ Drugi logoraš je pričao: „U logoru se dugo nismo kupali, nokti su nam bili dugački, zarasli smo u brade. Zbog takvog izgleda policajci u logoru su nas zvali 'umjetnici'.“¹²⁹

72. Logoraši su prvu šetnju izvan prostorija logora imali posle dva meseca.¹³⁰

ii. Ishrana u logoru

73. Kao i u Šljivovici, hrana u logoru je bila loša i nedovoljna. Kako je opisao jedan od logoraša: „Hrane smo dobijali taman toliko da ne umremo.“¹³¹ Na nekoliko muškaraca deljena je po jedna konzerva sardine ili paštete sa parčetom hleba.¹³² Logorašima je bilo dozvoljeno da sakupljaju travu u okviru logora i da od nje skuvaju čaj.¹³³ Većina logoraša je zbog nedovoljne količine hrane iz logora izašla sa nekoliko desetina kilograma manje.¹³⁴ Neki logoraši su od posledica nehranjenosti izgubili i do pola ukupne telesne težine.¹³⁵ Jedan od logoraša je posvedočio: „Bilo je dana kada nam po 50 sati nisu davali ni hrane ni vode, a onda bi nam dali teglu ljutih feferona. Posle toga, bolovi u stomaku i dijareja su bili nepodnošljivi.“¹³⁶

23

126 Baza FHP, izjava svedoka Š. R. data FHP-u, februar 2008; izjava svedoka S. B. data FHP-u, februar 2008; izjava svedoka I. S. data FHP-u, avgust 2008; izjava svedoka N. K. data FHP-u, jun 2007.

127 Baza FHP, izjava svedoka R. G. data FHP-u, avgust 2007; izjava svedoka Eni. A. data FHP-u, novembar 2007; izjava svedoka M. C. data FHP-u, novembar 2007; Izveštaj SUP-a Kruševac broj 26-212/95 od 6. oktobra 1995. godine.

128 Baza FHP, izjava svedoka N. K. data FHP-u, jun 2007.

129 Baza FHP, izjava svedoka R. C. data FHP-u, novembar 2007.

130 Baza FHP, izjava svedoka F. D. data FHP-u, jun 2007.

131 Baza FHP, izjava svedoka O. Z. data FHP-u, jul 2007.

132 Baza FHP, izjava svedoka G. V. data FHP-u, februar 2008; izjava svedoka N. K. data FHP-u, jun 2007; izjava svedoka A. N. data FHP-u, novembar 2007; izjava svedoka F. D. data FHP-u, jun 2007.

133 Baza FHP, izjava svedoka R. G. data FHP-u, avgust 2007; izjava svedoka S. S. data FHP-u, novembar 2007; izjava svedoka S. G. data FHP-u, novembar 2007.

134 Baza FHP, izjava svedoka Eni. A. data FHP-u, novembar 2007; izjava svedoka S. R. data FHP-u, maj 2007.

135 Baza FHP, izjava svedoka A. N. data FHP-u, novembar 2007; izjava svedoka S. R. data FHP-u, maj 2007.

136 Baza FHP, izjava svedoka F. D. data FHP-u, jun 2007.

74. Predstavnik Međunarodnog komiteta Crvenog krsta (MKCK) je logorašima donosio hranu i ostavljao je u jednom šatoru u okviru logora, međutim ta hrana logorašima nije deljena,¹³⁷ već su je policajci odvozili van logora.¹³⁸ Kako je opisao jedan od logoraša: „Hrane je bilo u logoru, donosio je Crveni krst (MKCK) ali nam [je] policija nije dijelila. Dolazilo je po 6-7 šlepera sa hranom, odjećom MKCK-a i tokom noći sve što se donese nestane.“¹³⁹

iii. Psihičko i fizičko zlostavljanje logoraša

75. Logoraši su trpeli svakodnevno fizičko i psihičko zlostavljanje od strane policajaca koji su obezbeđivali logor.

76. Najčešće, policajci bi izvodili logoraše iz prostorija u kojima su boravili i odvodili ih na ispitivanje u jednu kancelariju koja se nalazila u zgradi na oko 100 metara od baraka. Policajci su tu kancelariju nazivali „Kota 805“¹⁴⁰ ili „sud“.¹⁴¹ U toj kancelariji su im postavljali pitanja da li poznaju Naseru Orića, da li su ubijali srpsku decu i sve vreme ih tukli palicama, pendrecima i motkama po telu i tabanima.¹⁴² Jedan logoraš je posvedočio da su policajci tražili da logoraši sami izaberu motku kojom će ih tući.¹⁴³

77. Prilikom ispitivanja u toj zgradi, logoraši su prebijani palicama po tabanima, šutirani su, tučeni su kablovima, letvama i pesnicama, čupani za kosu,¹⁴⁴ a neke logoraše su terali da kleče na sitnom kamenju.¹⁴⁵

78. Policajci su često logoraše zastrašivali rečima da će ih vratiti Radovanu Karadžiću u Bosnu.¹⁴⁶ Po uzoru na metode zlostavljanja u Šljivovici, i u ovom logoru su logoraši često izvođeni iz sobe i terani da celog dana gledaju u sunce dok ne padnu u nesvest.¹⁴⁷

79. Logoraša E.A. su stražari vezali za drvo u čučućem položaju, a ispred njega su postavili mitraljez. Nakon toga su ga naterali da peva nacionalističke pesme tokom celog dana.¹⁴⁸

137 Baza FHP, izjava svedoka G. V. data FHP-u, februar 2008; izjava svedoka S. R. data FHP-u, maj 2007; izjava svedoka H. B. data FHP-u, februar 2008.

138 Baza FHP, izjava svedoka O. Č. data FHP-u, novembar 2007.

139 Baza FHP, izjava svedoka O. Č. data FHP-u, novembar 2007.

140 Baza FHP, izjava svedoka A. O. data FHP-u, jul 2007; izjava svedoka H. B. data FHP-u, jun 2007; izjava svedoka H. D. data FHP-u, jul 2007.

141 Baza FHP, izjava svedoka Š. R. data FHP-u, februar 2008; izjava svedoka R. G. data FHP-u, avgust 2007; izjava svedoka G. V. data FHP-u, februar 2008; izjava svedoka A. H. data FHP-u, februar 2008.

142 Baza FHP, izjava svedoka S. R. data FHP-u, maj 2007; izjava svedoka A. O. data FHP-u, jul 2007; izjava svedoka H. D. data FHP-u, jul 2007; izjava svedoka F. D. data FHP-u, jun 2007; izjava svedoka S. A. data FHP-u, februar 2008.

143 Baza FHP, izjava svedoka R. B. data FHP-u, jun 2007.

144 Baza FHP, izjava svedoka S. N. data FHP-u, jul 2007.

145 Baza FHP, izjava svedoka I. S. data FHP-u, avgust 2007.

146 Baza FHP, izjava svedoka Š. K. data FHP-u, avgust 2007.

147 Baza FHP, izjava svedoka Es. A. data FHP-u, novembar 2007; izjava svedoka S. N. data FHP-u, jul 2007.

148 Baza FHP, izjava svedoka E. A. data FHP-u, novembar 2007.

80. Po skoro identičnom obrascu kao i u Šljivovici, odlazak u toalet za logoraše je predstavljao dodatan vid mučenja jer su tada morali da zamole čuvare da ih puste da odu u toalet, da izgovore srpsko ime koje im je dato u logoru, da se prekrste a da zatim na putu do poljskog toaleta poštuju „saobraćajne znake“ koje su čuvari izmislili (naime, logoraši su morali da se kreću po imaginarnim linijama i ako bi prekršili to pravilo bivali su prebijani).¹⁴⁹ Policajci su tukli logoraše koji su odbijali da se odazivaju na srpska imena.¹⁵⁰

81. Psihička tortura u logoru je bila svakodnevna. U barakama u kojima su boravili logoraši bilo je neprestano uključeno svetlo, a inspektori su u svako doba dana i noći ulazili u sobe i izvodili zarobljenike na ispitivanja. Tukli su ih palicama, motkama, rukama i nogama. Vređali su ih po nacionalnoj i verskoj osnovi i gasili im cigarete po telu.¹⁵¹ Osim što su ih terali da se predstavljaju srpskim imenima i da pevaju srpske nacionalističke pesme, čuvari su logoraše primoravali da se krste iako su znali da su pripadnici islamske veroispovesti.¹⁵²

82. Jedna grupa zarobljenika obavljala je rad nedaleko od logora. Tako su njihova zaduženja bila da očiste potok koji se nalazi nedaleko od logora, da rade na izgradnji brane,¹⁵³ seku drva,¹⁵⁴ istovaraju uglj,¹⁵⁵ a jedna grupa zarobljenika je čak odvožena do Brusa gde su radili na izgradnji hotela.¹⁵⁶ Logoraši koji su bili u radnoj grupi dobijali su kao nagradu kutiju keksa.¹⁵⁷

83. U februaru 1996. godine 194 logoraša koji nisu uspjeli da odu u treću zemlju su vraćeni u Šljivovicu, odakle su 10. aprila 1996. godine pušteni u Bosnu.¹⁵⁸

iv. Zlostavljanje izdvojene grupe logoraša u tzv. izolaciji

84. U zgradi *Sutjeska*, u sobi broj 7 koju su policajci zvali „izolacija“ bila je izdvojena grupa od najmanje sedam logoraša koji nisu bili u dodiru sa drugima.¹⁵⁹ Policajci su iz sobe 7 svake noći, između 21:00 i

149 Baza FHP, izjava svedoka R. G. data FHP-u, avgust 2007; izjava svedoka S. B. data FHP-u, februar 2008; izjava svedoka S. J. data FHP-u, jul 2007.

150 Baza FHP, izjava svedoka A. H. data FHP-u, februar 2008; izjava svedoka M. Z. data FHP-u, jul 2007; izjava svedoka A. H. data FHP-u, februar 2008; izjava svedoka A. V. data FHP-u, februar 2007.

151 Baza FHP, izjava svedoka F. D. data FHP-u, jun 2007; izjava svedoka S. B. data FHP-u, februar 2007; izjava svedoka S. I. data FHP-u, februar 2008; izjava svedoka I. K. data FHP-u, februar 2007.

152 Baza FHP, izjava svedoka G. V. data FHP-u, februar 2008; izjava svedoka S. B. data FHP-u, februar 2007; izjava svedoka H. B. data FHP-u, februar 2008; izjava svedoka A. N. data FHP-u, novembar 2007.

153 Baza FHP, izjava svedoka S. B. data FHP-u, februar 2008; izjava svedoka N. K. data FHP-u, jun 2007.

154 Baza FHP, izjava svedoka A. N. data FHP-u, novembar 2007.

155 Baza FHP, izjava svedoka R. B. data FHP-u, jun 2007.

156 Baza FHP, izjava svedoka R. G. data FHP-u, avgust 2007; izjava svedoka S. I. data FHP-u, februar 2008; izjava svedoka R. C. data FHP-u, novembar 2007.

157 Baza FHP, izjava svedoka Eni. A. data FHP-u, novembar 2007.

158 Izjava Vladimira Miličevića od 27. marta 2006. godine, MSP, *BiH protiv Srbije*, str. 20; Baza FHP, izjava S. N. data FHP-u, jul 2007; izjava svedoka S. J. data FHP-u, jul 2007.

159 Baza FHP, izjava svedoka M. C. data FHP-u, novembar 2007; izjava svedoka A. R. data FHP-u, februar 2008; izjava svedoka Š. R. data FHP-u, februar 2008; izjava svedoka A. N. data FHP-u, novembar 2007.

03:00 sata, izvodili te logoraše i odvodili ih u „sud“, gde su ih ispitivali i tukli.¹⁶⁰ Prema rečima drugih logoraša, osobe koje su bile zatvorene u sobi broj 7 su „najviše propatile“ i za njih MKCK nije znao,¹⁶¹ odnosno policajci su ih zatvarali i krili u policijskom kombiju dok su ljudi iz Crvenog krsta boravili u logoru.¹⁶² MKCK je za njih saznao tek posle više nedelja boravka. Kako je opisao jedan od zatvorenika u „izolaciji“: „Tek oko ponoći tog dana su uspeali ući u našu sobu, plakali su kad su nas vidjeli i tada su nam uručili kartice MKCK.“¹⁶³ Međutim, logoraši iz sobe 7 su i nakon posete MKCK bili zlostavljani.¹⁶⁴

85. Inspektori su ih uglavnom ispitivali o njihovom angažovanju u Armiji BiH¹⁶⁵ ili o rasporedu bosanske vojske u Žepi.¹⁶⁶ Ispred vrata te sobe uvek su stajala dva policajca.¹⁶⁷ Iz izjava logoraša se zaključuje da su u ovoj sobi držane osobe za koje su policajci tvrdili da su činili zločine.¹⁶⁸ Naime, jedan od policajaca je o njima govorio: „Ovo su glavni koljači, sve ih treba pobiti.“¹⁶⁹

86. Vladimir Karadžić, inspektor Odseka za granične poslove, strance, putne isprave i oružje SUP-a Kruševac potvrdio je da se u logoru Mitrovo Polje nalazila posebno izdvojena sedmočlana grupa logoraša za koju je uprava logora verovala da su počinili ratne zločine nad Srbima u Skelanim i Kravici.¹⁷⁰ Međutim, Karadžić nije naveo da li je ova grupa imala drugačiji tretman od ostalih logoraša.

v. Smrt logoraša

87. Od posledica zlostavljanja u logoru Mitrovo Polje preminuo je maloletni Šećan Dizdarević.

88. Na osnovu izjava logoraša koji su sa njim bili u istoj sobi u logoru, Dizdarević je preminuo od posledica batinanja u logoru. Naime, nekoliko dana pre smrti Dizdarević se žalio lekarima na jak bol u stomaku.¹⁷¹ Prema rečima jednog logoraša: „Zbog hrane se Šećan Dizdarević jednom požalio ljekaru u logoru na bolove u stomaku, a taj ljekar nije htio da mu pomogne. Dizdarevića su malo prije toga policajci teško pretukli po stomaku. Vidio sam da mu se pojavila neka grudva nasred stomaka, savijao se čovjek od bolova. Malo poslije toga, počeo je povraćati užasan smrad i pao je na zemlju mrtav.“¹⁷²

160 Baza FHP, izjava svedoka Š. R. data FHP-u, februar 2008; izjava svedoka R. G. data FHP-u, avgust 2007. izjava svedoka G. V. data FHP-u, februar 2008; izjava svedoka A. H. data FHP-u, februar 2008.

161 Baza FHP, izjava svedoka A. N. data FHP-u, novembar 2007.

162 Baza FHP, izjava svedoka M. Z. data FHP-u, avgust 2007.

163 Baza FHP, izjava svedoka A. K. data FHP-u, jun 2007.

164 *Ibid.*

165 Baza FHP, izjava svedoka A. H. data FHP-u, februar 2008.

166 Baza FHP, izjava svedoka A. V. data FHP-u, februar 2008.

167 Baza FHP, izjava svedoka M. C. data FHP-u, novembar 2007; izjava svedoka S. S. data FHP-u, novembar 2007; izjava svedoka Š. R. data FHP-u, februar 2008.

168 Baza FHP, izjava svedoka E. A. data FHP-u, novembar 2007.

169 Baza FHP, izjava svedoka M. C. data FHP-u, novembar 2007.

170 Izjava Vladimira Karadžića data Službi za otkrivanje ratnih zločina MUP-a br. 03/4-3-1 br. 230-1683/08 od 7. aprila 2009. godine.

171 Baza FHP, izjava svedoka Š. H. data FHP-u, avgust 2007; izjava svedoka Eni. A. data FHP-u, novembar 2007; izjava svedoka A. N. data FHP-u, novembar 2007.

172 Baza FHP, izjava svedoka Š. H. data FHP-u, avgust 2007.

89. Upravnik logora, Vladimir Milićević je u svom svedočenju pred MSP-om naveo da je Dizdarević umro od opstrukcije creva u Domu zdravlja Brus.¹⁷³

90. Zavod za sudsku medicinu Niš je izvršio obdukciju Dizdarevićevog tela u prisustvu istražnog sudijske iz Aleksandrovca i policajca Vladimira Karadžića.¹⁷⁴ Obdukcionim nalazom je utvrđeno da je Dizdarević umro prirodnom smrću koja je posledica zapaljenja drobne trbušnice i creva. Takođe, patolozi nisu utvrdili da su na Dizdarevićevom telu postojale povrede.¹⁷⁵

91. Iako su stručnjaci iz Zavoda za sudsku medicinu utvrdili da je Dizdarevićeva smrt posledica bolesti creva, a ne torture, FHP smatra da je njegova smrt mogla biti sprečena adekvatnim lekarskim tretmanom. Odnosno, čak i da Dizdarević nije preminuo od batinanja kojem je bio izložen u logoru, simptomi koje je imao u vidu bolova u stomaku nisu smeli biti zanemarinani od strane lekara.

V. Seksualno nasilje u logorima

92. Više bivših logoraša je u svojim svedočenjima navelo da su bili žrtve seksualnog zlostavljanja od strane pripadnika MUP-a u logorima, da su videli seksualno zlostavljanje drugih zarobljenika ili da su čuli za seksualna zlostavljanja kojima su logoraši bili izloženi. FHP smatra da je incidenata seksualnog nasilja nad zarobljenicima bilo više od slučajeva koji su u daljem tekstu opisani, ali da zbog društvene stigmatizacije koja najčešće prati ovu kategoriju žrtava, nisu svi preživeli logoraši bili spremni da govore o ovakvim iskustvima.

27

93. Vojnik sa nadimkom „Ljubovija“ je tokom boravka u Jagoštici zarobljenika A1¹⁷⁶ naterao da se skine go, a potom mu je stavio nož ispod penisa i pretio mu je da će ga silovati: „Prepao sam se, po ko zna koji put sam im rekao da nisam bio vojnik, već običan civil. Onda su doveli mog rođenog brata ispred mene i njemu su takođe rekli da se skine. Tada je neki vojnik uzeo nož i počeo da mu na nozi urezuje krst. To nisam mogao gledati, ne znam ni sam kako sam se osjećao. Rekli su mi da će me 'zguzit'. Tada sam rekao tim vojnicima da mi daju pištolj da se ubijem, nisam mogao više trpjeti sve to.“¹⁷⁷

94. Jedan svedok je istraživaču FHP-a posvedočio o seksualnom zlostavljanju u Šljivovici. Naime, logoraš A2 je označio policajca sa nadimkom „Koks“ kao nekog ko je bio veoma brutalan prema logorašima: „On je terao nas logoraše da uzajamno seksualno opštimo, da se dodirujemo, da jedan drugom ejakuliramo u usta. On i još neki policajci su mokrili po nama. Jedne noći policajci su izveli

173 Izjava Vladimira Milićevića od 27. marta 2006. godine, MSP, *BiH protiv Srbije*, str. 13.

174 Zapisnik o uvidaju, Opštinski sud u Aleksandrovcu, Kri br. 28/95 od 10. septembra 1995. godine.

175 Obdukcioni zapisnik br. S-188/95, Zavod za sudsku medicinu Niš, od 10. septembra 1995. godine.

176 Radi zaštite prava na privatnost logoraša koji su bili seksualno zlostavljani FHP je umesto njihovih inicijala koristio pseudonime.

177 Baza FHP, izjava svedoka A1 data FHP-u, novembar 2007.

mene i još 2-3 logoraša i ocrnili nas koliko su nas tukli.“¹⁷⁸ Takođe, logoraš A3 je naveo da je jedan policajac koji je bio poreklom iz Goražda „terao [...] neke od logoraša da opšte jedan s drugim; pošto ovi nisu htjeli, tukao ih je“.¹⁷⁹

95. Jedan od logoraša – invalid A4 – u logoru je seksualno zlostavljan tako što su mu policajci u anus stavili crevo za vodu koje je na suprotnom kraju bilo pričvršćeno za česmu. Nakon toga su policajci pustili vodu sa česme pod velikim pritiskom.¹⁸⁰

96. U Mitrovom Polju 20. decembra 1995. godine logoraš A5 dva puta je silovan od strane četiri policajca dok je čistio toalet. A5 nije mogao da vidi lica policajaca koji su ga silovali jer su mu naredili da sve vreme drži spuštenu glavu.¹⁸¹ Osim toga, policajci su mokrili i ejakulirali u usta A5, a nakon toga su ga naterali da mokraću i spermu proguta.¹⁸²

VI. Sprečavanje repatrijacije logoraša

97. Na dan repatrijacije, odnosno oslobođenja iz logora, 10. aprila 1996. godine, kada je preostalih oko 220 zarobljenika iz logora Šljivovica prevezeno autobusima za Tuzlu (BiH), nekoliko minuta pre ukrcavanja na autobus, pripadnici srpske policije izdvojili su 13 ili 14 zarobljenika. Oni su zadržani navodno zbog sumnje da su počinili ratne zločine.¹⁸³

28 98. Ovakav postupak organa Republike Srbije naišao je na oštra reagovanja Vlade BiH, ali i UNHCR-a.¹⁸⁴ Istog dana, UNHCR je poslao protestno pismo Vladi Srbije tražeći hitno puštanje zarobljenika na slobodu. Glasnogovornik UNHCR-a je reagovao navodeći da je postupanje Srbije neprihvatljivo, da su svi zarobljenici imali važeće vize i putne isprave i da nije bilo osnova da budu zadržani u posljednjem trenutku. On je istakao: „Nije bilo nikakvih indikacija o tome zašto je Srbija odlučila da zadrži muškarce par minuta pre nego što je trebalo da napuste kamp, posebno imajući u vidu da su oni tamo već živeli više od šest meseci.“¹⁸⁵

178 Baza FHP, izjava svedoka A2 data FHP-u, jun 2007.

179 Baza FHP, izjava svedoka A3 data FHP-u, jul 2007.

180 Baza FHP, izjava svedoka N. O. data FHP-u, jul 2007; izjava svedoka Em. A. data FHP-u, avgust 2007; izjava svedoka A3 data FHP-u, jul 2007; izjava svedoka A. Č. data FHP-u, jun 2007.

181 Krivična prijava koju je A5 podneo Tužilaštvu za ratne zločine Srbije KTR br. 20/08 u januaru 2008. godine; Dopuna krivične prijave KTR br. 20/08 od 18. januara 2008. godine; Dopuna krivične prijave KTR br. 20/08 od 24. aprila 2008. godine.

182 Tužba koju je A5 podneo Prvom opštinskom sudu u Beogradu (6P br. 45942/10) 17. jula 2007. godine.

183 Svedočenje Amora Mašovića pred Prvim opštinskim sudom u Beogradu 1. juna 2009. godine u predmetu *Kulovac Nusret i dr.* (P br. 7086/07); Reuters, “Serbia detains 13 Bosnians”, 10. april 1996. godine, dostupno na http://www.linder.com/berserk/serb_sieze.html, pristupljeno dana 23. septembra 2015. godine.

184 *Ibid.*

185 Reuters, “Serbia detains 13 Bosnians”, 10. april 1996. godine, dostupno na http://www.linder.com/berserk/serb_sieze.html, pristupljeno dana 23. septembra 2015. godine.

99. Nakon intervencije vlasti u BiH deseterica zarobljenika su oslobođeni, dok su četvorica logoraša upućeni u zatvor u Beogradu jer se protiv njih navodno vodila istraga zbog krivičnog dela protivpravno ubijanje i ranjavanje neprijatelja.¹⁸⁶

100. Prema rečima A.O, jedanput je izveden pred istražnog sudiju i tada je bio prisutan advokat koji je trebalo da ga brani.¹⁸⁷ S druge strane, F.D. napominje da je dva puta bio saslušavan od strane istražnog sudije i da advokat nijedanput nije bio prisutan.¹⁸⁸

101. Uprava za izvršenje krivičnih sankcija Ministarstva pravde Srbije potvrdila je samo za jednog od četvorice zadržanih da je u periodu od 14. do 30. aprila 1996. godine bio zatvoren u pritvorskoj jedinici Okružnog zatvora u Beogradu, dok je Viši sud u Beogradu odbio da FHP-u dostavi rešenje o određivanju pritvora jer je istekom roka čuvanja predmet uništen.¹⁸⁹ Međutim, FHP je došao u posed rešenja o određivanju pritvora od 13. aprila 1996. godine za F.D, u kojem je navedeno da mu se određuje pritvor u trajanju od mesec dana jer mu se stavlja na teret izvršenje krivičnog dela protivpravno ubijanje i ranjavanje neprijatelja sa težom posledicom – ubistvo dva lica.¹⁹⁰ Nakon dve nedelje, 30. aprila 1996. godine F.D-u je ukinut pritvor i obustavljena je istraga, jer je Okružni javni tužilac odustao od krivičnog gonjenja.¹⁹¹

102. Nakon ukidanja pritvora, logoraši su uz pomoć MKCK-a i UNHCR-a pušteni u Bosnu.¹⁹²

VII. Posete međunarodnih organizacija i drugih tela logorima

29

i. Državna komisija BiH za traženje nestalih osoba

103. Početkom aprila 1996. godine, tročlana delegacija Vlade BiH bila je u dvodnevnoj poseti logoru Šljivovica. U delegaciji su bili Amor Mašović, predsednik Državne komisije za traženje nestalih osoba, Amir Hadžiomerađić, predsednik Državnog komiteta za saradnju sa UN i Benjamin Kulovac, predsednik opštine Žepa. Cilj posete je bio da se izvrši obaveza predviđena Dejtonskim sporazumom i da se oslobode svi ratni zarobljenici.¹⁹³

186 Baza FHP, Izjava svedoka A. O. data FHP-u, jul 2007; izjava svedoka F. D. data FHP-u, jun 2007; svedočenje Amora Mašovića pred Prvim opštinskim sudom u Beogradu 1. juna 2009. godine u predmetu *Kulovac Nusret i dr.* (P br. 7086/07).

187 Baza FHP, Izjava svedoka A. O. data FHP-u, jul 2007.

188 Baza FHP, Izjava svedoka F. D. data FHP-u, jun 2007.

189 Odgovor Uprave za izvršenje krivičnih sankcija Ministarstva pravde br. 763-631/15-04 od 27. avgusta 2015. godine; Odgovor Višeg suda u Beogradu Su VIII br. 42/15-179 od 6. oktobra 2015. godine.

190 Rešenje istražnog sudije Okružnog suda u Beogradu o određivanju pritvora Ki br. 331/96 od 13. aprila 1996. godine.

191 Rešenje istražnog sudije Okružnog suda u Beogradu o obustavljanju istrage Ki br. 331/96 od 30. aprila 1996. godine.

192 Baza FHP, Izjava svedoka A. O. data FHP-u, jul 2007; izjava svedoka F. D. data FHP-u, jun 2007.

193 Svedočenje Amora Mašovića pred Prvim opštinskim sudom u Beogradu 1. juna 2009. godine u predmetu *Kulovac Nusret i dr.* (P br. 7086/07).

104. Od 799 logoraša koji su bili u logorima Šljivovica i Mitrovo Polje, Delegacija je zatekla samo 276 zarobljenika jer je veliki broj njih ranije repatriran u treće zemlje (Australiju, Finsku, Irsku, Belgiju i SAD).¹⁹⁴

105. Prema izveštaju Komisije, obavljen je razgovor sa svakim od logoraša, te su se članovi Delegacije uverili da su uslovi u logoru veoma loši. Naime, logor je bio opasan bodljikavom žicom koja je obezbeđivana od strane velikog broja pripadnika MUP-a sa dresiranim psima, sobe su bile prenatrpene ljudima, a toaleti su izgrađeni neposredno pre dolaska Delegacije.¹⁹⁵

106. Prema oceni predstavnika BiH, „psiho-fizičko stanje logoraša je zabrinjavajuće. Vidljiva je iznurenost uzrokovana ranijim fizičkim maltretiranjima, nekvalitetnom i slabo kaloričnom ishranom i nedavnim epidemijama žutice i šuge. Tri logoraša, koje uprava smatra ratnim zločincima, i danas su izloženi fizičkom maltretiranju.“¹⁹⁶ Tako su zarobljenici primoravani da pevaju četničke pesme i da prave četničke simbole u ogromnoj razmeri (logoraši su ispred baraka u logoru Šljivovica napravili ogroman grb sa četiri ćirilična slova „S“ koji se mogao videti sa velike udaljenosti). Zbog fizičkog i psihičkog maltretiranja kojem su logoraši bili izloženi, kao i zbog polugodišnjeg boravka u logoru, zarobljenici su po oceni delegata postali „labilni, razdražljivi i nesposobni za donošenje iole ozbiljnih odluka“. Takođe, kod zarobljenika su uočili strah da će biti zadržani u logoru i nakon repatriranja, jer su znali da ih srpske vlasti smatraju za ratne zločince. Delegacija je takođe utvrdila da je najmanje pet logoraša preminulo u logoru, a od toga su dvojica ubijena.¹⁹⁷

30 107. Delegacija je na osnovu zatečenog stanja u logoru u izveštaju iznela sledeće zaključke: da je Šljivovica logor zatvorenog tipa, opasan bodljikavom žicom, koji ne ispunjava minimalne uslove za boravak većeg broja logoraša u dužem vremenskom intervalu. Da je fizičko i psihičko zdravlje logoraša veoma loše i da imaju primedbe kako na upravu logora, tako i na predstavnike UNHCR-a. S obzirom na navedeno, Delegacija je predložila da logoraši budu hitno repatrirani autobusima u BiH putem Šljivovica-Zvornik-Tuzla uz policijsku pratnju do Zvornika, a zatim uz pratnju IFOR-a (tzv. implementacijske snage NATO-a) do Tuzle.¹⁹⁸

194 Izveštaj Državne komisije za traženje nestalih osoba broj 06/5-43/96 od 9. aprila 1996. godine, Republika Bosna i Hercegovina.

195 *Ibid.*

196 *Ibid.*

197 *Ibid.*

198 *Ibid.*

108. Svedočeći u više postupaka pred sudovima u Srbiji, Amor Mašović je ponovio svoja saznanja o tretmanu ratnih zarobljenika u logoru Šljivovica. Naime, Mašović je negirao da je Šljivovica bila prihvatni centar za ratne zarobljenike, već je tvrdio da je to bio logor opasan bodljikavom žicom sa naoružanim čuvarima.¹⁹⁹ Takođe, on je potvrdio da su se zarobljenici nalazili u teškom psihičkom i fizičkom stanju, da su bili iznureni od gladi, zapušteni i prljavi.²⁰⁰

ii. Međunarodni komitet Crvenog krsta

Postupanje prema predstavnicima MKCK-a

109. Predstavnici Srbije u početku nisu dozvoljavali MKCK-u da uđe u logore, da popišu zarobljenike i da im predaju zarobljeničke legitimacije.²⁰¹

110. MKCK je logoraše iz Mitrovog Polja popisao 4. avgusta 1995. godine, dok je u Šljivovicu ušao tek dve nedelje kasnije, 18. avgusta 1995. godine.²⁰² Međutim, ni tada nisu popisani svi logoraši, već su logoraše koji su se i u Šljivovici i u Mitrovom Polju nalazili u „izolaciji“ policajci sakrivali od predstavnika MKCK još nekoliko meseci [videti paragraf 84].²⁰³

Uloga MKCK

111. Iako je MKCK ušao u logore, situacija se nije značajnije popravila. Naime, više desetina logoraša je posvedočilo da je humanitarna pomoć u vidu hrane, higijenskih paketa, kreveta i dušeka, koju je donosio MKCK, stizala u logor, ali da njima nije deljena. Tek posle nekoliko meseci logoraši su dobili dušeke i posteljinu za spavanje, kao i higijenski pribor. Nekoliko logoraša je navelo da je hrana stizala u logor, ali da su je policajci držali ispred logora i da su je kasnije odvozili u njima nepoznatom pravcu.²⁰⁴

112. Logoraši su naveli da su, kada su predstavnik MKCK-a Jean Winkler i prevoditeljica Gordana Damjanović došli u logor, popisali logoraše i da su zatim preko njih mogli da pošalju i prime pisma od porodica.²⁰⁵

31

199 Svedočenje Amora Mašovića pred Prvim opštinskim sudom u Beogradu 1. juna 2009. godine u predmetu *Kulovac Nusret i dr.* (P br. 7086/07).

200 *Ibid.*

201 Baza FHP, Izjava svedoka M. Dž. data FHP-u, jun 2007; izjava svedoka H. D. data FHP-u, jul 2007.

202 Baza FHP, Izjava svedoka A. O. data FHP-u, jun 2007.

203 Baza FHP, Izjava svedoka N. T. data FHP-u, jul 2007; izjava svedoka M. C. data FHP-u, novembar 2007.

204 Baza FHP, Izjava svedoka A. S. data FHP-u, jul 2007; izjava svedoka A. V. data FHP-u, februar 2008; izjava svedoka B. Z. data FHP-u, jul 2007; izjava svedoka H. B. data FHP-u, februar 2008.

205 Baza FHP, Izjava svedoka R. G. data FHP-u, avgust 2007; izjava svedoka A. S. data FHP-u, jul 2007.

113. Krajem 1995. godine, oko Nove godine u logore su dolazili predstavnici Visokog komesarijata za izbeglice (UNHCR) koji su napravili spiskove logoraša koji će biti odvedeni u treće zemlje. Većina logoraša je uspjela da ode u zemlje zapadne Evrope, u Australiju i Ameriku, a oni koji nisu uspjeli da odu, 10. aprila 1996. godine su repatrirani (vraćeni) u Bosnu.²⁰⁶

114. Vladimir Milićević, upravnik logora Mitrovo Polje, 15. novembra 1995. godine uputio je pritužbu protiv MKCK-a zbog „nekorektnog i nedoličnog ponašanja“ njegovih predstavnika.²⁰⁷ Konkretno, Milićević je zamerio Jeanu Winkleru što je ušao u magacin logora Mitrovo Polje u kojem se čuvala hrana za logoraše i što je lično popisao namirnice i izvršio „svoju nerealnu procenu“ oko njihovog utroška. Naime, Winkler je sumnjao da se hrana koja je namenjena za ishranu logoraša koristi u druge svrhe [videti paragraf 74].²⁰⁸

iii. Stručni tim Ministarstva za inostrane poslove SRJ

115. Na osnovu zahteva Saveznog ministarstva za inostrane poslove od 13. oktobra 1995. godine formiran je stručni tim koji je posetio logore u Šljivovici i Mitrovom Polju u cilju ocene zdravstvenog stanja i tretmana koji su imala lica smeštena u ova dva logora.²⁰⁹

116. Stručni tim su činili dr Borivoje Jovanović, direktor Zavoda za zdravstvenu zaštitu MUP-a Srbije, dr Ljubomir Nedić, epidemiolog, dr Božidar Milićević, direktor Zavoda za zaštitu zdravlja Kruševac, dr Milan Šijak, direktor Zavoda za zaštitu zdravlja Užice, dr Milojica Pejić, epidemiolog i Miodrag Urdarević, načelnik Odeljenja za strance i putne isprave MUP-a Republike Srbije.²¹⁰

117. Nakon što je posetio logore 23. i 24. oktobra 1995. godine, tim je sačinio izveštaj u kojem je izneo svoje zaključke o stanju u logoru, kao i mere koje je potrebno sprovesti kako bi se stanje u logorima poboljšalo.

118. Preporuke za poboljšanje uslova života u oba logora odnosile su se na obezbeđenje tople vode za kupanje logoraša, raznovrsnije ishrane i vakcinaciju protiv gripa.²¹¹

119. U izveštaju je posebno naglašeno da su članovi stručnog tima u oba logora detaljno pregledali logoraše i da na njima „nisu nađene nikakve eventualne povrede koje bi ukazivale na fizičko maltretiranje odnosno nekorektan stav prema njima“.²¹²

120. Ova konstatacija iz izveštaja suprotna je svedočenjima logoraša. Naime, prilikom posete jedan

206 Baza FHP, Izjava svedoka N. L. data FHP-u, jun 2006; izjava svedoka R. D. data FHP-u, novembar 2007; izjava svedoka O. Č. data FHP-u, novembar 2007; izjava svedoka M. Dž. data FHP-u, jun 2007;

207 Informacija SUP-a Kruševac od 15. novembra 1995. godine.

208 *Ibid.*

209 Izveštaj Zavoda za javno zdravlje Srbije od 26. oktobra 1995. godine, dok. pred. br. D274, *Perišić*.

210 *Ibid.*

211 *Ibid.*

212 *Ibid.*, str. 3.

od logoraša je dr Borivoju Jovanoviću pokazao povrede koje je imao po telu od batinanja.²¹³ Kada je to video, dr Jovanović je logorašima obećao da će zabraniti svaku torturu u logoru. Međutim, povrede ovog logoraša nisu zabeležene u izveštaju stručnog tima. Ipak, nakon njihove posete, tortura u logoru je smanjena, ali nije u potpunosti prestala.²¹⁴

121. O poseti stručnog tima logoru Mitrovo Polje SUP Kruševac je izvestio Upravu za strance, pogranične i upravne poslove.²¹⁵ U isto vreme kada i stručni tim, u poseti logoru su bili i predstavnici MKCK koji su stručnom timu izneli nekoliko primedbi i preporuka za buduće postupanje prema logorašima. U preporukama su, između ostalog, naveli da je potrebno da se zarobljenicima daju tri kuvana obroka umesto dva, da im se omogući da više borave van paviljona, da čitaju dnevnu štampu, kao i da primaju pakete od rodbine. Kako se u dokumentu navodi: „Svi ovi zahtevi su odmah po ko zna koji put na licu mesta odbijeni.“²¹⁶ Takođe, Jean Francois Golay iz MKCK je insistirao da se Vladimir Milićević predstavi i navede funkciju koju obavlja, međutim „prećutnim putem tražene podatke nije dobio.“²¹⁷

VIII. Posledice torture u logorima Šljivovica i Mitrovo Polje

122. Svi logoraši koji su bili zatvoreni i zlostavljani u logorima Šljivovica i Mitrovo Polje i danas osećaju teške posledice zlostavljanja, bilo fizičke ili psihičke prirode. Gotovo svi bivši logoraši danas pate od bolova u različitim delovima tela kao posledica prebijanja tokom boravka u logoru,²¹⁸ poremećaja sna u vidu nesanica i košmara,²¹⁹ različitih psihičkih poremećaja,²²⁰ ali i alergija razvijenih usled nehiđijene u logorima.²²¹

123. Većina bivših logoraša ističe da i danas osećaju strah,²²² kako od toga da im se zlostavljanje ne ponovi,²²³ tako i od samoće²²⁴ i od boravka u mraku.²²⁵

213 Baza FHP, izjava svedoka N. L. data FHP-u, jun 2007; izjava svedoka I. K. data FHP-u, februar 2008; izjava svedoka M. Dž. data FHP-u, jun 2007.

214 Baza FHP, Izjava svedoka Es. A. data FHP-u, novembar 2007; izjava svedoka Emi. A. data FHP-u, avgust 2007; izjava svedoka A. O. data FHP-u, jun 2007; izjava svedoka M. K. data FHP-u, februar 2008.

215 MUP, SUP Kruševac, izveštaj br. 26-236/95 od 25. oktobra 1995. godine.

216 *Ibid.*

217 *Ibid.*

218 Baza FHP, Izjava svedoka S. B. data FHP-u, jun 2007; izjava svedoka M. C. data FHP-u, novembar 2007.

219 Baza FHP, Izjava svedoka A. Z. data FHP-u, februar 2008; izjava svedoka E. B. data FHP-u, jun 2007; izjava svedoka F. P. data FHP-u, jul 2007; izjava svedoka S. K. data FHP-u, avgust 2007.

220 Baza FHP, Izjava svedoka F. P. data FHP-u, jul 2007; izjava svedoka S. S. data FHP-u, novembar 2007; izjava svedoka M. C. data FHP-u, novembar 2007; izjava svedoka S. N. data FHP-u, jul 2007.

221 Baza FHP, Izjava svedoka M. C. data FHP-u, novembar 2007.

222 Baza FHP, Izjava svedoka R. B. data FHP-u, jun 2007.

223 Baza FHP, Izjava svedoka H. D. data FHP-u, februar 2008.

224 Baza FHP, Izjava svedoka N. K. data FHP-u, jun 2007; izjava svedoka M. O. data FHP-u, novembar 2007.

225 Baza FHP, Izjava svedoka R. B. data FHP-u, jun 2007.

124. Jedan od bivših logoraša je po izlasku iz logora izvršio samoubistvo,²²⁶ dok su neki od logoraša to pokušali.²²⁷

125. Iako je od boravka u logorima u Srbiji prošlo 20 godina, većina logoraša se i dalje leči od posledica preživljene torture.²²⁸ Strah velikog intenziteta, koji su logoraši osećali sve vreme boravka u logoru, postepeno je prerastao u hronično psihičko oboljenje u obliku posttraumatskog stresnog poremećaja.

126. U krajnjem ishodu, oni će morati da se leče kontinuirano i do kraja života, a bolest je kod svih njih dovela do umanjenja opšte životne aktivnosti, koje se po pravilu ogleda u „lošoj komunikaciji sa okolinom, neraspoloženju, nametnutim sećanjima“ i manifestuje „gubitkom volje i inicijative za pokretanje novih radnji, samoizolacijom i socijalnom restrikcijom, gubitkom volje za sve što [im] je ranije pričinjavalo zadovoljstvo”.²²⁹

IX. Lica odgovorna za teška kršenja ljudskih prava

i. Uloga državnog vrha Srbije

127. Na osnovu svedočenja predstavnika međunarodne zajednice koji su učestvovali u rešavanju krize u bivšoj Jugoslaviji; svedočenja preživelih Bošnjaka koji su pokušali i/ili uspeli da prebegnu u Srbiju; svedočenja pripadnika VJ, MUP i VRS; kao i autentičnih dokumenata VJ, MUP i VRS, FHP zaključuje da su visoki politički, vojni i policijski funkcioneri Republike Srbije unapred bili upoznati sa dolaskom izbeglica iz Žepe, da su njihov dolazak dozvolili, o njemu obavestili i instruisali graničare VJ i lokalne SUP-ove kako da sa njima postupaju i, u najmanju ruku, znali za zlostavljanje Bošnjaka u logorima i takvo postupanje prećutno ili eksplicitno odobrili.

128. Bošnjaci iz BiH su i u danima pre pada Srebrenice i Žepe pokušavali da nađu spas u Srbiji. Svi ti Bošnjaci su po pravilu bili zarobljeni od strane graničara VJ i MUP-a i potom predati VRS,²³⁰ suprotno međunarodnopravnim obavezama Republike Srbije da ne isporučuje osobe u zemlju porekla, u ovom

226 Baza FHP, Izjava svedoka Em. A. data FHP-u, avgust 2007.

227 Baza FHP, Izjava svedoka A. K. data FHP-u, jul 2007.

228 Baza FHP, Izjava svedoka M. C. data FHP-u, novembar 2007; izjava svedoka A. K. data FHP-u, jun 2007; izjava svedoka S. N. data FHP-u, jul 2007; izjava svedoka I. S. data FHP-u, avgust 2007.

229 Nalaz sudskog veštaka od 29. novembra 2011. godine u predmetu *Čavčić i dr.* (10 P 46642/10).

230 Momir Nikolić, 24. april 2009. godine, str. 33147–33148, *Popović*; B-1619, 17. decembar 2003. godine, str. 30596, *Milošević*; Podnesak BiH, MSP, *BiH protiv Srbije*, par. 476; Baza FHP, izjava svedoka X2000, septembar 2011.

slučaju BiH, ukoliko im preti realna opasnost po život i zdravlje (princip *non-refoulement*).²³¹ MKSJ je dokumentovao slučaj u kojem su zarobljenici iz Bosne, koje su VJ ili MUP predali VRS, potom ubijeni i njihova tela pronađena u masovnim grobnicama.²³²

129. VRS je od graničara VJ i MUP-a zahtevala da učini isto i u vezi sa 800 muškaraca i dečaka koji su prebegli u Srbiju posle pada Žepe,²³³ ali je Srbija odbila da to učini.²³⁴ Ipak, postoje indicije da je Srbija ipak dozvolila pripadnicima VRS da dolaze u logore i ispituju zarobljenike.²³⁵

130. S tim u vezi, Uprava bezbednosti Glavnog štaba VRS je 10. avgusta 1995. godine uputila dopis, koji je potpisao Ljubiša Beara, načelnik za bezbednost Glavnog štaba VRS-a, Ministarstvu pravosuđa Republike Srpske i Resoru državne bezbednosti (RDB) Srbije, u kojem se konstatuje da su VJ i MUP Republike Srbije zarobili određeni broj vojnika Armije BiH iz Žepe.²³⁶ U istom dokumentu se navodi da je VRS u stalnom kontaktu sa RDB Srbije, koji je formirao štab u Užicu u cilju ispitivanja zarobljenika o njihovom učešću u zločinima koji su počinjeni nad Srbima na prostoru Žepe.²³⁷ Cilj VRS je bio da se zarobljenici iz Srbije prebace u zatvor u Foči, a da se zatim od njih uzmu izjave kojima se potvrđuju zločini izvršeni nad Srbima.²³⁸ Takođe, VRS je u tom cilju formirala tim na čelu sa Zoranom Čarkićem u cilju uzimanja izjava od zarobljenika, a pozvala je da to isto učini i Republika Srbija.²³⁹ Iz navedenog se može zaključiti da je VRS pritiskao Srbiju da im predaju zarobljenike u cilju dokumentovanja navodnih zločina koje je Armija BiH izvršila nad Srbima u Podrinju. Međutim, iako Republika Srbija nije predala VRS ni jednog od zarobljenih muškaraca sa prostora Žepe, na sebe je preuzela obavezu da ispita zarobljenike, pritom postupajući suprotno svojim međunarodnim obavezama.

35

231 Videti praksu Evropskog suda za ljudska prava: *Soering v. the United Kingdom*, predstavka br. 14038/88, presuda od 7. jula 1989. godine, par. 90–91; *Chahal v. the United Kingdom*, predstavka br. 22414/93, presuda od 15. novembra 1996. godine, par. 73–74; *Ahmed v. Austria*, predstavka br. 25964/94, presuda od 17. decembra 1996. godine, par. 39; itd.

232 Corrigendum Dopunjenog rezimea forenzičkog dokaznog materijala – Ekshumacija iz grobnica u vezi sa Srebrenicom – mart 2009. godine, Dušan Janc, 9. april 2009. godine, dok. pred. br. P4492, *Popović* (gde se navodi da su posmrtni ostaci 12 osoba vraćenih iz Srbije pokopani u grobnici Glogova 1).

233 Presretnut razgovor između pripadnika VRS i izvesnog predstavnika vlasti u Srbiji, dok. pred. br. P345; *Tolimir*, Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Tolimir* od 12. decembra 2012. godine, par. 675.

234 Presretnut razgovor Ljubiše Beare, dok. pred. br. P1381a, *Popović*; Prvostepena presuda *Popović* od 10. juna 2010. godine, Tom 1, par. 735.

235 Milan Vojinović, 22. jula 2008. godine, str. 23748–9, *Popović*.

236 Glavni štab VRS, Uprava bezbednosti str. pob. Br. 12/46-547/95 od 10. avgusta 1995. godine, HlcIndexin: 038-4163-1.

237 *Ibid.*

238 *Ibid.*

239 *Ibid.*

131. Momčilo Perišić, tadašnji načelnik Generalštaba VJ, svedočio je da su pripadnici MUP-a u Užicu hteli da ubiju Bošnjake koji su dolazili iz Žepe i da je on o tome izvestio Miloševića koji je reagovao i sprečio pokolj.²⁴⁰

132. FHP pretpostavlja da razlog za promenu prakse organa Republike Srbije u postupanju sa Bošnjacima iz BiH nakon pada Žepe, leži u zahtevu međunarodne zajednice Srbiji da prihvati muškarce i dečake zaglavljene u enklavi u koju nadire VRS, odnosno oportunizmu političkog vrha Srbije.

133. U vreme pada Žepe, predstavnicima međunarodne zajednice je bivalo sve jasnije da su nestali muškarci iz Srebrenice zapravo ubijeni od strane VRS.²⁴¹ Na molbu Hasana Muratovića, ministra u vladi BiH zaduženog za odnose sa UN-om, a strahujući za sudbinu muškaraca i dečaka iz Žepe, tadašnji specijalni izaslanik Evropske unije za bivšu Jugoslaviju Carl Bildt je sa predsednikom SRJ Slobodanom Miloševićem pregovarao o pružanju utočišta u Srbiji Bošnjacima iz ove pale enklave.²⁴² Bildt je ove pregovore sa Miloševićem opisao u svojim memoarima:

Postojao je izvestan rizik da će Milošević obavestiti Mladića o tome šta se dešava, čime bi masakr po šumama i brdima postao neizbežan [...] Ispričao sam mu [Miloševiću] kakvo je stanje kod Žepe [...] Milošević je u tome vrlo brzo uočio jednu političku mogućnost. Nameravao je da odmah dà upute graničarima da priteknu u pomoć vojnicima [muškarcima iz Žepe], koji će se smatrati izbeglicama.²⁴³

36 134. Da je Milošević, odnosno drugi predstavnici državnog vrha Srbije, zaista i obavestio i instruisao graničare VJ o postupanju sa Bošnjacima iz Žepe, FHP zaključuje iz činjenice da je već 31. jula 1995. godine 16. granični bataljon VJ uspostavio Komisiju za prijem izbeglica iz Žepe, dakle pre nego što je prvi veliki talas izbeglica uopšte stigao na teritoriju Srbije [vidi dole, paragrafe 143-144].²⁴⁴

135. Konačno, činjenica da je Ministarstvo inostranih poslova SRJ kasnije oformilo tim stručnjaka da ispita situaciju u logorima Šljivovica i Mitrovo Polje, govori u prilog tome da je državni vrh Srbije imao saznanja da tretman logoraša nije u skladu sa međunarodnim obavezama Srbije [vidi gore, paragrafi 115-121]. Uprkos tome što je ovaj stručni tim sastavio izveštaj koji neistinito tvrdi da logoraši nisu zlostavljani, svedočenja logoraša potvrđuju da lekari iz ovog stručnog tima jesu bili upoznati sa povredama logoraša i da su im obećali da će sprečiti njihovu dalju torturu [vidi gore, paragraf 120].

240 Intervju Momčila Perišića, dok. pred. br. P802, str. 27, *Perišić*.

241 Rupert Anthony Smith, 22. mart 2011. godine, str. 11597, *Tolimir*.

242 *Ibid*, str. 11595-11597.

243 Carl Bildt, „Zadatak mir“, Radio B92, Beograd 1999, str. 115-116.

244 Branko Gajić, 11. mart 2010. godine, str. 10884, *Perišić*; Spisak muškaraca koji su prešli Drinu, dok. pred. br. P111, *Tolimir*.

S obzirom na to da se položaj logoraša popravio nakon posete stručnog tima, FHP zaključuje da su u najmanju ruku predstavnici Vlade SRJ bili obavešteni o stvarnom stanju u logorima.²⁴⁵

ii. Jedinice VJ i MUP-a koje su zarobile izbeglice iz Žepe

136. U zarobljavanju muškaraca i dečaka iz Žepe odmah po njihovom prelasku na teritoriju Srbije učestvovali su granični bataljoni VJ i Posebne jedinice policije (PJP). Ove jedinice su zarobljene izbeglice potom sprovele do logora Šljivovica i Mitrovo Polje i predale ih u nadležnost SUP-u Užice i SUP-u Kruševac. Granični bataljoni VJ su i u ratu i u miru bili nadležni za hvatanje osoba koje nelegalno prelaze granicu, dok su PJP ovaj zadatak obavljale u periodu od 1993. do 1996. godine u okviru svog privremenog angažovanja na zaštiti državne granice zbog rata koji se vodio u BiH.

1. Granični bataljoni VJ

137. Tokom 1995. godine, na Drini, na granici sa BiH bili su raspoređeni 15. i 16. granični bataljon VJ. U Loznici je bio smešten 15. bataljon, dok je u Bajinoj Bašti bilo sedište 16. bataljona.²⁴⁶

138. Njihova nadležnost se prostirala na 100 metara od granice i bili su zaduženi da hvataju sve osobe koje nelegalno prelaze granicu, te da ih potom predaju MUP-u.²⁴⁷ U hvatanju muškaraca i dečaka iz Žepe učestvovali su pripadnici vojne policije ovih graničnih bataljona, jer su neki od izbeglica bili pripadnici Armije BiH. Naime, vojna policija graničnih bataljona VJ je bila nadležna za hvatanje uniformisanih osoba sa oružjem koje nelegalno prelaze granicu.²⁴⁸ Granični bataljoni VJ su sproveli prebegle muškarce i dečake iz Žepe do logora Šljivovica.²⁴⁹

37

16. granični bataljon VJ

139. Na osnovu svedočenja žrtava i očevidaca, svedočenja pripadnika VJ i MUP-a i autentičnih vojnih i policijskih dokumenata, FHP je utvrdio da je 16. granični bataljon učestvovao u zarobljavanju muškaraca i dečaka koji su iz Žepe pobjegli u Srbiju i njihovoj daljoj predaji MUP-u. Takođe, dokazi koje je prikupio FHP ukazuju na to da su pripadnici ovog bataljona psihički i fizički zlostavljali ove izbeglice – pretnjama, batinanjem, psovanjem, uskraćivanjem vode, a jednog muškarca iz Žepe su i ubili.

245 Baza FHP, Izjava svedoka Es. A. data FHP-u, novembar 2007; izjava svedoka Em. A. data FHP-u, avgust 2007; izjava svedoka A. O. data FHP-u, jun 2007; izjava svedoka M. K. data FHP-u, februar 2008; izjava svedoka N. L. data FHP-u, jun 2007; izjava svedoka I. K. data FHP-u, februar 2008; izjava svedoka M. Dž data FHP-u, jun 2007.

246 Dnevni operativni izveštaj za 18. jul 1995. godine, dok. pred. br. D230, *Perišić*; Miodrag Simić, 25. februar 2010. godine, str. 10088, *Perišić*; Risto Šeovac, 21. februar 2012. godine, str. 17543, *Stanišić i Simatović*; Dnevni operativni izveštaj od 10. jula 1995. godine, dok. pred. br. P217, *Perišić*.

247 Miodrag Simić, 2. marta 2010. godine, str. 10362-10363, *Perišić*.

248 Risto Šeovac, 21. februara 2012. godine, str. 17542, *Stanišić i Simatović*.

249 Radenko Novaković, 5. oktobra 2011. godine, str. 14038, *Stanišić i Simatović*.

140. Za kontrolu prelaska državne granice van graničnog prelaza bila je zadužena jedinica vojne policije 16. graničnog bataljona.²⁵⁰ Njihovo zaduženje je bilo da čuvaju državnu granicu i da kontrolišu uniformisana lica koja su bila naoružana.²⁵¹ Nakon izvršene kontrole ovih lica, vojna policija ih je predavala SUP-u Užice ili OUP-u Bajina Bašta.²⁵²

141. U svom sastavu 16. granični bataljon VJ je imao dve granične čete – 1. i 2. graničnu čet. 2. granična četa (2. grč) je bila stacionirana u karauli u Jagoštici [o odvođenju zarobljenika u Jagošticu videti paragrafe 25-30].²⁵³ Pored karaule u Jagoštici, i karaula Zaovine je bila u nadležnosti 16. grb [o zlostavljanju zarobljenika u karauli Zaovine videti paragraf 33].²⁵⁴

142. U Godišnjem izveštaju komande 2. granične čete, u delu koji se odnosi na ilegalne prelaskе državne granice navedeno je da je u periodu od 31. jula do 6. avgusta 1995. godine preko granične linije iz Crnog potoka ilegalno prešlo na teritoriju Srbije ukupno 787 Bošnjaka.²⁵⁵ Isto tako u dnevniku događaja 2. grč je navedeno da su od 28. jula 1995. godine registrovani ilegalni prelasci državne granice i da su hvatane velike grupe ljudi. Najveći broj ilegalnih prelazaka je zabeležen 1. avgusta 1995. godine, kada je na teritoriju Srbije ukupno prešlo 388 ljudi.²⁵⁶

143. Komanda 16. grb VJ je formirala i tročlanu Komisiju, čiji je zadatak bio da popiše sva lica koja su iz Žepe prešla na teritoriju Srbije, a da ih zatim preda predstavnicima MUP-a. U spiskovima koji nose oznaku „Vojna pošta br. 2493“ navedena su imena članova tročlane komisije - poručnici Ivan Maksimović, Zoran Pejić i Zoran Smiljanić.²⁵⁷ Na osnovu dokumenata Generalštaba VJ, FHP je utvrdio da je u vojnoj pošti u Bajnoj Bašti bio stacioniran 16. grb.²⁵⁸

144. Komisija 16. grb bi popisana lica zatim predavala MUP-ovoj komisiji za prihvāt. U tročlanoj komisiji ispred MUP-a koja je bila zadužena za prihvāt muškaraca je bio Branko Prljević, koji je do

250 Pored 16. graničnog bataljona, u dolini Drine je bio stacioniran i 15. granični bataljon sa sedištem u Loznici. Dnevni operativni izveštaj za 18. jul 1995. godine, dok. pred. br. D230, *Perišić*; Miodrag Simić, 25. februar 2010. godine, str.10088, *Perišić*.

251 Risto Šeovac, 21. februar 2012. godine, str. 17542, 17543-17544, *Stanišić i Simatović*;

252 Miodrag Simić, 2. marta 2010. godine, str. 10363-4, *Perišić*.

253 Dnevnik događaja 1. grč/16. grb za period od 30. novembra 1992. godine do 1. juna 1997. godine; Dnevnik događaja 2. grč/16. grb, karaule Jagoštica za period od 1. januara 1993. godine do 6. juna 1997. godine.

254 Dnevni operativni izveštaj od 10. jula 1995. godine, dok. pred. br. P217, *Perišić*.

255 Godišnji izveštaj Komande 2. granične čete 16. grb VJ, Ilegalni prelasci državne granice u period od 31. jula do 6. avgusta 1995. godine; Dnevnik događaja 2. grč/16. grb, karaule Jagoštica za period 1. januar 1993. godine do 6. juna 1997. godine.

256 Dnevnik događaja 2. grč/16. grb VJ za period od 6. januara 1994. godine do 27. avgusta 1995. godine. U rekapitulaciji događaja za jul i avgust: 1. avgusta je ilegalno prešlo državnu granicu 388 lica, 2. avgusta 81 lice, 3. avgusta 144 lica, 4. avgusta 119 lica a 6. avgusta pet lica.

257 Spisak str. pov. br. 250-1 od 1. avgusta 1995. godine; spisak str. pov. br. 250-2, 250-3, 251-1, 251-2, 251-3, 251-4, 251-5, 252-1 svi od 2. avgusta 1995. godine, spisak str. pov. br. 252-3, 352-2 svi od 3. avgusta 1995. godine; spisak str. pov. br. 252-4 od 4. avgusta 1995. godine; spisak str. pov. br. 252-5 od 5. avgusta 1995. godine; spisak str. pov. br. 252-6 od 10. avgusta 1995. godine.

258 Generalštab VJ, Operativni centar, str. pov. br. 1-191 od 10. jula 1995. godine, dok. pred. br. D217, *Perišić*; Generalštab VJ, Operativni centar, str. pov. br. 1-199 od 18. jula 1995. godine, dok. pred. br. D230, *Perišić*.

2013. godine bio zaposlen u Žandarmeriji.²⁵⁹ Potpisi ostala dva lica koja su se nalazila u MUP-ovoj Komisiji za prijem su nečitka.²⁶⁰

145. Zvanični dokument MUP-a potvrđuje izjave preživelih Žepljana da su graničari VJ u Jagošnici ubili jednog muškarca iz Žepe – Muju Hodžića [vidi paragraf 22].²⁶¹ Naime, dokument SUP-a Užice iz 2005. godine navodi da je „u selu Jagoštica, opština Bajina Bašta, kod mesta zvano Veliki raj, bliža oznaka Vranica, došlo do upotrebe vatrenog oružja od strane pripadnika Vojske Jugoslavije, pripadnika 16. graničnog bataljona gde je tom prilikom stradalo jedno lice, najverovatnije muslimanske veroispovesti za koje se pretpostavlja da se radi o Hodžić Muju.”²⁶²

146. Tokom 1995. godine komandant 16. graničnog bataljona VJ bio je general Ljubiša Diković, sadašnji načelnik Generalštaba Vojske Srbije.²⁶³ Da je Ljubiša Diković bio komandant 16. grb VJ tokom 1995. i 1996. godine potvrđuje njegova biografija sa zvaničnog sajta Vojske Srbije.²⁶⁴

15. granični bataljon VJ

147. 15. grb VJ je bio stacioniran u Loznici, u reonu Banje Koviljača.²⁶⁵ Karaula Hidroelektrana Zvornik je bila u nadležnosti ovog bataljona VJ.²⁶⁶

148. FHP poseduje podatke da je samo jedan Žepljanin (S.R.) uhvaćen od strane pripadnika 15. grb VJ 2. avgusta 1995. godine, nakon što je preplivao zborničko jezero.²⁶⁷ Nakon zarobljavanja, pripadnici VJ su ga predali OUP-u Mali Zvornik.²⁶⁸

149. Prema S.R-u, odmah nakon zarobljavanja on je odveden u karaulu u Malom Zvorniku, gde su mu vojnici oteli dragocenosti, o čemu su sastavili zapisnik koji on nije dobio. Nakon toga su ga odvezli do policijske stanice u Malom Zvorniku, gde ga je jedan policajac tukao „bokserom“ po telu i psovao. Sutradan je prevezen do logora u Šljivovici.²⁶⁹

39

259 MUP, odgovor, br. 3474/14-4 od 23. aprila 2014. godine.

260 Spisak muškaraca koji su prešli Drinu, dok. pred. br. P111, *Tolimir*.

261 Baza FHP, Izjava svedoka Č. D. data FHP-u, jun 2007; izjava svedoka Emi. A. data FHP-u, avgust 2007.

262 MUP, Sekretarijat unutrašnjih poslova u Užicu, Odeljenje kriminalističke policije br. 01-11-PU-154/05 od 10. juna 2005. godine.

263 Politika, *Ljubiša Diković načelnik Generalštaba VS*, pristupljeno dana 30. jula 2015. godine, <http://www.politika.rs/rubrike/Drustvo/Ljubisa-Dikovic-novi-nacelnik-Generalstaba-VS.sr.html>

264 Nakon objavljivanja FHP-ovog Dosijea „Ljubiša Diković” 2012. godine, njegova biografija je uklonjena sa sajta Vojske Srbije. Njoj se međutim ipak može pristupiti pomoću digitalne internet arhive (WayBack Machine). Videti saopštenje FHP, „Vojska Srbije uklonila javne podatke u cilju zaštite generala Dikovića”, od 19. aprila 2016. godine, dostupno ovde: <http://www.hlc-rdc.org/?p=31803>. Biografija dostupna ovde: http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2016/04/3.januar_2012_Sajt_Vojske-biografija_Dikovic.pdf

265 Generalštab VJ, Operativni centar, str. pov. br. 1-199 od 18. jula 1995. godine, dok. pred. br. D230, *Perišić*.

266 MO, Odeljenje za operativne poslove br. 1689-7 od 21. septembra 2007. godine.

267 Baza FHP, izjava svedoka S. R. data FHP-u, maj 2007. godine; MO, Odeljenje za operativne poslove br. 1689-7 od 21. septembra 2007. godine.

268 MO, Odeljenje za operativne poslove br. 1689-7 od 21. septembra 2007.

269 Baza FHP, izjava svedoka S. R. data FHP-u, maj 2007.

150. MO je FHP-u odbilo da dostavi podatak ko je bio komandant 15. grb VJ.²⁷⁰

151. Načelnik OUP-a Mali Zvornik je bio Ratko Vidović, kojem je 2002. godine prestao radni odnos u MUP-u.²⁷¹

2. Posebne jedinice policije iz Užica

152. Sa početkom oružanih sukoba u BiH, srpska policija je pojačala svoje prisustvo u prigraničnom području prema BiH, na Drini, u zoni Bajina Bašta, Ljubovija i Priboj.²⁷² PJP je u periodu od 1993. do polovine 1996. godine bio raspoređen na granici sa BiH od podnožja planine Tare do granice sa Crnom Gorom, na liniji Prelovo-Dobrun-Štrpci-Uvac-Ustibar-Sastavci-Sjeverin-Strmac-Kukurovići.²⁷³

153. Početkom 1993. godine, formiran je štab PJP sa sedištem u Bajinoj Bašti, koji je u aprilu 1993. godine preseljen u Prijepolje. Obrad Stevanović je bio rukovodilac tog štaba.²⁷⁴

154. Obrad Stevanović, tadašnji komandant PJP²⁷⁵, u predmetu *Milošević* pred MKSJ svedočio je da su PJP raspoređene uz granicu zarobljene Bošnjake, njih oko 800, sproveli do logora Šljivovica i Mitrovo Polje:

Pitanje: Generale, da li ste Vi imali i neke aktivnosti na prihvatu ovih muslimanskih boraca koji su potražili sklonište u Srbiji u vreme napada i događaja u Srebrenici?

40 Odgovor: Jesmo. Krajem juna ili polovinom jula 1995. godine ove, dakle, jedinice, na ovom rasporedu koji sam prethodno objasnio, prihvatile su oko 800 boraca Armije BiH koji su posle srebreničke operacije pokušali da pređu na teritoriju Republike Srbije. Oni su smešteni u prihvatni centar na Šljivovici kod Užica, a kasnije su premešteni na Mitrovo Polje kod Varvarina... odnosno kod Aleksandrovca.²⁷⁶

155. Bivši logoraši koji su dali svoje izjave istraživačima FHP-a bili su saglasni da su u trenutku kada su prešli na teritoriju Srbije prvi kontakt imali sa graničarima VJ. Jedna manja grupa muškaraca koja je u Srbiju prešla 4. ili 5. avgusta navodila je da su ih od graničara preuzeli policajci obučeni u maskirne plave uniforme i da su oni stekli utisak da se radi o policajcima „specijalcima”.²⁷⁷

270 MO, rešenje br. 6421-3 od 1. oktobra 2015. godine.

271 MUP, odgovor br. 1181/16-2 od 9. novembra 2016. godine.

272 Obrad Stevanović, 27. maja 2005. godine, str. 40022, 40026, *Milošević*.

273 *Ibid*, str. 40023.

274 *Ibid*, str. 40022.

275 *Ibid*, str. 40066, svedočenje Obrada Stevanovića od 12. aprila 2007. godine pred Višim sudom u Beogradu, u predmetu *Bytyqi* (K.V. 03/2006), str. 5-6; Saopštenje Vlade Republike Srbije, Imenovanje Obrada Stevanovića za pomoćnika ministra MUP, *Šainović*, dok. pr. br. 1D579; izjava svedoka Aleksandra Vasiljevića, MKSJ, dok. pred. br. P2600, par. 28, *Šainović i dr.*

276 Obrad Stevanović, 27. maja 2005. godine, str. 40023, *Milošević*.

277 Baza FHP, Izjave svedoka S. J. date FHP-u, jul 2007, novembar 2015; izjave svedoka Emi. A. date FHP-u, avgust 2007, novembar 2015.

iii. Jedinice i osobe odgovorne za zlostavljanja u logoru

156. U logorima Šljivovica i Mitrovo Polje nisu postojali formalni upravnici logora, iz razloga što su logori osnovani *ad hoc* i po sistematizaciji radnih mesta nije postojala funkcija „upravnik“ ili „komandant“ logora. Ipak, na osnovu dokumentacije koju je FHP u svom istraživanju analizirao, u oba logora su nadležnost nad identifikacijom, evidencijom i ispitivanjem logoraša imali načelnici Odseka za pogranične poslove, strance, putne isprave i oružje. Odgovorno lice za tu vrstu zadataka je u Šljivovici bio Radisav Ojdanić, šef Odseka za pogranične poslove, strance, putne isprave i oružje u SUP-u Užice, dok je u Mitrovom Polju to bio Vladimir Milićević, šef Odseka za pogranične poslove, strance, putne isprave i oružje u SUP-u Kruševac.

157. Ojdanić i Milićević nisu bili odgovorni za obezbeđenje logora, već je ta odgovornost pripadala načelnicima odeljenja milicije u Užicu (Šljivovica), odnosno Kruševcu (Mitrovo Polje). Zoran Prljević je bio načelnik Odeljenja milicije u Užicu, dok je Radoslav Savić tu funkciju imao u SUP-u Kruševac. Prljević i Savić su bili zaduženi za obezbeđenje ova dva logora, dok su sami stražari pripadali SUP-ovima Užice i Kruševac, kao i odeljenjima unutrašnjih poslova iz ova dva SUP-a, a smenjivali su se na svakih 10 do 15 dana.

Odseci za pogranične poslove, strance, putne isprave i oružje

158. Jedna od organizacionih jedinica Resora javne bezbednosti bila je Uprava za strance, pogranične i upravne poslove,²⁷⁸ na čijem čelu je bio Mile Puzović koji je od 2000. godine u penziji,²⁷⁹ dok je Miodrag Urdarević bio načelnik Odeljenja za strance i putne isprave.²⁸⁰ MUP je odbio da odgovori da li je Urdarević i danas zaposlen u MUP-u Republike Srbije.²⁸¹

159. Iako je postojala Uprava na nivou celog Ministarstva unutrašnjih poslova, Pravilnikom o sistematizaciji radnih mesta u MUP-u Republike Srbije je predviđeno da u okviru svakog SUP-a na teritoriji Srbije postoji i Odsek za pogranične poslove, strance, putne isprave i oružje. Ovi odseci su takođe bili organizacione jedinice Resora javne bezbednosti.²⁸² Radisav Ojdanić je bio šef ovog odseka u SUP-u Užice,²⁸³ dok je u SUP-u Kruševac to bio Vladimir Milićević.²⁸⁴ I Ojdanić i Milićević su danas u penziji.²⁸⁵

278 Pravilnik o sistematizaciji radnih mesta u Ministarstvu unutrašnjih poslova iz februara 1992. godine.

279 MUP, odgovor br. 13597/15-2 od 30. decembra 2015. godine.

280 Izveštaj Zavoda za javno zdravlje Srbije od 26. oktobra 1995. godine, dok. pred. br. D274, *Perišić*.

281 MUP, odgovor broj 11754/15-2 od 5. novembra 2015. godine.

282 Pravilnik o sistematizaciji radnih mesta u Ministarstvu unutrašnjih poslova iz februara 1992. godine.

283 Svedočenje Radisava Ojdanića pred Prvim osnovnim sudom u Beogradu 21. septembra 2010. godine u predmetu *Enes Bogilović* (P 46097/2012), svedočenje Radisava Ojdanića pred Prvim opštinskim sudom u Beogradu 13. aprila 2009. godine u predmetu *Mujo Vatreš* (P 11551/2007).

284 MUP, PU Kruševac odgovor broj 235-6-27/15 od 12. novembra 2015. godine.

285 *Ibid.*

1. Inspektori u logorima

Šljivovica

160. Radisava Ojdanića je, zajedno sa Radomirom Dogandžićem, u Šljivovicu uputio njegov neposredni pretpostavljeni Boško Petrić, načelnik SUP-a Užice, kojeg je i obavještavao o stanju u logoru. Pored Petrića, Ojadanić je o stanju u ovom logoru obavještavao i Mileta Puzovića, načelnika Uprave za strance, pogranične i upravne poslove.²⁸⁶ Prema Ojdanićevim rečima, njegov i Dogandžićev zadatak bio je da identifikuju i evidentiraju Bošnjake i da od manjeg broja uzmu izjave, dok je Velibor Gradeljević, radnik Resora državne bezbednosti, obavljao razgovore sa većim brojem muškaraca.²⁸⁷ Dogandžić više nije u radnom odnosu u MUP-u Republike Srbije,²⁸⁸ dok je Gradeljević pre nekoliko godina preminuo.²⁸⁹

161. Prema rečima logoraša, njih su ispitivali inspektori u civilu koje su oni znali samo po nadimcima - Vuk, Čelo i Kantina.²⁹⁰ FHP nije uspeo da utvrdi identitet trojice inspektora.

Mitrovo Polje

162. Vladimir Milićević je, zajedno sa dva zaposlena iz SUP-a Kruševac – Žarkom Stepanićem i Vladimirom Karadžićem, uzimao izjave od logoraša u logoru Mitrovo Polje.²⁹¹

163. Prema rečima logoraša, njih su ispitivali i inspektori u civilu koje su oni znali samo po nadimcima - Vlado, Karadža i Slavenko.²⁹²

164. Analiza dokumenata koji su FHP-u bili dostupni prilikom rada na ovom dosijeu pokazuje da je „inspektor Vlado“ najverovatnije Vladimir Milićević, koji je i sâm u svom svedočenju pred MSP potvrdio da je uzimao izjave od logoraša, ali je negirao da se u logoru sprovodila tortura nad zarobljenicima navodeći: „Ja sam bio odgovoran za sve što se dešavalo u centru. Znao sam čak i kada ptica preleti u centru.“²⁹³

286 Izjava Radisava Ojdanića data Službi za otkrivanje ratnih zločina MUP-a br. 03/4-3-1 br. 230-7666/11 od 2. decembra 2011. godine.

287 *Ibid.*

288 MUP, odgovor br. 10442/15-2 od 6. oktobra 2015. godine.

289 Izjava Radisava Ojdanića data Službi za otkrivanje ratnih zločina MUP-a br. 03/4-3-1 br. 230-7666/11 od 2. decembra 2011. godine; izjava Vladimira Milićevića data Službi za otkrivanje ratnih zločina MUP-a br. 03/4-3-1 br. 230-7666/11 od 17. novembra 2011. godine.

290 Baza FHP, izjava svedoka N. L. data FHP-u, jun 2007; izjava svedoka Em. A. data FHP-u, avgust 2007; izjava svedoka O. Č. data FHP-u, novembar 2007; izjava svedoka E. P. data FHP-u, novembar 2007.

291 Izjava Vladimira Milićevića data Službi za otkrivanje ratnih zločina MUP-a br. 03/4-3-1 br. 230-7666/11 od 17. novembra 2011. godine; Izjava svedoka Senada Kurspahića, MKSJ, dok. pred. br 2D416, *Popović*.

292 Baza FHP, izjava svedoka R. G. data FHP-u, avgust 2007; izjava svedoka A. V. data FHP-u, februar 2008; izjava svedoka M. C. data FHP-u, novembar 2007; izjava svedoka M. Z. data FHP-u, jul 2007; izjava svedoka R. C. data FHP-u, novembar 2007; izjava svedoka Eni. A. data FHP-u, novembar 2007; izjava svedoka F. D. data FHP-u, jun 2007.

293 Vladimir Milićević, 27. mart 2006. godine, MSP, *BiH protiv Srbije*, str. 11, 15, 20.

165. Vladimir Karadžić je najverovatnije inspektor sa nadimkom „Karadža“,²⁹⁴ dok je inspektor „Slavenko“ najverovatnije Slavenko Ivezić.²⁹⁵

166. Vladimir Karadžić je do 31. decembra 2004. godine, kada je penzionisan, bio zaposlen u Policijskoj upravi Kruševac,²⁹⁶ dok je Slavenko Ivezić danas načelnik Odeljenja policije u Kruševcu.²⁹⁷

167. Žarko Stepanić je penzionisan iz MUP-a 28. februara 2006. godine.²⁹⁸

2. Pripadnici obezbeđenja u logorima

Šljivovica

a. Uprava obezbeđenja u Šljivovici

168. Prema rečima Zorana Prljevića, on je bio određen za „rukovodioca obezbeđenja“ logora u Šljivovici.²⁹⁹ To je potvrdio i Radisav Ojdanić, koji je naveo: „Zoran Prljević je bio komandir straže u Sabirnom centru Šljivovica.“³⁰⁰ Svoj nadređeni i kontrolni položaj u obezbeđenju logora Šljivovica potvrdio je i sâm Prljević prilikom svedočenja: „Koliko ja znam, *niko od ljudi koji su meni bili podređeni* [kurziv FHP] nije upotrebljavao sredstva prinude prema tim licima, niti mi se neko od njih požalio, a takođe to nisam ni primetio.“³⁰¹

169. Zahtevom za pristup informacijama od javnog značaja FHP je pokušao da utvrdi koju je tačno funkciju Prljević imao za vreme postojanja logora u Šljivovici. U svom odgovoru MUP je naveo da je Prljević bio „komandir Stanice milicije opšte nadležnosti Užice, Sekretarijata unutrašnjih poslova Užice“.³⁰²

43

294 PU Kruševac, odgovor br. 235-6-18/15 od 13. oktobra 2015. godine.

295 „Edukacija za žrtve nasilja“, *Beta*, 7. novembar 2014. godine, dostupno na <http://www.prelistavanje.rs/vest/prikazi/edukacija-za-zrtve-nasilja/1110477>, pristupljeno dana 9. septembra 2015. godine; „Policajci osumnjičeni za ubistvo“, *B92*, 4. jun 2007. godine, dostupno na http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2007&mm=06&dd=04&navcategory=16&nav_id=249742, pristupljeno dana 9. septembra 2015. godine.

296 PU Kruševac, odgovor br. 235-6-18/15 od 13. oktobra 2015. godine.

297 „Edukacija za žrtve nasilja“, *Beta*, 7. novembar 2014. godine, dostupno na <http://www.prelistavanje.rs/vest/prikazi/edukacija-za-zrtve-nasilja/1110477>, pristupljeno dana 9. septembra 2015. godine; „Policajci osumnjičeni za ubistvo“, *B92*, 4. jun 2007. godine, dostupno na http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2007&mm=06&dd=04&navcategory=16&nav_id=249742, pristupljeno dana 9. septembra 2015. godine.

298 MUP, PU Kruševac, odgovor broj 235-6-28/15 od 24. novembra 2015. godine.

299 Svedočenje Zorana Prljevića pred Prvim opštinskim sudom u Beogradu 8. aprila 2009. godine u predmetu *Kamenica Ahmet i dr.* (P br. 11552/07).

300 Svedočenje Radisava Ojdanića pred Prvim osnovnim sudom u Beogradu 13. aprila 2009. godine u predmetu *Vatreš Mujo i dr.* (P 11551/07).

301 Svedočenje Zorana Prljevića pred Prvim opštinskim sudom u Beogradu 25. decembra 2008. godine u predmetu *Kulovac Nusret i dr.* (P br. 7086/07).

302 MUP, odgovor broj 10515/15-2 od 19. oktobra 2015. godine.

170. Njegov iskaz u kom negira torturu u logorima je, u jednom od predmeta za naknadu štete koji je FHP pokrenuo u ime bivših logoraša, odbačen od strane suda zbog njegove suprotnosti sa nalazima veštaka i svedočenjima bivših logoraša.³⁰³

171. Zoran Prljević se danas nalazi na mestu zamenika načelnika Policijske uprave Užice.³⁰⁴

b. Pripadnici obezbeđenja u Šljivovici

SUP Užice

172. Pripadnici SUP-a Užice, kao i pripadnici OUP-ova u njegovom sastavu, bili su zaduženi za obezbeđenje logora Šljivovica.

173. Iz dokumenta SUP-a Užice od 3. avgusta 1995. godine vidi se da su tog dana pripadnici tog SUP-a prihvatili 50 muškaraca koji su iz Žepe prešli na teritoriju Republike Srbije.³⁰⁵ Bivši logoraši koji su izjave dali istraživačima FHP-a potvrdili su da su muškarci sa ovog spiska boravili u logoru Šljivovica.

174. Načelnik SUP-a Užice u vreme funkcionisanja logora bio je Boško Petrić.³⁰⁶ On je 31. jula 1995. godine sazvao sastanak i izvestio pripadnike SUP-a Užice da je veća grupa ljudi iz BiH prešla Drinu splavovima i čamcima.³⁰⁷ Petriću je 10. januara 2006. godine prestao radni odnos u MUP-u Republike Srbije.³⁰⁸

44 175. Logoraši su kao policajce koji su obezbeđivali logor u Šljivovici naveli i Milomira Gavrilovića i policajce sa nadimcima Međed, Veljo i Divac.³⁰⁹

176. Milomir Gavrilović se u vreme postojanja logora nalazio na radnom mestu teleprinteriste/šifraera/radioteleprinteriste u Odseku za vezu SUP-a Užice.³¹⁰ Gavrilović se danas nalazi na mestu rukovodioca Centra za kriptozastitu i ekspediciju negovornih poruka u Policijskoj upravi Užice.³¹¹ FHP nije uspeo da utvrdi identitet policajaca sa nadimcima Međed, Veljo i Divac.

303 Presuda Prvog osnovnog suda u Beogradu 45 P br. 22986/13 od 8. jula 2015. godine, str. 12.

304 MUP, odgovor br. 03/55/6-273-15 od 5. maja 2015. godine.

305 Spisak lica muslimanske nacionalnosti pripadnika MOS-a, dok. pred. br D272, *Perišić*.

306 Početkom februara 1993. godine Petrić je kao načelnik SUP-a Užice prisustvovao sastanku na kom je potvrđen plan o otmici Bošnjaka iz voza na relaciji Beograd-Bar kod mesta Štrpci – videti „Hronika najavljene smrti“, Vreme, dostupno na <http://www.vreme.co.rs/cms/view.php?id=314682>, pristupljeno dana 11. septembra 2015. godine. Više o slučaju Štrpci videti „Otmica u Štrpcima. Analiza suđenja za ratne zločine. Činjenice, pravna pitanja i političke implikacije“, Fond za humanitarno pravo, dostupno na <http://www.hlc-rdc.org/images/stories/publikacije/Strpci.pdf>, pristupljeno dana: 11. septembra 2015. godine. Tokom sukoba na Kosovu, do sredine aprila 1999. godine, Petrić se nalazio na mestu načelnika SUP-a Priština, videti Žarko Braković, 7. maja 2009. godine, str. 4092, *Đorđević*.

307 Svedočenje Radisava Ojdanića pred Prvim osnovnim sudom u Beogradu 21. septembra 2010. godine u predmetu *Enes Bogilović* (P 46097/2012).

308 MUP, odgovor br. 4107/14-2 od 20. maja 2014. godine.

309 Baza FHP, Izjava svedoka N. L. data FHP-u, jun 2007; izjava svedoka A. K. data FHP-u, avgust 2007; izjava svedoka O. Č. data FHP-u, novembar 2007; izjava svedoka E. P. data FHP-u, novembar 2007.

310 MUP, odgovor br. 4867/15-3 od 19. oktobra 2015. godine.

311 MUP, odgovor br. 4867/15-2 od 18. maja 2015. godine.

OUP-ovi u sastavu SUP-a Užice

177. U sastavu SUP-a Užice se nalazilo šest odeljenja unutrašnjih poslova (Bajina Bašta, Požega, Čajetina, Nova Varoš, Priboj i Prijepolje) i dve stanice milicije (Arilje i Kosjerić).³¹²

178. FHP je u svom istraživanju došao do podataka da su se u ulozi stražara u logoru Šljivovica smenjivali policajci iz OUP-ova Bajina Bašta, Prijepolje i Priboj, i to na svakih 10 do 15 dana.³¹³

Mitrovo Polje

a. Uprava obezbeđenja u Mitrovom Polju

179. Za obezbeđenje logora u Mitrovom Polju bio je nadležan Radoslav Savić, načelnik Odeljenja milicije u SUP-u Kruševac.³¹⁴

180. FHP je uputio MUP-u Republike Srbije zahtev za pristup informacijama od javnog značaja vezan za sadašnje profesionalno angažovanje Radoslava Savića. MUP je odbio da odgovori zahtevajući od FHP da dostavi bliže podatke o ovom licu (ime oca, datum rođenja itd.).³¹⁵

b. Pripadnici obezbeđenja u Mitrovom Polju

SUP Kruševac

181. Pripadnici SUP-a Kruševac, kao i pripadnici OUP-ova u njegovom sastavu, bili su zaduženi za logor Mitrovo Polje, po preuzimanju zarobljenika od SUP-a Užice.

182. Načelnik SUP-a Kruševac tokom 1995. i 1996. godine, odnosno u vreme postojanja logora Mitrovo Polje, bio je Srdan Milojević.³¹⁶ Milojević je iz SUP-a Pirot penzionisan 29. decembra 2000. godine.³¹⁷

45

³¹² Pravilnik o sistematizaciji radnih mesta u Ministarstvu unutrašnjih poslova, februar 1992. godine.

³¹³ Svedočenje Radisava Ojdanića pred Prvim opštinskim sudom u Beogradu 29. maja 2009. godine u predmetu *Meho Omerović i dr.* (P br. 6862/07).

³¹⁴ Izjava Vladimira Milićevića data Službi za otkrivanje ratnih zločina MUP-a br. 03/4-3-1 br. 230-7666/11 od 17. novembra 2011. godine; Izjava Radisava Ojdanića data Službi za otkrivanje ratnih zločina MUP-a br. 03/4-3-1 br. 230-7666/11 od 2. decembra 2011. godine.

³¹⁵ MUP, odgovor br. 1147/16 od 29. novembra 2016. godine.

³¹⁶ MUP, PU Kruševac, odgovor br. 235-6-12/15 od 26. avgusta 2015. godine.

³¹⁷ MUP, PU Kruševac, odgovor broj 235-6-22/15 od 21. oktobra 2015. godine.

183. Stevo Ristić, kao i policajci sa nadimcima Žare i Arso (Arsić) su od strane logoraša označeni kao pripadnici MUP-a koji su čuvali logor.³¹⁸ FHP nije uspeo da utvrdi identitet trojice policajaca. MUP je u odgovoru na FHP-ov zahtev za pristup informacijama od javnog značaja u kom je traženo da se dostavi informacija da li je Ristić danas pripadnik MUP-a naveo da „ne poseduje dokument u kome je sadržana tražena informacija“.³¹⁹

OUP-ovi u sastavu SUP-a Kruševac

184. Odeljenja unutrašnjih poslova u Aleksandrovcu, Brusu, Varvarinu i Trsteniku, kao i stanice milicije u Čićevcu i Raškoj, bile su pod okriljem SUP-a Kruševac.³²⁰

185. Tokom istraživanja, FHP je došao do podataka da su pripadnici OUP-ova iz Brusa i Varvarina obezbeđivali logor u Mitrovom Polju. Načelnik OUP-a Brus je bio Dragiša Milosavljević, kojem je 2001. godine prestao radni odnos u MUP-u Republike Srbije.³²¹ Načelnik OUP-a Varvarin je bio Aleksandar Ristić koji je 2001. godine penzionisan.³²²

186. Raica Đokić, policajac iz policijske stanice Brus koji je radio na obezbeđenju logora Mitrovo Polje, prema navodima Vladimira Milićevića i Vladimira Karadžića je disciplinski kažnjen, a kasnije krivično gonjen i otpušten iz MUP-a, zbog zlostavljanja jednog logoraša.³²³ Međutim, MUP je u odgovoru na zahtev za pristup informacijama od javnog značaja naveo da je Đokić 1995. godine disciplinski kažnjen i da mu je izrečena mera udaljenja iz MUP-a, ali da je 1996. godine vraćen na rad po odluci disciplinskog suda.³²⁴ Đokić je danas zaposlen u policijskoj stanici Brus, u dežurnoj službi policijskog odeljenja Brzeće.³²⁵

187. Goran Aleksić, takođe policajac iz policijske stanice Brus, disciplinski je i krivično gonjen jer je krajem avgusta 1995. godine od trojice logoraša uzeo 400 DM uz obećanje da će im kupiti hranu i garderobu.³²⁶ Od 1995. godine Aleksić više nije radnik MUP-a.³²⁷

318 Baza FHP, Izjava svedoka R. C. data FHP-u, novembar 2007; izjava svedoka Emi. A. data FHP-u, novembar 2007; izjava svedoka R. G. data FHP-u, avgust 2007; izjava svedoka F. D. data FHP-u, jun 2007.

319 MUP, odgovor br. 4864/15-2 od 18. maja 2015. godine.

320 Pravilnik o sistematizaciji radnih mesta u Ministarstvu unutrašnjih poslova Republike Srbije, februar 1992. godine.

321 MUP, odgovor br. 1177/16-2 od 10. novembra 2016. godine.

322 MUP, odgovor br. 1121/16-2 od 26. oktobra 2016. godine.

323 Izjava koju je Vladimir Karadžić dao Službi za otkrivanje ratnih zločina MUP-a br. 03/4-3-1 br. 230/1683/08 od 7. aprila 2009. godine; Izjava koju je Vladimir Milićević dao Službi za otkrivanje ratnih zločina MUP-a br. 03/4-3-1 br. 230-1683/08 od 20. februara 2009. godine.

324 MUP, odgovor br. 1146/16-2 od 9. novembra 2016. godine.

325 MUP, odgovor br. 1146/16 od 20. oktobra 2016. godine.

326 Izjava koju je Vladimir Karadžić dao Službi za otkrivanje ratnih zločina MUP-a br. 03/4-3-1 br. 230/1683/08 od 7. aprila 2009. godine; Izjava koju je Vladimir Milićević dao Službi za otkrivanje ratnih zločina MUP-a br. 03/4-3-1 br. 230-1683/08 od 20. februara 2009. godine.

327 MUP, odgovor br. 1148/16 od 20. oktobra 2016. godine.

X. Pristup informacijama od javnog značaja

188. Prilikom rada na ovom dosijeu, FHP je uputio preko 100 zahteva za pristup informacijama od javnog značaja. Najviše zahteva upućeno je Ministarstvu unutrašnjih poslova i Ministarstvu odbrane Republike Srbije, ali i Upravi za izvršenje krivičnih sankcija Ministarstva pravde, Kliničkom centru Užice, Zavodu za sudsku medicinu, grobljima u Užicu, Kruševcu, Aleksandrovcu i Čajetini, kao i sudovima u Beogradu, Aleksandrovcu i Brusu.

189. Ministarstvo odbrane je u najvećem broju slučajeva odbilo da FHP-u dostavi informacije, dok su MUP i ostali državni organi po pravilu odgovarali na zahteve FHP-a.

i. Ministarstvo odbrane

190. FHP je prilikom rada na ovom dosijeu uputio MO 15 zahteva za pristup informacijama od javnog značaja. Zahtevima je traženo da se dostave informacije vezane za zonu odgovornosti graničnih bataljona VJ koji su tokom 1995. godine bili raspoređeni na obali Drine, njihove komandante, pripadnike Komisije za prijem zarobljenika iz Žepe, podaci vezani za smrt muškaraca koji su prešli iz Žepe u Srbiju, kao i spisak svih osoba koje su prešle iz Žepe na teritoriju Srbije u leto 1995. godine.

191. Iako je FHP sve zahteve uputio MO, u većini slučajeva je odgovor dobijao iz kabineta načelnika Generalštaba Vojske Srbije (bivšeg komandanta 16. graničnog bataljona VJ).³²⁸

192. FHP je dobio odgovor na samo jedan zahtev.³²⁹ Na pet zahteva je kabinet načelnika Generalštaba VS odgovorio da „ne raspolaže traženim informacijama“,³³⁰ odnosno „da u raspoloživoj arhivskoj građi nisu pronašli ni jedan podatak“.³³¹

47

328 Od 15 zahteva upućenih MO, kabinet načelnika Generalštaba VS je odgovorio na 11 zahteva.

329 Sadržina zahteva je bilo pitanje da li su poručnici Maksimović, Pejić i Smiljanić, koji su se nalazili u Komisiji za predaju muškaraca iz Žepe, bili pripadnici 15. gr bataljona VJ. U odgovoru je kabinet načelnika Generalštaba odgovorio „da ni jedno od navedenih lica nije bilo na dužnosti u 15. graničnom bataljonu VJ tokom 1995. godine“. Kabinet načelnika Generalštaba VS, odgovor br. 6615-5 od 19. oktobra 2015. godine.

330 Sadržina zahteva se odnosila na zonu odgovornosti i sedište komande 15. i 16. gr bataljona VJ tokom 1995. godine; Kabinet načelnika Generalštaba VS, odgovori br. 6875-4 i 6871-5, oba od 4. novembra 2015. godine.

331 Sadržina zahteva se odnosila na okolnosti pod kojima su preminuli Mujo Hodžić, Abid Agić i Edhem Torlak; Kabinet načelnika Generalštaba VS, odgovori br. 6876-6 i 6877-6, oba od 3. novembra 2015. godine i odgovor br. 6873-6 od 4. novembra 2015. godine.

193. U ostalim slučajevima, MO (odnosno Kabinet načelnika Generalštaba VS) je odbilo da FHP-u dostavi podatke, sa obrazloženjem da bi se „time nanela šteta operativnoj i funkcionalnoj sposobnosti Vojske za vršenje zakonom i Ustavom Republike Srbije određenih zadataka i misija, odnosno njihovim odavanjem bi se nanela šteta interesima odbrane Republike Srbije koji pretežu nad interesima za slobodan pristup informacijama od javnog značaja“.³³²

194. Nakon što je Republika Srbija dostavila dokumentaciju uz odgovor na predstavku Evropskom sudu za ljudska prava, u kojoj su se nalazili dokumenti 16. grb VJ, FHP je uputio MO zahtev za pristup informacijama od javnog značaja u kojem je tražio da MO dostavi te iste dokumente.³³³ Rešenje kojim se odbija dostavljanje traženih informacija je doneo Generalštab Vojske Srbije.³³⁴ U rešenju se navodi da dokumenti koje je FHP tražio predstavljaju dokumente 15. i 16. grb VJ, da nose oznaku tajnosti „strogo poverljivo“ i da im je rok tajnosti istekao 2007. odnosno 2012. godine.³³⁵ Međutim, mesec dana nakon što je FHP podneo zahtev za pristup informacijama, a nekoliko godina nakon što je dokumentima istekao rok čuvanja, MO je donelo rešenje o produženju tajnosti na još 15 godina, odnosno do 2031. godine.³³⁶

ii. Ministarstvo unutrašnjih poslova

195. FHP je MUP-u uputio nekoliko desetina zahteva za pristup informacijama od javnog značaja. Neki zahtevi su upućeni direktno Ministarstvu, dok su neki zahtevi upućeni policijskim upravama i stanicama.³³⁷

196. Policijska uprava Kruševac je odgovorila na sve zahteve koje joj je uputio FHP, dok su policijske uprave Užice i Bajina Bašta zahteve uglavnom prosleđivale Ministarstvu na odgovor. Na takve zahteve je Ministarstvo po pravilu odgovaralo da „ne raspolaže traženim informacijama“.³³⁸

332 Sadržina zahteva se odnosila na dobijanje informacija koja lica su bila na mestu komandanta 15. i 16 gr bataljona VJ tokom 1995. godine; koja jedinica se nalazila u bojnoj pošti br. 2493 Bajina Bašta, kao i to da li su pukovnici Maksimović, Pejić i Smiljanić bili pripadnici 16. gr bataljona VJ; MO, rešenja br. 3582-2, 3581-2, 3585-2 od 10. avgusta 2015. godine, 316-4/15 od 17. marta 2015. godine; Kabinet načelnika Generalštaba VJ, rešenja br. 6421-3 od 1. oktobra 2015. godine, 6967-4 od 4. novembra 2015. godine, 6420-4 od 7. oktobra 2015. godine.

333 Zahtev za pristup informacijama od javnog značaja, HlcOut: 170-F126393 od 13. oktobra 2016. godine.

334 Generalštab Vojske Srbije, rešenje br. 505-5 od 17. novembra 2016. godine.

335 *Ibid.*

336 *Ibid.*

337 Zahtevi su upućeni policijskim upravama u Užicu, Kruševcu i Prijepolju i policijskim stanicama u Bajinoj Bašti i Priboju.

338 MUP, odgovor br. 11721/15-2 od 6. novembra 2015. godine; odgovor br. 11719/15 od 29. oktobra 2015. godine; odgovor br. 11720/15 od 28. oktobra 2015. godine; odgovor br. 11751/15-2 od 4. novembra 2015. godine.

197. Na nekoliko zahteva FHP-a koji su se odnosili na podatke vezane za okolnosti pod kojima je nekoliko logoraša preminulo, spisak svih osoba koje su boravile u logorima, kao i izjave koje su pripadnici MUP-a uzimali od logoraša, Ministarstvo je odbilo da dostavi informacije sa obrazloženjem da „zaštita prava na privatnost lica i zaštita od neovlašćene obrade, obrade bez pristanka i korišćenja podataka o ličnosti odnosno njihovih izjava koje su dali policijskim službenicima, preteže nad interesom tražioca da mu se kao informacija od javnog značaja učini dostupnim tražena informacija”.³³⁹

iii. Zahtevi upućeni ostalim državnim institucijama

198. Prilikom rada na ovom dosijeu, FHP je uputio i oko 20 zahteva za pristup informacijama od javnog značaja drugim državnim institucijama čiji su podaci bili relevantni za pojedine delove ovog dosijea. Zahtevi su upućeni Upravi za izvršenje krivičnih sankcija Ministarstva pravde Republike Srbije, Zdravstvenom centru Užice, Zavodu za sudsku medicinu Niš, grobljima u Užicu i Čajetini, sudovima u Beogradu, Aleksandrovcu i Brusu, kao i Komisiji za nestala lica Vlade Republike Srbije.

199. Jedina institucija koja nije odgovorila na zahteve FHP-a je Komisija za nestala lica Vlade Republike Srbije. FHP je Komisiji uputio ukupno četiri zahteva, dok je Komisija odgovorila na jedan zahtev i to sa sledećim obrazloženjem: „Obaveštavamo vas da Komisija za nestala lica Vlade Republike Srbije ne raspolaže sa podacima za navedena lica.”³⁴⁰ Ovakav odgovor Komisije je u direktnoj suprotnosti sa podacima do kojih je FHP došao iz drugih izvora. Naime, FHP je od Komisije tražio dostavljanje podataka vezanih za ekshumaciju i predaju posmrtnih ostataka Nazifa Krlića. Komisija je odgovorila da ne poseduje podatke vezane za to lice iako je učestvovala u postupku ekshumacije Krličevih posmrtnih ostataka i njihovoj predaji Institutu za nestale osobe BiH.³⁴¹

49

XI. Sudski postupci vezani za logore Šljivovica i Mitrovo Polje

i. Sudenja pred međunarodnim sudovima

200. Tortura koju su muškarci koji su pobešli iz Žepe na teritoriju Srbije pretrpeli u julu i avgustu 1995. godine nije bila predmet optužbe ni u jednom predmetu koji je vođen pred MKSJ. Takođe, događaji iz logora u Srbiji (Šljivovica i Mitrovo Polje) tokom 1995. i 1996. godine nisu bili obuhvaćeni presudom MSP u predmetu *Bosna i Hercegovina protiv Jugoslavije za genocid izvršen na teritoriji BiH*.

339 MUP, rešenje br. 01-9254/15-11 i 01-10960/15-4 oba od 9. novembra 2015. godine, 01-10836-15-2, 01-10837-15 i 01-10954/15-3, sva od 10. novembra 2015. godine.

340 Komesarijat za izbeglice i migracije, odgovor broj 019-4518/1-2015 od 22. oktobra 2015. godine.

341 Republika Srbija, Vlada, Komisija za nestala lica, dopis Okružnom sudu u Užicu br. 203-00-2/2007-64/1 od 13. juna 2007. godine.

i.i Međunarodni sud pravde

201. Bosna i Hercegovina je 20. marta 1993. godine podigla tužbu protiv tadašnje SR Jugoslavije zbog povrede Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju genocida.³⁴²

202. Postojanje logora u Srbiji u kojima su se nalazili izbegli muškarci iz žepske enklave bio je predmet tužbe BiH. U njoj je navedeno da je delegacija BiH po prvi put posetila logore u Srbiji u aprilu 1996. godine i da je u logorima zatekla Bošnjake koji su čekali na deportaciju u treće zemlje, a da je veliki broj njih protiv svoje volje već deportovan u neku treću zemlju. Takođe, navedeno je da su logori opasani bodljikavom žicom, kao i da logoraše čuvaju naoružani policajci sa psima.³⁴³

203. O postojanju logora i uslovima koji su vladali u njima, pred MSP je svedočio i Vladimir Milićević, starešina logora u Mitrovom Polju [videti paragraf 164].

204. Ipak, MSP u presudi ne spominje logore Šljivovicu i Mitrovo Polje.

i.ii Međunarodni krivični tribunal za bivšu Jugoslaviju

205. Pred MKSJ je u nekoliko predmeta bilo reči o muškarcima koji su u julu i avgustu 1995. godine preko Drine prešli na teritoriju Srbije nakon pada žepske enklave, i to u predmetima *Popović, Tolimir, Perišić, Milošević i Stanišić i Simatović*.

50 206. Međutim, iako su dokazi o logorima u Srbiji izvođeni na suđenjima u ovim predmetima, tortura koju su Bošnjaci preživeli u ovim logorima nije bila predmet ni jedne optužnice.

ii. Krivična prijava FHP-a

207. U septembru 2011. godine FHP je Tužilaštvu za ratne zločine Republike Srbije (TRZ) podneo krivičnu prijavu protiv 14 identifikovanih i više desetina neidentifikovanih pripadnika VJ, MUP-a i Državne bezbednosti zbog zločina izvršenih u logorima Šljivovica i Mitrovo Polje u periodu od kraja jula 1995. godine do 10. aprila 1996. godine. Uz krivičnu prijavu, FHP je TRZ-u dostavio i oko 70 izjava bivših logoraša koji su preživeli torturu i nehumana postupanja i predložilo TRZ-u da ih sasluša u svojstvu svedoka.

208. TRZ je 8. marta 2013. godine donelo odluku da „nema mesta krivičnom gonjenju prijavljenih, jer iz navoda samog podneska i svih naknadno prikupljenih podataka i preduzetih radnji, proizilazi da u njihovim radnjama nema elemenata krivičnog dela ratnog zločina protiv ratnih zarobljenika kao ni bilo kog drugog krivičnog dela iz nadležnosti ovog tužilaštva“.³⁴⁴

342 Međunarodni sud pravde, Primena Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju genocida (Bosna i Hercegovina protiv Jugoslavije), <http://www.icj-cij.org/docket/files/91/7199.pdf>, pristupljeno dana 26. novembra 2015. godine.

343 Podnesak BiH, Međunarodni sud pravde, 23. april 1998. godine, par. 475, dostupno <http://www.icj-cij.org/docket/files/91/10505.pdf>

344 Obaveštenje Tužilaštva za ratne zločine Republike Srbije KTR br. 134/11 od 1. marta 2013. godine.

209. Naknadnim proverama, FHP je ustanovio da TRZ nije kontaktiralo ni jednog od predloženih svedoka, što izaziva sumnju da TRZ nije sprovelo sveobuhvatnu, nezavisnu i efikasnu istragu, na šta ga obavezuje Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (Evropska konvencija) u kojoj je određena obaveza državama potpisnicama da ispituju sve događaje u kojima su osobe bile pod isključivom kontrolom državnih organa, kao i da pruže razumno objašnjenje za povrede koje su osobe pod kontrolom državnih organa zadobile.

210. Zbog kršenja prava garantovanih Ustavom Republike Srbije – prava na život, prava na nepovredivost psihičkog i fizičkog integriteta i prava na jednaku zaštitu prava i na pravno sredstvo – kao i kršenja odredaba Evropske konvencije o obavezi države da sprovede efikasnu istragu u slučajevima lišenja života i mučenja, nečovečnog i ponižavajućeg postupanja, FHP je u ime 78 bivših logoraša 4. aprila 2013. godine Ustavnom sudu Republike Srbije podneo ustavnu žalbu.

211. Ustavni sud Republike Srbije je 27. juna 2014. godine doneo rešenje kojim je odbacio ustavnu žalbu, uz obrazloženje da odluka TRZ-a ne predstavlja pojedinačni akt kojim je odlučivano o pravima i obavezama podnosioca ustavne žalbe, te iz tih razloga nisu ispunjene pretpostavke za vođenje postupka pred Ustavnim sudom.³⁴⁵

212. Kako su u domaćem pravosuđu iscrpljena sva pravna sredstva, FHP je 24. decembra 2014. godine Evropskom sudu za ljudska prava u Strazburu podneo dve predstavke protiv Republike Srbije – jednu u ime 67 bivših logoraša, a drugu u ime sedam članova porodica stradalih logoraša – zbog kršenja članova 2, 6 i 13 Evropske konvencije.³⁴⁶ Obe predstavke su preliminarno prihvaćene od strane Evropskog suda i komunicirane Republici Srbiji na odgovor.

213. Krajem oktobra 2016. godine Evropski sud je doneo odluku³⁴⁷ kojom je odbacio predstavku bivših logoraša protiv Srbije i odbio da meritorno odluči po predavci, zauzevši stav da su stranke prekasno zatražile zaštitu zbog povrede prava iz Konvencije.³⁴⁸ Naime, Konvencija nameće obavezu osobi kojoj je povređeno pravo da reaguje blagovremeno, pokretanjem raspoloživih žalbi, prvo u državi odgovornoj za povredu a potom pred Evropskim sudom. Iako je FHP predstavku podneo u okviru formalnog šestomesečnog roka od odluke Ustavnog suda, Evropski sud je ipak zaključio da su podnosioci, kako je od samih događaja do podnošenja krivične prijave proteklo 16 godina, propustili da blagovremeno pokrenu postupak za zaštitu svojih prava.

345 Rešenje Ustavnog suda Republike Srbije UŽ br. 2603/2013 od 26. juna 2014. godine.

346 Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda od 4. novembra 1950. godine u čl. 3 predviđa pravo na život, u čl. 6 pravo na pravično suđenje, a u čl. 13 pravo na delotvorno pravno sredstvo

347 Odluka Evropskog suda za ljudska prava u predmetu *Kamenica i dr. protiv Srbije* (br. 4159/15), 4. oktobar 2016. godine.

348 Postupak po predavci podnetoj u ime članova porodica stradalih logoraša još uvek je u toku.

214. Sud tako smatra da su žrtve zločina u logorima Šljivovica i Mitrovo Polje morale mnogo ranije znati da TRZ zločine počinjene nad njima neće procesuirati, iz čega se izvodi zaključak da rok od šest meseci za obraćanje Sudu u datom slučaju ne teče od momenta kada je iscrpljen poslednji pravni lek pred domaćim pravosuđem, što je u slučaju Srbije odluka Ustavnog suda, već od trenutka kada su žrtve shvatile da se TRZ neće baviti njihovim sudbinama. Taj trenutak se, po Sudu, nalazi negde između 2006. i 2010. godine, kada su donošene pravnosnažne presude pred srpskim pravosuđem u kojima sukob u BiH nije tretiran kao međunarodni, što je navodno morao biti signal bošnjačkim žrtvama logora u Srbiji i FHP-u kao njihovom zastupniku da se TRZ neće baviti njihovim slučajem jer se na njega ne bi mogle primeniti Ženevske konvencije koje se odnose na međunarodne oružane sukobe, odnosno da TRZ krivična dela ne bi kvalifikovalo kao ratni zločin protiv ratnih zarobljenika. Međutim, konstatacija Evropskog suda da u Srbiji postoji konzistentna praksa u kvalifikaciji sukoba u Bosni kao unutrašnjeg sukoba ne stoji, jer je u predmetu *Tuzlanska kolona* sukob u Bosni kvalifikovan kao međunarodni.³⁴⁹

215. Sud se nije osvrnuo na činjenicu da je TRZ u odluci kojom je odbacilo krivičnu prijavu FHP-a navelo da prijavljeno delo nije ratni zločin „niti bilo koje drugo delo iz njegove nadležnosti.“ Ovakvom formulacijom se TRZ ogradio i od gonjenja za krivično delo zločin protiv čovečnosti, za čije postojanje nije potrebno postojanje oružanog sukoba. Iako se Veće koje je donelo odluku izričito izjasnilo da ostavlja po strani ispravnost tumačenja međunarodnog prava od strane TRZ-a, ono je ovakvim nesvestranim razmatranjem predmeta suštinski amnestiralo TRZ za njegovo neprimenjivanje međunarodnog prava.

216. Odluka po predstavci FHP-a u vezi sa logorima Šljivovica i Mitrovo Polje bez sumnje će dodatno umanjiti mogućnost da pravda za žrtve zločina počinjenih u tim logorima bude dostignuta pred pravosuđem Srbije.

217. Ovim dosijeom FHP poziva TRZ da sprovede delotvornu istragu o zločinima počinjenim u logorima Šljivovica i Mitrovo Polje.

iii. Parnični postupci za reparacije

218. FHP je 2007. i 2008. godine u ime 19 bivših logoraša pokrenuo pet postupaka za naknadu štete pred sudovima u Srbiji. FHP je tužbama tražio od suda da obaveže Srbiju da bivšim logorašima isplati odštetu za pretrpljeni strah, duševne bolove zbog povrede prava ličnosti i duševne bolove zbog umanjjenja opšte životne aktivnosti. Nijedan postupak do danas nije pravnosnažno okončan.

219. U svim postupcima, parnični sudovi nastojali su da umanje ili da potpuno odbace svaku odgovornost službenika VJ i MUP-a za bilo kakvo loše postupanje prema zarobljenicima. Između

³⁴⁹ Videti optužnicu TRZ u predmetu *Tuzlanska kolona* od 18. septembra 2009. godine, dostupno na <http://www.hlc-rcd.org/wp-content/uploads/2012/02/Precizirana-optu%C5%BEenica.pdf>

krajnje suprotstavljenih svedočenja samih tužilaca, svedoka koje su oni predlagali i svedoka tužene strane, mahom policajaca, sud je u potpunosti prihvatao iskaze ovih drugih, dok su iskazi logoraša ocenjivani kao neistiniti ili nedovoljno uverljivi.³⁵⁰ Ono što je zajednička odlika svih postupaka su da su sudovi svesno izbegavali termin „logor” i umesto njega govorili o „prihvatnim centrima”, kao i relativizacija uzroka zdravstvenih problema koje bivši logoraši i danas imaju. Naime, teško psihičko stanje ovih ljudi nakon preživljene torture u logorima je sud pripisivao njihovom prethodnom boravku u ratnom okruženju, ili je po njihovoj oceni to „posledica niza životnih događaja”.³⁵¹

220. Ipak, u julu 2015. godine Prvi osnovni sud u Beogradu je doneo presudu³⁵² kojom je usvojio tužbeni zahtev dvojice bivših logoraša, u kojoj je utvrdio da su tužioci „u ovim prihvatnim centrima-logorima trpeli gotovo svakodnevnu fizičku i psihičku torturu, bili izloženi nečovečnom i ponižavajućem postupanju”.³⁵³ Takođe, utvrđeno je da tužioci pate od posttraumatskog stresnog sindroma, trajne promene ličnosti i depresije, a sve kao posledica preživljene torture u logoru.³⁵⁴ Sud u ovom predmetu nije prihvatio iskaze pripadnika MUP-a Slavenka Ivezića, Zorana Prljevića i Radisava Ojdanića, kao ni iskaze zdravstvenih radnika Vesne Kilibarde i Velibora Milenkovića koji su se pojavili kao svedoci, u delu koji se odnosi na fizičku i psihičku torturu koju su tužioci preživeli u logorima, jer su u suprotnosti sa nalazom veštaka o oboljenjima koja su se kod tužilaca javila nakon doživljene torture.³⁵⁵

350 Presuda Prvog osnovnog suda u Beogradu 63 P br. 46097/10 od 17. novembra 2010. godine, u predmetu *Enes Bogilović i dr.*

351 Presuda Apelacionog suda u Beogradu GŽ br. 2403/13 od 23. jula 2015. godine u predmetu *Mujo Vatreš i dr.*

352 Ova presuda Prvog osnovnog suda u Beogradu nije pravnosnažna jer postupak po žalbi pred Apelacionim sudom u Beogradu još uvek nije okončan.

353 Presuda Prvog osnovnog suda u Beogradu 45 P br. 22986/13 od 8. jula 2015. godine, u predmetu *Ahmet Kamenica i dr.*, str. 11.

354 *Ibid.*

355 *Ibid.*, str. 12.

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ

Војнобезбедносна агенција
Стр.пов. бр. 75078-4
25 NOV 2011 године
Београд

О Д Б Р А Н А
СЛУЖБЕНА ТАЈНА
СТРОГО ПОВЕРЉИВО

32/6

ПРИМЉЕНО У ТУЖИЛАШТВУ
ЗА РАТНЕ ЗЛОЧИНЕ

БРОЈ

KTRR-134/11

ДАТУМ

28-11-2011 год.

У

ЧАСОВА

ПОТПИС ОВЛАШЋЕНОГ ЛИЦА ЗА ПОТПИС

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ТУЖИЛАШТВО ЗА РАТНЕ ЗЛОЧИНЕ

Веза: ваш акт КТРР 134/11 од 23.09.2011. године

Напред наведеним актом, затражили сте да вам доставимо одређену документацију и податке који се односе на догађај од 01. - 05. августа 1995. године, када је лишено слободе најмање 850 лица бошњачке националности, по преласку границе БиХ – СРЈ од стране припадника граничних служби ВЈ, војне полиције и војне службе безбедности, те предаје припадницима МУП-а Србије (Ресор државне безбедности, ПУ у Ужицу и касније ПУ у Крушевцу) и смештаја најпре у прихватни центар – логор Бранешко поље у месту Шљивовица, општина Чајетина, а потом једног дела (око 450 лица) и у прихватни центар-логор Митрово поље, општина Крушевац.

Поступајући по истом, тим из Команде КоВ је прегледао комплетну архивску грађу и регистратурски материјал Команде 15.грб за 1995. и 1996. годину и пронашао следећа документа:

2) - Дневне извештаје Команде 15.грб (прилог бр.2), у којима нема података о смештају лица у сабирним центрима:

- стр. пов. бр. 1-197 од 13.07.1995. године, стр. пов. бр. 1-198 од 14.07.1995. године, стр. пов. бр. 1-199 од 15.07.1995. године, стр. пов. бр. 1-200 од 16.07.1995. године, стр. пов. бр. 1-202 од 18.07.1995. године, стр. пов. бр. 1-208 од 24.07.1995. године, стр. пов. бр. 1-210 од 26.07.1995. године, стр. пов. бр. 1-212 од 28.07.1995. године, стр. пов. бр. 1-213 од 29.07.1995. године, стр. пов. бр. 1-214 од 30.07.1995. године, стр. пов. бр. 1-215 од 31.07.1995. године, стр. пов. бр. 1-216 од 01.08.1995. године, стр. пов. бр. 1-217 од 02.08.1995. године, стр. пов. бр. 1-218 од 03.08.1995. године, стр. пов. бр. 1-219 од 04.08.1995. године, стр. пов. бр. 1-220 од 05.08.1995. године, стр. пов. бр. 1-221 од 06.08.1995. године.

Увидом у архивску грађу која се налази у Команди КоВ, као и у Војном архиву МО за 16. гранични батаљон, који је вршио обезбеђење државне границе према БиХ, пронађена су следећа документа:

1) Спискови заробљених лица муслиманске националности (прилог бр. 1) који су предати надлежној комисији за пријем МУП-а Републике Србије и то по следећем:

- списак стр. пов. бр. 250-1 од 01.08.1995. године, списак стр. пов. бр. 250-2 од 02.08.1995. године, списак стр. пов. бр. 250-3 од 02.08.1995. године, списак стр. пов. бр. 251-1 од 02.08.1995. године, списак стр. пов. бр. 251-2 од 02.08.1995. године, списак стр. пов. бр. 251-3 од 02.08.1995. године, списак стр. пов. бр. 251-4 од 02.08.1995. године, списак стр. пов. бр. 251-5 од 02.08.1995. године, списак стр. пов. бр. 252-1 од 02.08.1995. године, списак стр. пов. бр. 252-3 од 03.08.1995. године, списак стр. пов. бр. 252-4 од 04.08.1995. године, списак стр. пов. бр. 252-5 од 05.08.1995. године, списак стр. пов. бр. 252-6 од 10.08.1995. године и списак стр. пов. бр. 352-2 од 03.08.1995. године.

3) Дневник догађаја 1.грч/16.грб (прилог бр.3), за период од 30.11.1992. године до 11.06.1997. године, из кога се може видети следеће:

- Дана 10.08.1995. године, 4 лица муслиманске националности су извршили илегални прелазак државне границе, исти су лишени слободе и приведени у караулу.

4) Дневник догађаја 2.грч/16.грб (прилог бр.4), за период од 06.01.1994. године до 27.08.1995. године из кога се може видети следеће:

У рекапитулацији догађаја за месец јули 1995. године у тачци 2 евидентирано је да су од 28.07.1995. године били илегални преласци државне границе и да су хватане велике групе илегалних прелазника.

Дана 01.08.1995. године преко државне границе прешло је 388 илегалних прелазника.

Дана 02.08.1995. године преко државне границе прешло је 81 илегалних прелазника.

Дана 03.08.1995. године преко државне границе прешло је 144 илегалних прелазника.

Дана 04.08.1995. године преко државне границе прешло је 119 илегалних прелазника.

Дана 06.08.1995. године преко државне границе прешло је 5 илегалних прелазника.

У рекапитулацији догађаја за месец август у тачци 2, наводи се да илегални преласци нису спречавани, не го да су илегални прелазници спроведени у прихватне центре. Такође се за период од 31.07. до 06.08.1995. године наводи тачан податак о илегалним преласцима по данима и да је укупан број илегалних прелазника био 787.

5) Дневник догађаја 2.грч/16.грб, карауле Јагошница (прилог бр.5) за период од 01.01.1993. године до 06.06.1997. године, из кога се може видети следеће:

- да је дана 06.08.1995. године у дневнику догађаја евидентирано да су у периоду од 01.08.1995. године до 05.08.1995. године, државну границу прешло 735 муслиманских избеглица, преко граничне линије из Црног Потока на Велики крај ТТ 1332 метара и исти депортовани даље по наређењу команданта батаљона. Овај податак је потврђен и у рекапитулацији догађаја за месец август 1995. године.

Прегледан је део архивске грађе за период од краја јула 1995. године до 10. априла 1996. године, и нису пронађени податци везани за СЦ Шљивовица и Митрово поље.

Обвештавамо вас да се ради о обимном материјалу, а у циљу потпуног и квалитетног прикупљања података у вези предметног догађаја, наставиће се са прегледом архивске грађе Команде 1.ВО. Команде 2.А, Команде Дринске дивизије, Команде Ужичког корпуса и Команде 15. и 16.гвб, која се налази на чувању у Војном Архиву, а евентуално пронађену документацију доставићемо вам у што је могуће краћем временском року.

Такође, Војнобезбедносна агенција ће се за потребе расветљавања околности наведених у кривичној пријави, оперативно ангажовати и извршити потребна проверавања у евиденцијама МО и Војске Србије, идентификовати лица и утврдити личне идентификационе податке старешина и војника који су се у критично време налазили у граничним јединицама, а сада пребивају на територији Републике Србије како би од тих лица прикупили потребна обавештења.

Прилог:

- као у тексту

РБ

Republika Srbija
MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA
Sekretarijat unutrašnjih poslova u Užicu
Odeljenje kriminalističke policije
Broj: 01-11-PU-154/05
10.06.2005. godine.
U Ž I C E

KOMISIJA SAVETA MINISTARA ZA NESTALA LICA

B E O G R A D

Veza: Vaš akt broj 4/3-11-0001/2005-271,
od 24.05.2005. godine.

Izveštavamo Vas da smo postupili po vašem aktu gornji broj gde smo tom prilikom došli do sledećih podataka za navedena lica.

- Toskić Mevzet, od oca Malića, rođen 1932. godine u Višegradu, umro u ZC Užice 11.08.1992. godine. Sahanjen 22.08.1992. godine na groblju "Goduša", Opština Priboj.
- Muharemović Hakija, od oca Sabrije, rođen 1950. godine u Višegradu, umro u ZC Užice 18.08.1992. godine. Sahanjen 22.08.1992. godine na groblju "Goduša", Opština Priboj.
- Torlak Edhem, od oca Mehmeda, rođen 1945. godine u Lazama, Opština Rogatica, umro u selu Šljivovica, Opština Čajetina, dana 04.08.1995. godine. Isti je sahanjen 11.08.1995. godine na groblju "Goduša", Opština Priboj.
- Krić Nazif, rođen 1943. godine Kruševu, Opština Srebrenica, umro 15.11.1995. godine u ZC Užice, a sahanjen 19.11.1995. godine na groblju "Goduša", Opština Priboj.

Navedena lica su sahanjena u skladu sa propisima i običajima Islama, grobna mesta su poznata i niko od porodica navedenih lica nije se obraćao da poseti grobna mesta.

Za lica, Toskića i Muharemovića dostavljamo vam potvrde o smrti kao i izvod iz matične knjige, umrlih. Za Torlaka i Krića nismo bili u mogućnosati da pribavimo navedenu dokumentaciju pošto je ista uništena prilikom poplave.

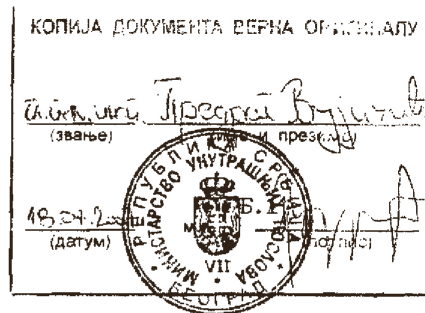
- Delazaimović Vahadin, od oca Šahima, rođen 1971. godine u Goraždu, umro je u ZC Užice dana 30.06.1992. godine, a sahanjen je 12.07.1992. godine na gradskom groblju u Novoj Varoši.
- Ferhatović Veisil, od oca Atifa, rođen 26.03.1935. godine u Kušićima, Opština Srebrenica, umro u ZC Užice dana 26.06.1992. godine, a sahanjen je 12.07.1992. godine na gradskom groblju u Novoj Varoši.

Navedena lica su sahranjena od strane islamske zajednice , grobna mesta su ograđena i postavljeni nadgrobni spomenici. Po kazivanju imama nepoznata lica su se preko telefona raspitivala da li su navedena lica sahranjena u Novoj Varoši ali niko od rodbine nije dolazio da poseti grobna mesta. Za lica Delizaimovića i Ferhatovića dostavljamo vam potvrde o smrti kao i izvod iz matične knjige umrlih.

Za lice Hodžić Mujo, od oca Mustafe, rođen 12.01.1971. godine u Žepi, od strane ovlašćenih radnika iz OUP-a Bajina Bašta dobili smo podatke da je dana 02.08.1995. godine u selu Jagoštica, Opština Bajina Bašta, kod mesta zvano "Veliki kraj", bliža oznaka "Vranica", došlo do upotrebe vatrenog oružja od strane pripadnika Vojske Jugoslavije, pripadnika 16. graničnog bataljona gde je tom prilikom nastradalo jedno lice, najverovatnije muslimanske veroispovesti za koje se predpostavlja da se radi o Hodžić Muju. Telo navedenog lica nije nikada pronađeno niti tačno locirano pošto je palo niz strme stene. Uviđaj nije vršen iz razloga bezbednosti kao i zbog toga što je sav teren kontrolisala VJ. Smrt lica nikada nije evidentirana osim u službenim beleškama OUP-a Bajina Bašta. Koliko je poznato radnicima OUP-a Bajina Bašta niko od porodice nastradalog lica nije dolazio na lice mesta.

ČELNIK ODELJENJA
podpukovnik
Dragan Đorđević

Република Србија
МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА
Секретаријат унутрашњих послова у Ужицу
Број:
3.8.1995.год.
У ж и ц е

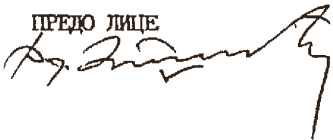
СПИСОК
ЛИЦА МУСЛИМАНСКЕ НАЦИОНАЛНОСТИ,
ПРИПАДНИКА МОС-а

1. АВДИЋ АБИД, од оца Латифа, рођен 24.3.1970.год. у месту Пуртићи, из Пуртића, општина Рогатица.
2. АВДИЋ (Латиф) НЕЗИР, рођ.19.5.1968. у Пуртићи, из Пуртића, општина Рогатица.
3. АВДАГИЋ (Хасан) ЕШЕФ, рођ.3.1.1954. у Клашнику, из Вишеграда.
4. АЛИСПАХИЋ (Мехо) САФЕТ, рођ.к17.9.1956. у Храњевац, из Вишеграда.
5. БЕГИЋ (Хилмо)ЕШЕФ, рођ.10.11.1956. у Луци, из Луке-Сребреница.
6. БЕГИЋ (Едхем)МЕХМЕД, рођ.5.5.1967. у Луци, из Луке-Сребреница.
7. БИЧИЋ (Авдија)ЋАМИЛ, рођ.4.1.1962. у Ковању, из Ковања-Рогатица.
8. БОГИЛОВИЋ (Енес) ХАСИБ, рођ.22.1.1973. у Годомиљу, из Годомиља-Рогатица.
9. БЕГИЋ (Бего)МУЈО, рођ.10.4.1970. у Луци, из Луке-Сребреница.
10. БАЛИЋ (Бајро)АХМО, рођ.25.1.1963. у Вратару, из Вратара-Рогатица.
11. БЕГИЋ (Асим) САДНК, рођ.10.8.1978. у Луци, из Луке-Сребреница.
12. БРЂАНИН (Пашан)АДИЛ, рођ.2.1.1962. у Крњићима, из Чавчића, Рогатица.
13. БУДИЋ (Ибро) РАМО, рођ.4.9.1967. у Нурићима, из Нурића, Власеница.
14. ВИЛИЋ (Зајко)АЗИЗ, рођ.12.3.1967. у Слапу, из Слапа, Рогатица.
15. ГАКОВИЋ (Хилмо) РАМИЗ, рођ.1.10.1964. у Слапу, из Вишеграда.
16. ^{орис} ГЛАДОВИЋ (Бајро) ^{Салић} МЕХМЕД, рођ.11.6.1958. у Крушевдо, из Крушевдола, Сребреница.
17. ГУШИЋ (Омер) СЕАД, рођ.5.4.1973. у Плани, из Плана, Хан Пијесак.
18. ДУРАКОВИЋ (Ћамил) ФЕРИД, рођ.10.4.1952. у Луци, из Луке, Сребреница.
19. ДУДЕВИЋ (Ариф) ФЕХИМ, рођ.24.6.1954. у Каменици, из Каменице, Вишеград.

20. ДУРМИШЕВИЋ (Хамдо) СЕАД, рођ.19.8.1968. у Вратару, из Вратара-Рогатица.
21. КАРИЋ (Халил) НУСРЕТ, рођ.20.4.1953. у Рогатици, из Рогатице.
22. КАРИШИК (Ахмет) АХМУ, рођ.25.5.1965. у Вишеграду, из Вишеграда.
23. КАРКАЛ (Наил) ИБРАХИМ, рођ.28.5.1965. у Осову, из Осова, Рогатица.
24. КАХВЕЋИЋ (Хамдо) АЛИЈА, рођ.25.6.1958. у Осову, из Осова, Рогатица.
25. КРЛИЋ (Охран) АБИД, рођ.1939.
26. КУРТИЋ (Асим) САРИЈА, рођ.18.4.1946. у Вратару, из Холуча, Рогатица.
27. КУЛОВАЦ (Алија) ОСМАН, рођ.20.2.1959. у Жепи, из Жепе.
28. КУЛОВАЦ (Химзо) НУСРЕТ, рођ.15.5.1940. у Вратару, из Вратара, Рогатица.
29. МАНЦИЋ (Ариф) АДИЛ, рођ.5.3.1953. у Крушевом Долу, из Крушев Дола, Рогатица.
30. МЕМИЋ (Јусуф) ФЕНДО, рођ.1.2.1960. у Осатици, из Осатице, Сребреница.
31. МУСИЋ (Мујо) ХАЈРУДИН, рођ.16.6.1963. у Скугрићима, из Скугрића, Власеница.
32. САЛИЋ (Хусо) ЕКРЕМ, рођ.10.9.1964. у Припечку, из Припечка, Рогатица.
33. СЕЛИМОВИЋ (Ибрахим) ИСМЕТ, рођ.23.9.1946. у Липљу, из Липља, Зворник.
34. СМАЈИЋ (Ахмо) ИБРАХИМ, рођ.16.3.1956. у Токољацима, из Токољаца, Сребреница.
35. СИНАНОВИЋ (Мујо) АДЕМ, рођ.8.1.1955. у Лукама, из Луке, Сребреница.
36. СИНАНОВИЋ (Авдо) ХАМЗА, рођ.10.2.1971. у Луци, из Луке, Сребреница.
37. СУЛЕЈМАНОВИЋ (Салко) МУЈО, рођ.2.1.1951. из Слапа, Жепе.
38. СУЛЕЈМАНОВИЋ (Салко) ШЕВАД, рођ. 15.6.1962. у Сједаче, из Сједача, Сребреница.
39. ХАБИБОВИЋ ХАЛИЛ (Д), рођ.10.6.1946. у Крушев Долу, из Крушев Дола, Сребреница.
40. ХАБИБОВИЋ (Адем) ШЕФИК, рођ.7.5.1959. у Крушев Долу, из Крушев Дола, Сребреница.
41. ХУРЕМ ХАСАН, рођ.12.4.1950. у Малој Гостињи, из Мале Гостиње, Вишеград.
42. ХОЋИЋ (Јусо) ЈУСУФ, рођ.9.7.1970. у Поцепљу, из Поцепља, Хан Пијесак.
43. ХАЈРИЋ (Ћафер) ФАДИЛ, рођ.1.2.1954. у Вратару, из Вратара, Рогатица.
44. ХАРБАШ (Алија) АЗЕМ, рођ.10.9.1952. у

45. ЦОЦАЛИЋ (Рано) МЕХМЕДАЛИЈА, рођ.2.5.1945. у Штитарева, из Штитарева,
46. ЧАВЧИЋ (Адил) АДНАН, рођ.2.10.1978. у Жепи, из Жепе.
47. ЧАВЧИЋ (Мурат)МУРАДИФ, рођ.30.8.1952. у Чавчићима, из Биљиног Поља,Рогатица.
48. ЧУКОЈЕВИЋ (Ахмет) МУНИБ, рођ.23.9.1959. у Просвјеци, из Просвјеке, Вишеград.
49. ШАБАНОВИЋ (Мурадиф) САМИР, рођ.15.3.1978. из Жепе.
50. ШПИЈОДИЋ (Бекто) ХИЛМО, рођ.1935.

ПРЕДНО ЛИЦЕ

ПРИМНО ЛИЦЕ

REPUBLIKA BOSNA I HERCEGOVINA

- Državna komisija za traženje
nestalih osoba -

Broj: 06/5-43/96
Sarajevo, 09.04.96.g.

REPUBLIKA BOSNA I HERCEGOVINA

VLADA

Kabinet predsjednika
SARAJEVO

Delegacija Vlade R BiH u sastavu Amor Mašović, predsjednik Državne komisije, Amir Hadžiomerađić, predsjednik Državnog komiteta za suradnju sa UN i Benjamin Kulovac, predstavnik općine Žepa, po povratku iz dvodnevne posjete logoru "Šljivovica" kod Užica u Srbiji podnosi

IZVJEŠTAJ

Delegaciju su na aerodromu "Surčin" kod Beograda dočekali predstavnici Ministarstva unutrašnjih i vanjskih poslova tzv. Jugoslavije koji su se interesovali za ciljeve naše posjete te predstavnici UNHCR-a koji su nam obezbjedili prevoz do logora "Šljivovica". Odmah po pristizanju u logor 02.aprila obavili smo razgovor sa predstavnicima uprave logora i lokalne policije. Isti su nam prezentirali potpuno neobjektivnu sliku uvjeta u logoru i statusa logoraša. Naime, već na prvi pogled bilo je uočljivo da se radi o klasičnom zarobljeničkom logoru opasanom bodljikavom žicom i rovovima sa bunkerima i uz fizičko obezbjeđenje enormno velikog broja dobro naoružanih pripadnika specijalnih jedinica MUP-a Srbije te specijalno dresiranim psima.

Samih logoraša smješteni su u dvije drvene barake sa betonskim podovima, koje su u predratnom periodu predstavljale prostorije jednog građevinskog preduzeća. U svakoj od baraka ima više odjeljaka (soba) sa različitim brojem logoraša tj. od 6 pa do 20 i više. Trpezarija i sanitarni čvor (koji je tek nedavno izgrađen od strane samih logoraša) smješteni su u zasebnim objektima i odvojeno.

U logoru smo zatekli 276 od ukupno 799 logoraša koliko ih je ranije boravilo u logorima "Mitrovo polje" i "Šljivovica". Iz iskaza logoraša proizilazi da je 5 logoraša u vrijeme boravka u ova dva logora preminulo od čega su najmanje dva ubijena. Među logorašima ima invalida, bolesnih, starih i maloljetnih lica. Obavili smo informativni razgovor i anketirali svakog od logoraša sa ciljem da utvrdimo njihovo psiho-fizičko stanje te ustanovimo njihovu volju u pogledu odluke o mjestu gdje žele biti deportovani.

Ogromna većina, čak 222 logoraša, odredili su R BiH kao krajnju destinaciju dok je preostalih 54 logoraša izjavilo da želi ići u treće zemlje tačnije u Finsku koja je trenutno jedina zemlja koja još uvijek prima izbjeglice i logoraše. No, utisak je svih članova naše delegacije da je svega 20-25 njih čvrsto odlučilo da ide vani i to su uglavnom oni čije su porodice ranije izbjegle u inostranstvo. Obzirom da logoraši imaju mogućnost da konačnu odluku donesu sve do časa deportovanja sasvim je izvjesno da će se njih još 25-30 odlučiti za povratak u domovinu.

Psiho-fizičko stanje logoraša je zabrinjavajuće. Vidljiva je fizička iznurenost uzrokovana ranijim fizičkim maltretiranjima, nekvalitetnom i slabo kaloričnom ishranom i nedavnim epidemijama žutice i šuge. Tri logoraša, koje uprava smatra ratnim zločincima, i danas su izloženi fizičkom maltretiranju.

Logoraši su izloženi raznim psihološkim pritiscima i maltretiranjima kao što su npr. pjevanje četničkih pjesama, pravljenje različitih četničkih simbola i grbova (natjerani su da ispred samih baraka

naprave grb sa četiri "S" ogromnih dimenzija uočljiv i na većoj udaljenosti), ubjeđivanju da ih vlasti u R BiH smatraju dezerterima, da su nepoželjni u domovini, uskraćivanju prijema i odašiljanja pošte MKCK-a.

Sve ovo i k tome još i stalno prolongiranje rokova njihove repatrijacije ili deportacije, uskraćivanje bilo kakvog kontakta sa svijetom izvan logorske žice (nedostupnost štampe, radija i TV), i konačno 8-mjesečni boravak u logoru čini logoraše labilnim, razdražljivim i nesposobnim za donošenje iole ozbiljnih odluka.

Preostali logoraši, dakle njih 518 deportovani su posredstvom UNHCR-a, nerijetko i protiv svoje volje u Australiju, SAD, Francusku, Republiku Irsku, Finsku i Belgiju.

Kod najmanje trojice logoraša prisutan je strah da će ih srbijanske vlasti zadržati u logoru i nakon repatrijacije. Naime, uprava logora i lokalna policija iste, bez ikakvog valjanog osnova, smatra zločincima.

Logoraši su se posebno zanimali za svoj status nakon repatrijacije, za mogućnosti zapošljavanja, zdravlje Predsjednika Predsjedništva R BiH gosp. Alije Izetbegovića, profesionalizaciju A R BiH, rješavanje stambenih problema, mogućnost koncentrisanja stanovnika Žepe i Srebrenice na određenoj teritoriji, trenutni status njihovih porodica i dr.

Usljed potpune izoliranosti od vanjskog svijeta, logoraši su tek ovlaš upoznati sa svim onim što se događalo nakon okupacije Žepe. Tako npr. vrlo malo znaju o Daytonskom sporazumu i rezultatima u njegovoj implementaciji.

Situacija u zemlji prezentirana im je od strane delegacije potpuno objektivno te stoga još više raduje činjenica da se ogromna većina logoraša odlučila za povratak u zemlju i spajanje sa svojim porodicama.

Iz prednjeg proizilaze slijedeći

ZAKLJUČCI

- 1) "Šljivovica" je klasični zarobljenički logor zatvorenog tipa, sa potpunim ograničenjem slobode kretanja unutar logora opasanog bodljikavom žicom i rovovima;
- 2) Logor ne ispunjava niti minimum uvjeta za duži boravak većeg broja logoraša;
- 3) Stanje zdravlja logoraša u fizičkom i psihičkom smislu je krajnje zabrinjavajuće;
- 4) Čitav je niz primjedbi na ponašanje uprave logora, lokalne policije i jedinica MUP-a Srbije koji vrše fizičko obezbjeđenje logora;
- 5) Ulogu UNHCR-a najbolje je ilustrirati riječima logoraša: "oni nas prodaju po svijetu kao na pijaci";
- 6) Velika većina logoraša želi trenutni i bezuvjetni povratak u domovinu kako bi se spojili sa svojim porodicama;
- 7) Predstavnici Ministarstava inostranih i unutrašnjih poslova tzv. Jugoslavije, uprave logora i UNHCR-a iskazali su, bar verbalno, spremnost da odmah omoguće repatrijaciju logoraša koji to žele.

Stoga, imajući u vidu i obaveze koje je predsjednik Srbije Slobodan Milošević preuzeo u Daytonu, Parizu, Rimu i Ženevi

PREDLAŽEMO

a) da se Vlada R BiH odmah u zvaničnoj formi obrati UNHCR-u, IFOR-u i Visokom predstavniku sa zahtjevom da se najkasnije do konferencije u Briselu omogući repatrijacija logoraša. Mišljenja smo da je to moguće organizirati na taj način što bi UNHCR obezbjedio pet (5) autobusa za prevoz logoraša na relaciji "Šljivovica"-Zvornik-Tuzla. Republika Srbija bi obezbjedila policijsku pratnju konvoja na relaciji "Šljivovica"-Zvornik (granica sa R BiH), IFOR bi obezbjedio oružanu pratnju i zaštitu konvoja na relaciji Zvornik-Memići (F BiH)

b) da Vlada putem predstavnika tzv. Jugoslavije u Zagrebu obezbjedi ponovni odlazak Vladine delegacije na dan repatrijacije. Ovo je neophodno da bi se preduprijedilo moguće zadržavanje pojedinih logoraša u logoru, što bi delegacija spriječila na licu mjesta.

c) da Vlada organizuje svečani doček logoraša u Tuzli ili Zenici , ovisno za koji se grad opredijeli većina logoraša.

DELEGACIJA

PREDSJEDNIK
DRŽAVNE KOMISIJE
Amor Maković
Amor Maković

PREDSJEDNIK
DRŽAVNOG KOMITETA
Amir Hadžiomeragić
Amir Hadžiomeragić

PREDSTAVNIK
OPĆINE ŽEPA

Benjamin Kulovac
Benjamin Kulovac

Delegacija BiH posjetila logore u Srbiji

Većina želi u domovinu

Psihofizičko stanje logoraša zabrinjavajuće • Mnogi na izmaku snaga • Dva puta bili izloženi epidemijama žutice i šuge

Tročlana delegacija Vlade RBiH vratila se iz dvodnevnog posjeta logoru "Šljivovica", kod Užica u Srbiji. U logoru je zatočeno 276 logoraša porijeklom iz Zepe i Srebrenice. Među njima ima invalida, bolesnih, starih i maloljetnih osoba. Uprkos činjenici, koju ističu sami logoraši, da su uslovi boravka u logoru sada nešto povoljniji, Vladina delegacija uvjerila se na licu mjesta da u logoru ne postoje ni minimalni uslovi za boravak većeg broja lica, posebno ne u dužem vremenskom periodu, javlja BH-PRESS.

Psihofizičko stanje logoraša je zabrinjavajuće i stiće se utisak da su oni na izmaku snaga. Većina želi odmah da se vrati u domovinu i spoji sa svojim porodicama u srednjoj Bosni.

Imajući u vidu činjenicu da su logoraši, u dva navrata dosad, bili izloženi epidemijama žutice i šuge, kao i činjenicu da još nije otklonjena realna opasnost da logor napadnu Karadžićeve formacije (logor je inače okružen izuzetno jakim policijskim snagama MUP-a Srbije), predsjednik Državne komisije za razmjenu Amor Mašović i predsjednik Državnog komiteta za saradnju sa UN Amir Hadžimeragić apeluje na UNHCR i IFOR da omoguće trenutnu i bezuslovnu repatrijaciju svih logoraša koji to žele.

Delegacija Vlade RBiH je dobila uvjerenja predstavnika Ministarstva vanjskih i unutrašnjih poslova tzv. Jugoslavije, i uprave logora "Šljivovica", da će svim logorašima biti omogućen prelazak u domovinu čim UNHCR obezbijedi transportna sredstva, a IFOR zaštitu i eskort.

Kako su prognani Žepčljaci iz Australije stigli u Zenicu

Prinudni put

oko svijeta

Razgovor s povodom

Zaim Backović, predsjednik Jedinствene organizacije boraca

Mešetarenja sa donacijama

Kakav je odnos državnih organa prema JOB-u najbolje govori činjenica da do sada nismo dobili nikakva sredstva za rad. Mi ne tražimo plaću, jer radimo volonterski, ali nam trebaju pišaće mašine, papir i drugo, kaže Backović

Razgovarala:
Amasa BAJRIĆ

Statusna pitanja i problemi boraca, porodica šehida, poginulih i nestalih boraca i ratnih vojnih invalida, iako akcentirani i naglašavani tokom rata, nisu uzimani ozbiljno. Ti problemi i pitanja sada su na površini. O njima i načinima njihovog rješavanja razgovarali smo sa Zaimom Backovićem, predsjednikom Jedinствene organizacije boraca.

Prvi i osnovni problem je egzistencijalni. Nema validne zakonske regulative kojom se reguliše problematika egzistencije svih ovih kategorija po završetku ratnih dejstava. Mi smo svjesni da će ova država u dužem vremenskom periodu biti socijalna, jer je njena privreda u potpunosti devastirana. Tu je i pitanje zdravstvene zaštite ovih kategorija. Mi smo za to da zdravstveni radnici budu plaćeni, ali tražimo da sve do ekonomskog osamostaljivanja zdravstvena zaštita bude besplatna za pripadnike ove četiri kategorije na svim nivoima.

Sredstva za rad

Zbog čega je došlo do formiranja posebnih organizacija za porodice šehida i RVI, iako su ove kategorije zastupljene i u JOB-u?

organizacija.

U posljednje vrijeme mnogo se govori o obveznicama za borce. Kako vi gledate na to?

Odlukom Predsjedništva o valorizovanju učesća u ratu rečeno je da će borci, zavisno od kategorije, dobiti izvestan dio sredstava. S obzirom na nekvalitetne podatke, procjena kaže da će država trebati da isplati u ovom momentu između šest i devet milijardi DEM.

Naše pitanje je odakle, jer mi znamo da naša država nema potreban dohodak za isplatu ovih sredstava. Zato se mora naći modus za isplatu tih

sredstava. Prema našim informacijama, država do sada nije iznašla adekvatan modus. Mi smo formirali jedan tim i naš materijal je gotov. Najvjerova-

to sačuvali sutra budemo vazali u onome što smo sačuvali, a mi to nećemo dozvoliti.

Imate dosta primjedbi na rad državnih organa. Koliko su oni do sada pokazali sluha za vašu organizaciju?

Kakav je njihov odnos prema ovoj organizaciji najbolje govori činjenica da do sada nismo dobili nikakva sredstva za svoj rad. Mi ne tražimo plaću, jer svi radimo volonterski, ali nam trebaju pišaće mašine, papir itd. Do sada smo uputili zahtjeve republičkom i federalnom premijeru za sastanak i mogućnost da direktno iznesemo svoje primjedbe. Gospodin Muratović se izvinio, a Kapetanović se nije ni oglasio.

Kakvi su vaši zahtjevi prema ovim organima?

Jedan od naših zahtjeva je da se svi prijedlozi zakona dostave našoj organizaciji na ra-

Zaim Backović:
Nema zakona koji nas ne dotiče

HLc/index/n: 038-4849-1
Београд, 08.03.2013.

Република Србија
ТУЖИЛАШТВО ЗА РАТНЕ
ЗЛОЧИНЕ
КТРР.бр.134/11
01.03.2013.године
Београд
ИД

ФОНД ЗА ХУМАНИТАРНО ПРАВО

БЕОГРАД
Ул.Дечанска бр.12

У вези вашег поднеска насловљеног као кривична пријава који сте поднели дана 6.9.2011.године, против Велибора Градељевића и др., због кривичног дела ратни злочин против ратних заробљеника из чл.144 у вези са чл.22 Кривичног Закона Савезне Републике Југославије, а које је наводно остварено радњама пријављених у виду: убиства, наношења повреда телесног интегритета и здравља, мучења и нечовечног поступања према већем броју лица - босанских Муслимана из Жепе који су претходно пребегли из БиХ у СРЈ и привремено смештени у прихватне центре Шљивовица и Митрово поље на територији Републике Србије, обавештавамо вас да је ово тужилаштво донело одлуку да нема места кривичном гоњењу пријављених, јер из навода самог поднеска и свих накнадно прикупљених података и предузетих радњи, произилази да у њиховим радњама нема елемената кривичног дела ратног злочина против ратних заробљеника, као ни било ког другог кривичног дела из надлежности овог тужилаштва

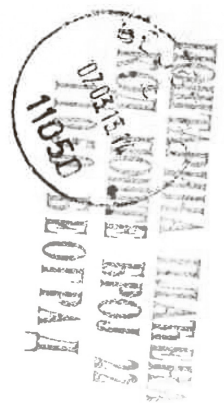

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ТУЖИЛАШТВО ЗА РАТНЕ ЗЛОЧИНЕ

Бр.: 134/11

БЕОГРАД 20 — год.

Одлог за хуманитарно
урадо

Београд
деканска бр. 12

R10792
11050 Beograd 22

51

Izvod iz odluke Evropskog suda u predmetu *Kamenica i dr. protiv Srbije**

50. Vraćajući se na predmetni slučaj, Sud primećuje da su se podnosioci predstavke žalili na zlostavljanja koja su se dogodila u periodu od jula 1995. do aprila 1996. godine. Sud dalje primećuje da su podnosioci podneli krivičnu prijavu Tužilaštvu za ratne zločine 6. septembra 2011, više od šesnaest godina nakon kritičnih događaja. Sud napominje da je, s obzirom na datum podnošenja krivične prijave, rok zastarelosti sprečio procesuiranje svih krivičnih dela osim ratnih zločina.

51. Ostavljajući po strani pitanje pravilnosti njegovog tumačenja međunarodnog prava (videti presudu Đokić *protiv Bosne i Hercegovine*, br. 6518/04, § 16–17, 27. maj 2010. i reference sadržane u njoj), očigledno je da Tužilaštvo za ratne zločine dosledno odbija da kvalifikuje zločine koji su se navodno desili na teritoriji Srbije tokom rata u Bosni i Hercegovini kao ratni zločin. Na to ukazuje činjenica da ni u jednom slučaju koji proizlazi iz sličnih okolnosti Tužilaštvo za ratne zločine nije podiglo optužnicu za ratne zločine. Dosledna praksa ovog Tužilaštva je da rat u Bosni i Hercegovini tretira kao unutrašnji oružani sukob u kome Srbija nije strana (vidi gore paragraf 33). Ova praksa je postala očigledna već 2006. godine, kada je podignuta većina optužnica koje se odnose na ratne zločine počinjene u kontekstu sukoba u Bosni i Hercegovini, ili najkasnije do 2010. godine, kada su domaći sudovi izrekli prve pravnosnažne presude u ovim slučajevima, čime su prihvatili takvu praksu kao pravno valjanu (videti gore paragraf 33). Sud stoga zaključuje da su 2011. godine, kada su podneli krivičnu prijavu, podnosioci morali znati da ona ne bi dovela do krivičnog gonjenja. Shodno tome, njihova predstavka je podneta van roka od šest meseci.

* Prevod FHP

Dosije Šljivovica i Mitrovo Polje

Prvo izdanje

Izdavač

Fond za humanitarno pravo

Dečanska 12, Beograd

www.hlc-rdc.org

Autorka: Ivana Žanić

Urednica: Milica Kostić

Lektor: Predrag Ivanović

Grafičko oblikovanje: Milica Dervišević

Tiraž: 300

Štamparija: Instant System, Beograd

ISBN 978-86-7932-076-6

© Fond za humanitarno pravo